

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce

Problematika drog ve městech, strategie a možná řešení

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Název oboru: Veřejná správa

Katedra veřejné správy

Diplomová práce

Problematika drog ve městech, strategie a možná řešení

Zpracoval: Michal Kubeš

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Michal KUBEŠ, DiS.**
Osobní číslo: **R22N0014P**
Studijní program: **N0421A220001 Veřejná správa**
Téma práce: **Problematika drog ve městech, strategie a možná řešení**
Zadávající katedra: **Katedra veřejné správy**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Droga jako pojem, základní klasifikace
3. Statistické údaje
4. Komparace údajů s případným mezinárodním přesahem
5. Sociologická analýza
6. Strategie a možná řešení
7. Dopady užívání drog na společnost
8. Rozhovorové šetření s odborníky
9. Shrnutí zjištěných informací a vyhodnocení
10. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019 – 2027 (usnesení vlády č. 329 ze dne 13.5.2019)
Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů, 10 revize. Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek (F10-F19). [online]. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, © 2017, aktualiz. 1. 1. 2018. [cit. 31. 5. 2018]. Dostupné na www: < <https://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>>.
BURTON-PHILLIPSOVÁ, Elizabeth. Mé syny zničil heroin. Přeložil Zdeněk Hnilička. Brno: Jota, 2008. ISBN 978-80-7217-560-4.
SHAPIRO, Harry. Drogy: obrazový průvodce. Praha: Svojtka & Co., 2005. ISBN 80-7352-295-0
KALINA, Kamil. Klinická adiktologie. Praha: Grada Publishing, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4331-8.
DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga. Praha: Grada Publishing, 2023. ISBN 978-80-271-3759-6.
KALINA, Kamil. Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup. Praha: Úřad vlády České republiky, c2003. Monografie (Úřad vlády České republiky). ISBN 80-86734-05-6. (díl 1 a 2)
VALÍČEK, Pavel. Rostlinné omamné drogy. Benešov: Start, 2000. ISBN 80-86231-09-7.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Tomáš Louda, CSc.**
Katedra veřejné správy

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. Tomáš Louda, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 7. února 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Problematika drog ve městech, strategie a možná řešení“ zpracoval samostatně. Prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, jsou uvedeny způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Plzni dne:

Michal Kubeš

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat celému svému okolí, především mé rodině za podporu. Zvláštní poděkování patří panu JUDr. Tomášovi Loudovi, CSc. Vždy mi byl nápomocen v průběhu psaní a poskytl mi všechny důležité informace a konzultace.

Anotace

Diplomová práce se podrobně věnuje drogové problematice. Důraz je kladen na strategie, zmapování současného stavu, městské prostředí a nejdůležitější informace. Rozebrány jsou také současné trendy, směřování politik a konkrétní aktuální témata. Smyslem práce je co nejvíce osvětlit stěžejní problematiku, analyzovat situaci v ČR a Evropě a zaměřit se na aktuální strategie a možná řešení drogové situace. Názory odborníků doplňují praktické poznatky a lépe umožňují nahlédnout hlouběji do problematiky.

Abstract

The diploma thesis deals in detail with drug problems. Emphasis is placed on strategies, mapping the current situation, the urban environment, and the most important information. Current trends, policy directions and specific topical issues are also discussed. The purpose of the work is to shed as much light as possible on the key issues, to analyse the situation in the Czech Republic and Europe and to focus on current strategies and possible solutions to the drug situation. Expert opinions complement practical knowledge and provide a deeper insight into the issue.

Klíčová slova

drogy, strategie, politika v oblasti závislostí, města, možná řešení

Keywords

drugs, strategies, addictions policy, cities, possible solutions

Obsah

Úvod	1
1. Drogy	3
1.1 Nejširší definice	3
1.1.1 Legální a nelegální drogy, sběratelské předměty	4
1.1.2 Historie drog	5
1.2 Droga v České republice	6
1.2.1 Potenciální hrozby	7
1.2.2 Důvody trhlin v právním řádu	8
1.3 Definice závislosti	9
2. Rozdělení drog do skupin, informace, zajímavosti, dopady na společnost	10
2.1 Tlumivé drogy	10
2.1.1 Alkohol	10
2.1.2 Barbituráty	13
2.1.3 Benzodiazepiny	14
2.1.4 GHB a Zolpidem	15
2.2 Stimulanty	16
2.2.1 Kofein a Nikotin	16
2.2.2 Metamfetamin	19
2.2.3 Kokain	23
2.2.4 Další stimulanty	25
2.3 Psychedelika	27
2.3.1 LSD	28
2.3.2 Psilocybin	31
2.3.3 MDMA	32
2.4 Kanabinoidy	34
2.4.1 THC	34
2.4.2 HHC	35
2.4.3 CBD	36

2.4.4	Hašiš.....	36
2.5	Opiáty a opioidy.....	36
2.5.1	Heroin.....	38
2.5.2	Další opioidy.....	39
2.6	Zbylé skupiny.....	39
3.	Důvody užívání drog.....	40
3.1	Shrnutí.....	44
4.	Situace ohledně drog v ČR a EU.....	45
4.1	Souhrn situace v oblasti nelegálních drog v České republice 2023.....	45
4.1.1	Dospělá populace.....	45
4.1.2	Děti a mládež.....	46
4.1.3	Zdravotní dopady užívání nelegálních drog.....	47
4.1.4	Sociální důsledky a souvislosti užívání nelegálních drog.....	47
4.1.5	Kriminalita a nelegální drogy.....	48
4.1.6	Trhy s nelegálními drogami.....	49
4.1.7	Financování.....	50
4.2	Situace a vývoj v EU.....	50
4.2.1	Drogová situace v Evropě do roku 2022.....	51
4.2.2	Hlavní trendy.....	55
4.2.3	Shrnutí trendů.....	57
5.	Současná politika v oblasti závislostí.....	58
5.1	Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019-2027.....	59
5.1.1	Cíle strategie.....	59
5.2	Akční plán politiky v oblasti závislostí 2023-2025.....	60
5.2.1	Cíle plánu.....	60
5.3	Národní koordinátor pro protidrogovou politiku.....	61
5.3.1	Současný národní protidrogový koordinátor.....	61
6.	Nejaktuálnější problémy a výhledová řešení.....	63
6.1	Česká republika a HHC v roce 2024.....	63

6.1.1 Dočasné řešení	64
6.2 Česká republika a kratom v roce 2024.....	65
6.2.1 Předpokládaný vývoj.....	67
6.3 Chystaná novela zákona o návykových látkách.....	67
6.3.1 Základní rysy a charakteristika	68
6.3.2 Nejdůležitější body.....	69
6.3.3 Související změny	71
6.4 Odhad a možné scénáře.....	72
7. Srovnávací průzkum – město Klatovy	74
7.1 Získané informace.....	74
7.1.1 Věkové skupiny (k otázce č.1)	74
7.1.2 Riziko, nebezpečí, strategie (k otázce č.3, č.5, č.7, č.9, č.10).....	75
7.1.3 Nabídka drog na černém trhu, rozšířenost jednotlivých látek (k otázce č.4 a č.8).....	77
7.1.4 Kratom a HHC v Klatovech (k otázce č.11, č.12, č.13).....	78
7.2 Shrnutí a vyhodnocení	80
8. Rozhovor s vychovatelem specializovaného oddělení ve věznici v Plzni	81
8.1 Otázky	81
8.2 Shrnutí a vyhodnocení	86
9. Rozhovor v centru protidrogové prevence a terapie (CPPT).....	87
9.1 Otázky	87
9.2 Shrnutí a vyhodnocení	92
Závěr	94
Summary.....	98
Seznam použitých zdrojů a literatury	99
Seznam grafů.....	105

Úvod

Tématem této diplomové práce je „Problematika drog ve městech, strategie a možná řešení“. Obsahem je unikátní směs faktických poznatků z odborné literatury, legislativních dokumentů, osobních zkušeností, rozhovorů s odborníky, rozhovorů s uživateli drog a doplněnou o postřehy a názory, které autor za svůj život v této problematice posbíral. Do práce jsou zakomponovány významné informace z protidrogové politiky, strategií a akčních plánů.

Důvodů pro zvolení tohoto tématu je hned několik. Nejpodstatnějším z nich je skutečnost, že autor vyrůstal mezi lidmi, kteří se od brzkých let sami vystavovali účinkům drog. V jednom nejmenovaném městě bývalo běžnou praxí, že žáci 8. a 9. tříd kouřili před vyučováním marihuanu. Tento prvotní impulz utvořil určitou potřebu se o této problematice dozvědět víc. Důležitým aspektem je také to, že někteří blízcí známí autora měli problémy s alkoholem a s užíváním nelegálních drog. Mladý lidský mozek je velmi zvědavý a už od útlého věku si autor začal všimnout, že v podstatě každý druhý má nějaký zlovyk nebo závislost. Moc ho zajímalo, proč tomu tak je, proč každý na něčem „jede“ a to ať už se jedná o kávu, cigarety, alkohol, nebo o drogy nelegální. Přesto je toto téma do jisté míry zahaleno mlhou a některé informace jsou jen těžko dosažitelné. Není přece snadné, aby kdokoli popisoval, jak se cítí pod vlivem drog. Pro strýzlivého člověka bez zkušenosti s onou substancí je to takřka nepochopitelné. Z pozorování lidí se dá ale hodně věcí vyčíst, obzvlášť pokud se jedná o činnost vytrvalou a opakovanou. V průběhu let autor dospěl, získal nějaké životní zkušenosti a dozajisté se změnil i jeho pohled na svět. Stále je ale očividné, že problematika drog je velmi aktuální téma.

Dnešní dynamický svět je ovlivněn obrovským množstvím faktorů, které ho určitou měrou mění a vyvíjí. Mění se doba, společnost a s ní i její aktuální trendy. Stejně tak je tomu i v případě drog. Některé drogy ustupují, jiné si drží až na drobné změny svou popularitu a některé nové se objevují. A jsou to právě města, kde drog nalezneme nejvíce. Příčinou je velká koncentrace obyvatel na malém prostoru, mnoho společenských akcí, nočních klubů a dalších potenciálně nebezpečných míst ve vztahu k drogám. Faktem je i to, že přímořská města jsou ideálním styčným bodem pro pašeráky drog. Užívání drog ve městech však není pouze izolovaným jevem, ale jedná se o komplexní společenský jev s vážnými důsledky. Drogy se tak staly stínem, jenž se proplétá ulicemi, parky a dalšími veřejnými místy, a přitom neovlivňuje jen životy těch, kteří se do spirály závislosti dostali, nýbrž celou komunitu.

Tak jako každá problematika, i drogy mají svá řešení. Jednotlivé země využívají různé strategie a postupy, pomocí kterých se snaží realizovat boj proti drogám. Jedná se o preventivní opatření, represivní postupy a mechanismy, následnou pomoc závislým a další činnosti. Jak je na tom v boji proti drogám Česká republika a jaké používá postupy? Jsou opravdu na našem území drogy tak zásadním problémem? Je vůbec možné občany motivovat k tomu, aby drogy neužívali? Jaké plány má Česká republika v boji proti drogám do budoucna? Uvedené otázky jsou jen základním nákresem toho, jakým směrem se diplomová práce ubírá. Smyslem je poskytnout ucelený soubor poznatků, který nejen uvede čtenáře do kontextu drog, ale co možná nejpřesněji vystihne stěžejní informace, které se týkají právě drog ve městech, přičemž bude důraz kladen také na strategie a možné postupy v boji proti nim. Snahou je promítnout také myšlenky odborníků, v první řadě pak Mgr. Jindřicha Vobořila, Pg.Dip., národního protidrogového koordinátora.

Úvodní kapitoly rozvádějí širší kontext, který do určité míry shrnuje zásadní informace o problematice. Tím kapitoly poskytují možnost získat poměrně mnoho důležitých poznatků o drogách a lépe se zorientovat pro následné vstřebání analyzovaných dat. Práce je díky tomu lépe uchopitelná i pro člověka, který neví o návykových látkách a drogách vůbec nic. Kapitoly s vyšším číslem se věnují nejvíce aktuálnímu stavu a s ním spojeným číslům a strategiím, které se aktuálně aplikují a prostřednictvím kterých se snaží Česká republika dosahovat vytyčených cílů. Velmi zajímavým a aktuálně rezonujícím tématem jsou látky stojící mimo právní úpravu, kterým je v práci taktéž věnována značná pozornost a uvedena jsou i možná řešení. Vlastní šetření přináší do práce nejen zkušenosti lidí z odborného prostředí, ale také praktický obrázek situace v konkrétním městě tak, jak ho vnímají tamější obyvatelé. Doplněno je srovnání situace u určitých nových trendů v minulých letech a dnes.

V práci se mnohokrát objevuje slovo droga. Pro snazší pochopení je důležité zmínit, že se jedná v podstatě o zastřešující pojem. Jak je dále rozvedeno, je rozdíl mezi pojmem droga z hlediska biochemického a z hlediska právního. Proto i u látek, které nejsou z právního hlediska považovány za drogu, je toto označení použito, jelikož z biochemického hlediska se o drogu fakticky jedná.

1. Drogy

Jak již napovídá samotný název této kapitoly, pozornost se ubírá právě k pojmu droga¹. Každý jedinec se bezesporu s tímto slovem ve svém životě setkal a většina lidí si představí i něco konkrétnějšího než právě ono slovo droga. Menší část populace bude mít dokonce s drogami větší či menší zkušenosti, a to buď osobně, tedy jako jejich uživatel, nebo pouze jako pozorovatel. Obecně jsou drogy společností vnímány spíš negativně, tedy alespoň pokud hovoříme o drogách jako látkách, které nějakým způsobem mění psychický stav člověka. Zneužívání drog samozřejmě vede k sociálním problémům. Vede také k rozvoji psychických poruch jedinců, obzvláště pak u těch, kteří již psychické problémy mají, nebo mají-li k nim predispozice. V neposlední řadě se zneužívání drog podepisuje na zdraví fyzickém, přičemž zde hodně záleží na druhu zneužívané látky, její kvalitě a dalších faktorech. Všechny zmíněné důležité faktory včetně jejich dopadu autor v této práci podrobně rozvede. Samotný pojem droga je vlastně tak obsáhlý, že je vhodné rozdělit jeho jednotlivé fragmenty na podkapitoly.

1.1 Nejširší definice

Každý si asi tak nějak představí, co to jsou drogy, ale jejich přesné definování není úplně snadné. Je zde totiž několik hledisek, ze kterých můžeme na věc nahlížet. Intuitivní definice laické veřejnosti se pravděpodobně bude zaměřovat na následující vlastnosti. První a zásadní vlastností je to, že se jedná o látku psychoaktivní či omamnou. Velká část lidí si také bude myslet, že drogy jsou pouze takové psychoaktivní a omamné látky, které jsou nelegální. V nejširší definici je skutečnost jiná. Drogou lze chápat v podstatě jakoukoliv látku, která po vpravení do živého organismu může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí. Takto ji definovala v roce 1969 Světová zdravotnická organizace (WHO).² Pod takovou definici pak lze vztáhnout opravdu velké množství různých látek. Přitom nehraje vlastně žádnou roli, zda se jedná o látku přírodní nebo syntetickou. Běžně se lze setkat také s kombinací obou původů. Účinná látka je přírodního původu, ale k její izolaci je potřeba syntetického procesu. Pokud zůstaneme ve vymezení v tomto bodě, není důležité ani to, zda se jedná o látku nelegální či legální, nebo látku užívanou rekreačně či pro nějaký speciální důvod.³

¹ *Původ slova z nizozemského droog, neboli „suchý“* In: DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga. Praha: Grada Publishing, 2023. ISBN 978-80-271-3759-6

² WHO expert committee on drug dependence. World health organization [online]. Geneva, 1969 [cit.2024-01-11]. Dostupné z: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/40710/1/WHO_TRS_407.pdf, str. 6

³ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga. Praha: Grada Publishing, 2023. ISBN 978-80-271-3759-6., str. 8

1.1.1 Legální a nelegální drogy, sběratelské předměty

Pro zahrnutí všech drog je nezbytné do této množiny vztáhnout také látky, které primárně neslouží k tomu, aby se jako drogy užívaly. Vezmeme-li pro příklad Kokain, i přes všechny historické souvislosti a jeho původní použití v lékařství, se jedná v dnešní době o látku, která primárně slouží právě pro její zneužívání. Takových látek je pak celá řada a velké množství je známo i širší veřejnosti.⁴

Jak je to ale s léky na předpis? Zde se pohybujeme na velmi tenkém ledě. Anglický výraz „drug“ dokonce znamená oboje výše představené. Toto označení tedy skrývá jak drogu v pravém slova smyslu, tedy omamnou nebo psychotropní látku, tak i lék, který primárně k takovému efektu určen není. Praxe se ale vždy liší od teorie a v této problematice tomu není jinak. Ke zneužívání léků dochází na denní bázi ve velké míře. Nejčastěji tomu je v případě nadměrného užívání, užívání bez odborného lékařského předpisu a v neméně častém případě jsou účinné látky z léčiv používány jako prekurzor k výrobě nelegální drogy. Toliko na úvod o lécích jako drogách.⁵

Mezi legální drogy ale lze zařadit několik dalších látek. Počínaje kofeinem, jakožto látkou užívanou masově takřka celým světem, který jen málokdo vnímá jako skutečnou drogu. Vrátime-li se ale k definici drogy dle WHO, zajisté kofein může pozměnit jednu nebo více funkcí organismu, a proto se fakticky o drogu jedná. Většina legálních drog jsou společensky méně nebezpečné a nehrozí zde tak velké riziko z hlediska závislosti a následných problémů. I toto však platí jen obecně a na každou jednotlivou drogu je nezbytné nahlížet individuálně. Nejlepším zástupcem legální a státem regulované drogy je bezesporu alkohol. Je volně dostupný, pro tělo toxický a velmi návykový, tedy velmi nebezpečný i přes svou legalitu. Regulace drog se neustále vyvíjí a na seznam zakázaných látek se přidávají další a další. Přesto však legislativy jednotlivých zemí reagují odlišně, a zatímco jedna země látku označí jako nelegální drogu, země druhá ji ponechá legální, byť třeba s jistou měrou regulace.⁶

Existují ale také látky, které stojí pomyslně někde mezi. Tedy nejsou nelegální, je možno je držet, prodávat atd., ale nejsou ani schváleny k jejich užívání či konzumaci. Legislativa není vždy schopna rychle a pružně reagovat na novinky na trhu. Tedy, než dojde ke

⁴ Drogy: poznej svého nepřítele, přepracované a doplněné vydání [Praha]: Medea Kultur, [2012]. Národní zdravotnický informační portál/Státní zdravotnický ústav, dostupné z: <https://www.nzip.cz/doc/drogy-poznej-sveho-nepriatele-2012.pdf>

⁵ *Osobní rozhovor*

⁶ Časopis Lékařů Českých. Online. 2018, roč. 157, č. 5. 2018. [online] dostupné z: <https://www.prolekare.cz/casopisy/casopis-lekaru-ceskych/2018-5-3/download?hl=cs>. [cit. 2024-01-27]. str. 248

správné regulaci nebo zákazu, ocitá se látka zjednodušeně řečeno v šedé zóně. To může být nebezpečné obzvláště v případě, kdy se k takovým látkám dostanou děti nebo mladiství. Na území ČR se jedná především o látky označované jako kratom, HHC, HHC-P, THC-P a několik dalších. Přitom je zajímavostí, že kanabinoidy uvedené ve zkratkách jsou podobné jak chemickým složením, tak i účinkem po vpravení do organismu svému nelegálnímu sourozenci obsaženému v klasické marihuaně, tedy THC. V případě kratomu jsou zase abstinenci příznaky připodobňovány příznakům po vysazení heroinu nebo opiátů. Všechny zmíněné látky jsou tuto dobu na trhu prodávány většinou bez kontroly věku a s možností doručení až do domu. Pokud si ji tedy objedná dítě a nekontrolují-li rodiče obsah zásilky, v krátké době se může dítě stát uživatelem. Označení těchto látek jako sběratelských předmětů je velmi problematické.⁷ Této problematice je vyhrazeno více prostoru+ v kapitole č.6.

Dnešní doba jde rozšiřování drog v podstatě naproti. Sice je protidrogový boj rozšířen po celém světě, ale stejně tak jsou rozšířeny i možnosti transportu jednotlivých látek mezi kontinenty, státy, a nakonec i mezi koncovými uživateli. Ve světě internetu, skrytých IP adres a anonymních plateb pomocí kryptoměn je mnohem obtížnější dokazovat pachatelům jejich trestnou činnost spojenou s drogami. Z druhé strany je mnohem snazší se k nějaké droze dostat, protože je prakticky možné si ji objednat z internetu a nechat si ji dovézt některým z dopravců až do domu.⁸

1.1.2 Historie drog

Leckdo by mohl nabýt mylného dojmu, že užívání psychoaktivních látek je moderním trendem, nebo že jeho rozšíření je způsobeno okcidentální společností. Do jisté míry západní společnost opravdu užívání drog rozšířila, nicméně se jedná o mnohem starší fenomén, než se na první pohled zdá. Původní užívání drog lze připisovat spíše rituálním a léčebným účelům. Šamani a kněží využívali koku či ayahuascu. Účelem užívání bylo zklidnění, psychedelický zážitek, tlumení bolesti a další léčebné procesy. Při správně provedeném rituálu mohou osoby nabýt pocit, že jsou schopny komunikovat s vyššími entitami, nalézat odpovědi na hlubší otázky či předpovídat budoucnost. Rituály s ayahuascou jsou mimo jiné stále existující záležitostí.⁹

Čím více poznatků z minulých dob máme, tím více se můžeme setkat s užíváním drog. S postupem času se původní rituální užívání rozšířilo o užívání rekreační, tedy užívání pro

⁷ Kratom: Bezpečný přírodní stimulant nebo nebezpečná droga? [online]. Zpravodajství 2023. 2023, roč. 34, č. 6/23, str. 1-2. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kratom-bezpecny-prirodni-stimulant-nebo-nebezpecna-droga.aspx>. [cit. 2024-01-27].

⁸ *Takto to opravdu funguje – bližší informace a zajímavosti v knize Dark Web: Sex, drogy a bitcoiny.*

⁹ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 8-10

zábavu. Ruku v ruce s rekreačním užíváním kráčí také užívání drog jako nástroje pro stimulaci a povzbuzení mysli, případně zvýšení výkonosti. Drogy byly užívány dokonce i jako nástroj udržení sociálního smíru a politické stability indiánského státu Huari. Různé druhy drog jsou tedy staré stejně jako lidstvo samo. Zajímavostí je, že užívání drog není jen výsadou lidí jakožto nejvyššího představitele potravní pyramidy. Máme přesvědčivé důkazy o tom, že i jiné druhy živočichů se těmto činnostem oddávají. Těmi jsou třeba opice, které se potírají sekretem z mnohonožek, nebo olizují jedovaté žáby. Dokonce i kočky se přivádějí do stavu podobného požití alkoholu, když se otírají o rostlinu šantu kočičí a uvolňují z ní látku nepetalakton.¹⁰

Boj proti drogám je neucházející proces, o čemž svědčí i skutečnost, že za zhruba půl století lidstvo nedosáhlo žádného zlomového úspěchu. Dozajisté byly některé hrozby potlačeny, jiné se ale nově objevují a je potřeba být neustále na pozoru. Důkazem toho, že drogy tvoří významný problém některých zemí je ku příkladu nápis na letišti v indonéské Jakarta: „Welcome to Indonesia, death penalty to drug traffickers.“ V překladu to znamená: Vítejte v Indonésii, pašeráky drog čeká trest smrti. Z historického hlediska je možno připomenout také opiové války v Číně, které byly způsobené dováženým opiem z Anglie. Opium způsobovalo takové sociální a zdravotní problémy tamnímu obyvatelstvu, že tento spor vyvrcholil až ve válku mezi těmito státy. V neposlední řadě stojí za zmínku boj proti kokainu v Jižní Americe, který se dále rozšířil i do Mexika a stal se mezinárodním problémem.¹¹

1.2 Droga v České republice

Definovat drogu ze všech úhlů pohledu je značně obtížné. Přes zmíněnou obecnou definici se dostáváme také k právnímu pohledu, který je z hlediska společnosti taktéž stěžejním. Podle českého práva neoznačujeme za drogy ony zmíněné látky jako kofein, nikotin, ba dokonce ani alkohol. Z pohledu naší legislativy lze striktně označit za drogy jako takové, tedy z právního hlediska, pouze látky uvedené v seznamu zakázaných látek. Zastřešujícím zákonem v oblasti drog je zákon č.167/1998 Sb., o návykových látkách. Tento zákon přímo zmocňuje vládu k vydávání nařízení, přesněji k tvorbě seznamu návykových látek. Seznam má tedy formu nařízení vlády, konkrétně se jedná o nařízení č.463/2013 Sb., o seznamech návykových látek. Nařízení obsahuje osm příloh, přičemž se jedná právě o seznamy omamných a psychotropních

¹⁰ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 8-10

Srov. . BANERJ, U. Lemurs get High on Their Millipede Supply, 2016, Atlas Obscura, [online] dostupné z: <https://www.atlasobscura.com/articles/lemurs-get-high-on-their-millipede-supply>

¹¹ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 8

Srov. <https://www.nm.cz/naprstkovo-muzeum-asijskych-africkych-a-americkych-kultur/opiove-valky>
Srov. https://cs.wikipedia.org/wiki/dejiny_Kolumbie

látek. V praxi to znamená, že tyto látky by měli být pro běžného člověka tabu. Nakládat potažmo obchodovat s nimi lze jen na základě speciálního oprávnění a pod striktním režimem. Logicky lze dovodit, že při držení těchto látek bez zmíněného povolení dochází k překročení zákona. Zda se jedná o přestupek či trestný čin závisí především na množství. V případě prodeje či opatřování jiným osobám se jedná automaticky o trestný čin, nehledě přitom na opatřované množství.¹²

1.2.1 Potenciální hrozby

A právě toto je opět poněkud problematické, tedy alespoň z hlediska praxe a potenciální nebezpečnosti pro společnost. Mnoho lidí může nabýt dojmu, že co není uvedeno na vládním seznamu, není drogou, a tudíž i bezpečné. Opak ale často bývá pravdou a podmínkou nebezpečnosti rozhodně není zanesení látky na seznam zakázaných.

Ze strany těch, kteří s drogami mají zájem obchodovat je situace diametrálně odlišná. Pokud platí, že co není zakázáno je povoleno, budou se tito lidé snažit o nalezení nových a nových substancí, které je následně možno zpeněžit. Protože je poptávka po drogách vysoká, výrobci se snaží urputně vyvíjet nové a nové sloučeniny, které mají vlastnosti psychoaktivních drog. Ty pak dále vyrábí a testují přímo na zákaznících. Technický pokrok je velmi rychlý a legislativa není schopna vždy reagovat včas a dostatečně. Seznamy omamných a psychotropních látek se sice neustále aktualizují, což vede k jejich zákazu, ale změní-li se v dané látce molekula, jedná se o novou sloučeninu. Ta musí být následně opět do seznamu zanesena. A právě zde nastává zásadní problém. Za jeden rok se v Evropě objeví více než 30 látek, které mají vlastnosti drog. Tyto látky se objevují a vyvíjí samozřejmě tajně. Nejčastěji pak v anonymitě velkých nájemných domů, kde mohou vědci ve svých laboratořích vesele nové drogy tvořit. Testování bezpečnosti takových látek je minimálně nedostatečné, a hlavně se příliš nehodí, protože logicky zabere čas. A to si výrobci potažmo prodejci nemohou dovolit. Mohlo by se totiž stát, že se látka objeví na zmiňovaném seznamu a celá snaha tak přijde nazmar. Tedy alespoň ze strany prodejců.¹³

¹² Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-31]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Nařízení č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-31]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Srov. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-31]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹³ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 47-50

Technický pokrok nelze zapřít a jistou nepružnost legislativních orgánů taktéž nelze rozporovat. Co je ale k zamyšlení je skutečnost, že lidé nově objevené substance bez zaváhání užívají, a přitom o nich nic moc neví. Mohou tak riskovat své zdraví při intoxikaci, ale i do budoucna případnými komplikacemi. Následně své zkušenosti ještě například napíší na internetové stránky, podělí se o ně se svými známými a jako bonus poskytnou kontakt na prodejce. Tímto se utváří neutichající boj mezi zákonodárci v týmu s vládou a proti nim stojí lidský důmysl a chtivost.¹⁴

Uvedená podkapitola zmiňuje situaci v Evropě. Evropa ale není celý svět a ve vztahu k drogám už vůbec ne. Obrovskými aktéry na poli drog jsou Čína, Rusko a samozřejmě i USA.¹⁵

1.2.2 Důvody trhlin v právním řádu

Proč se v praxi na našem a řadě dalších území používá systém, který není schopen situaci řešit a lze ho označit za zaostalý? Odpověď je celkem prostá. Tento systém vznikl v mnohem jednodušší podobě a v době kdy alespoň částečně splňoval potřeby společnosti. Společnost se vyvinula, používaný systém ale bohužel zatím ne. Situace v České republice se v poslední době mění a chystají se zásadní změny v drogové legislativě.

Do jisté míry jsou problematické i společensky akceptované drogy, tedy ty, co nejsou v seznamu zakázaných látek. Řeč je právě o kofeinu, alkoholu, nikotinu, tedy látkách legálních. Jejich užívání je podstatně rozšířenější než u drog nelegálních. Přitom je vědecky dokázáno, že zmíněný nikotin je opravdu silně návykový a alkohol páchá obrovské zdravotní a sociální škody. K tomu vše lze navíc očekávat, že v dohledné budoucnosti se do legálních drog připojí také marihuana.¹⁶ S vývojem společnosti a novými poznatky se vyvíjí i společenská akceptovatelnost jednotlivých drog. Jakým směrem se ale Česká republika hodlá vydat?

¹⁴ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 47-50

¹⁵ VOBOŘIL JINDŘICH. Kecy a politika; 2023, YouTube. Online. Dostupné z: <https://www.youtube.com/>. [cit. 2024-01-31].

¹⁶ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 47-50

1.3 Definice závislosti

Mimo negativní účinky na zdraví je závislost největší stinnou stránkou drog. Závislost a návykové chování nutně nemusí být spojeno jen s drogami. Takové chování odborníci označují jako nelátkové závislosti. Typickými příklady je gamblerství, kleptomanie a další.¹⁷

Co je to tedy přesně závislost? Podle běžné úvahy každého jedince půjde o takové chování, které svou podstatou nutí ho opakovat. Člověk si na něco navykne, stane se to součástí jeho života a bez naplnění potřeby přichází problémy.

Oficiální definici zpracovala Světová zdravotnická organizace, přičemž je značně komplikovaná. Pro účely této práce postačí shrnutí nejdůležitějších aspektů.

Syndrom závislosti se určuje dle tzv. diagnostických kritérií. Charakterizuje se jako soubor kognitivních, behaviorálních a fyziologických jevů, kdy zjednodušeně má braní drog tu největší prioritu. Určujícím znakem syndromu závislosti je touha užít nelegální návykovou látku, tabák nebo alkohol. Je stanoveno 6 kritérií, ze kterých se vychází. Diagnostikovat závislost musí vždy odborník, tedy ideálně lékař. Pro stanovení závislosti je nezbytné, aby jedinec vykazoval za poslední rok od tří do šesti níže uvedených kritérií.

1. Craving – touha užít návykovou látku (bažení)
2. Potíže v kontrole užívání – Jedinec má problémy v sebeovládání při užívání látky, a to zejména pokud jde o začátek, ukončení nebo množství látky.
3. Somatický odvykací stav – Fyzické příznaky při neužití drogy – užívání za cílem snížit či odstranit příznaky.
4. Nárůst tolerance – Pro dosažení stejného či podobného účinku je nezbytné zvyšovat dávku.
5. Zanedbávání dalších zájmů – Jedinec myslí především na získání drogy a vše se točí okolo ní. Často zanedbává práci, koníčky a také vlastní rodinu.
6. Pokračování v užívání i přes rizika – Osoba užívá látku dál, přesto že zná zdravotní a psychické obtíže, které užívání způsobuje.¹⁸

¹⁷ NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. Závislost: co to je? [online]. 2024 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/320-zavislost-zakladni-informace>. ISSN 2695-0340.

¹⁸ NEŠPOR, Karel. Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. 5., rozšířené vydání. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1357-4. str. 8-11

2. Rozdělení drog do skupin, informace, zajímavosti, dopady na společnost

Drogy lze dělit z několika možných úhlů pohledu. Některé zde již byly zmíněny, jiné je potřeba rozvést. Mimo drogy legální a nelegální lze použít také již zmíněné dělení na přírodní a syntetické. Nejobsáhlejší a zároveň nejvíc vypovídající dělení je dělení na skupiny, přesněji řečeno na skupiny dle jejich účinku a chemického složení. Různí autoři používají i různá označení skupin, jádro dělení ale zpravidla zůstává zachováno. Pro účely této práce autor použil především dělení od pana doktora Ondřeje Dvořáka, s komparací dělení od dalších odborníků. V klasifikaci totiž nepanuje naprostá shoda, tudíž nelze jeden model dělení považovat za všeobecně platný. Následující podkapitoly se věnují jednotlivým skupinám a konkrétním drogám. Vždy jsou uvedeni především významní a nebezpeční zástupci z jednotlivých skupin. Smyslem ani není popsat všechny jednotlivé drogy, které na světě existují, nýbrž vyzdvihnout ty, které ve společnosti páchají největší škody. Samozřejmě s přihlédnutím k poměrům v naší České republice. Takovým látkám je v práci věnováno nejvíce pozornosti. Toto rozdělení má v práci neodmyslitelné místo, protože podle názoru autora nemá část české populace základní povědomí o drogách. To je z jeho pohledu důležitější, než jak se může jevit. Pokud už se někdo k drogám nachomýtné a rozhodne se je užít, měl by vědět co čekat, jaká jsou rizika a jak je případně minimalizovat. Tato kapitola má nejvíce posloužit těm, kteří mají o drogách minimální nebo žádné znalosti. Zdůrazněny jsou především základní charakteristiky, účinky, rizika, principy fungování a doplněny jsou i některé zajímavosti či konkrétní zkušenosti jedinců.

2.1 Tlumivé drogy

Tlumivé drogy mají na organismus ten účinek, že snižují aktivitu nervové soustavy a v podstatě všech základních tělesných funkcí. To prakticky vede ke snížení reakční rychlosti, zpomalení myšlení, nebo snížení tepové frekvence. Tyto skutečnosti se mohou zdát na první pohled spíše jako nežádané, ale i v útlumu lze hledat cosi příjemného. Při usínání v teplé posteli se dějí vlastně hned všechny zmíněné skutečnosti, a přesto je to pro nás velmi příjemný pocit.¹⁹

2.1.1 Alkohol

První a masově rozšířenou substancí spadající do této skupiny je alkohol. Tato látka je známá také jako líh, ethanol, ethylalkohol, etanol, nebo pod dalšími lidovými výrazy. Alkohol

¹⁹ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 11

se konzumuje takřka po celém světě, i když některé země mají jeho konzumaci značně regulovanou nebo dokonce zakázanou. Jeho existence, respektive jeho konzumace je doložitelná do vzdálené minulosti. Pro zajímavost, zbytky organických látek ze zkvašené rýže, ovoce a medu byly nalezené na stěnách neolitických nádob z pálené hlíny v Severní Číně (cca 9 tis. Let). Pravděpodobně už v této době pomáhal alkohol lidem snášet útrapy života, na což může být v určitém množství vhodný. Důkazů o existenci alkoholu v minulosti je větší množství, pro uvedení příkladu postačí výše zmíněný.²⁰

Lidé už od pradávna až dodnes připravují ethanol alkoholovým kvašením jednoduchých rostlinných sacharidů, přičemž velkou roli v tomto procesu hrají kvasinky. Konkrétně se jedná o kvasinky *Saccharomyces cerevisiae*. Alkohol konzumují i jiné živočišné druhy než člověk, a to ve formě zkvašeného ovoce.²¹

Účinky alkoholu si asi každý dokáže představit. Přesto je jeho působení zajímavé. Detailní popis jednotlivých chemických reakcí je značně komplikovaný a pro pochopení je nezbytné mít znalosti v oblasti chemie a zdravotnictví. Nehledě při tom na skutečnost, že přesný mechanismus jeho působení má podle vědců dvě možné varianty a nepadne zde shoda. Co ale není těžké pochopit – alkohol ovlivňuje hned několik center v mozku. Jedná se o bazální ganglia, amygdalu a prefrontální kortex. Působí také na dopaminové, noradrenalinované, opioidní, acetylcholinové, serotoninové a glycinové receptory. To má za následek změny chování a nálady, euforii, odbourávání zábran, narušenou stabilitu, změny v mluveném projevu a další efekty. U alkoholu jako u ostatních drog záleží na množství. V nižších dávkách působí euforicky, zlepšuje náladu a odbourává zábrany. Ve vysokých dávkách může způsobit i nepříjemné stavy jako zvracení, ztrátu stability, nesrozumitelné vyjadřování a při předávkování může způsobit i smrt.²²

Každá mince má dvě strany a u alkoholu to platí obzvlášť. Jak vychází z vědeckých studií, dlouhodobá a pravidelná konzumace ethanolu poskytuje určité zdravotní benefity. Některé benefity alkohol poskytuje i v dávkách velkých, nicméně zde už značně převyšují negativa. U nízkých dávek snižuje alkohol šanci na mrtvici, snižuje riziko cukrovky, zlepšuje

²⁰ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 14-17

²¹ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 14-17,

Srov. FLORA, L. F., WILEY, R. C. (červenec 1974), Sweet Corn Aroma, Chemical Components and Relative Importance in the Overall Flavor response. *Journal of Food Science*, 39(4), str. 770-773

²² DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 16-28

Srov. Národní zdravotnický informační portál, Účinky alkoholu na chování člověka [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2024 [cit. 27.01.2024]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz>. ISSN 2695-0340.

průtok cév nebo zvyšuje mineralizaci kostry. Seznam negativ způsobených alkoholem ve velkém množství je ale nesrovnatelně delší. Počínaje psychickými problémy a postupným poškozením mozku, přes onemocnění srdce či žaludku a konče cirhózou či rakovinou. Nehledě přitom na problémy, které je schopen alkohol při jeho nadměrném užívání způsobit v osobním a rodinném životě. Alkohol je samozřejmě velmi návyková látka. Při pravidelném užívání velkých dávek a následném vysazení, může dojít v extrémních případech ke stavu, označovanému jako delirium tremens. Ve volném překladu lze tento termín vyložit jako šílenství s třesem. Průběh je sice individuální, ale často se objevují halucinace, třes a absolutní dezorientace. Běžně lidé vidí v tomto stavu například pavouky. Opakuje-li se tento stav, způsobuje vážné a nevratné poškození mozku a mimo jiné může končit také smrtí.²³

Statistické údaje zpracované WHO naznačují, že za jeden rok zemře na následky nadužívání alkoholu více než 3 miliony lidí. Situace v České republice je taková, že je zde ohroženo cca 600–700 tisíc lidí. U ostatních drog nemáme až na kofein a nikotin zdaleka tak velký vzorek uživatelů, tedy ani tolik relevantních údajů. Přesto je počet problémových uživatelů ilegálních drog zásadně menší než uživatelů alkoholu, přesněji asi 10x.²⁴

Tím, že je alkohol legální a v Čechách poměrně tradiční záležitostí, velká část populace ho nevnímá jako zásadní problém. Striktních abstinentů bychom našli jen opravdu poskromnu, a naopak každodenních uživatelů bychom se nedopočítali. Rekreační popíjení při společenských událostech se však velmi rychle transformuje v každodenní udržování tzv. „hladinky“. Přejít k nebezpečnému alkoholismu je následně jen malý krok. Odvykání s sebou nese fyzické i psychické komplikace a sklouznutí zpět k alkoholu je vzhledem k možnostem více než snadné. U jiných drog, zdá se, může pomoci změna prostředí, města a přerušování styku s osobami, se kterými dotyčný drogy užíval. U alkoholu je situace diametrálně odlišná. Alkohol je k dostání všude. V obchodech, restauračních zařízeních, dokonce i na benzinových pumpách. Nehledě na to, že každý se občas alespoň slavnostně napije. Pro alkoholika je téměř nemožné před alkoholem utéct.

²³ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 26-28

Srov. <https://zavislostiolomouc.cz/blog/co-je-delirium-tremens-u-alkoholika-priznaky-lecba/>

Srov. <https://www.nzip.cz/clanek/778-ucinky-alkoholu-na-chovani-cloveka>

Srov. <https://www.prolekare.cz/casopisy/casopis-lekaru-ceskych/2018-5-3/download?hl=cs>

²⁴ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 28

Srov. WORLD HEALTH ORGANISATION. Alcohol [online]. 2022 [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/alcohol>

2.1.2 Barbituráty

Jedná se o poměrně významnou podskupinu tlumivých drog. Ve své podstatě jsou barbituráty vlastně prospěšné léky, nicméně dochází k jejich nadužívání, čímž se snadno překloupí v drogu a návykovou látku. Tyto substance mají silně tlumivý účinek na centrální nervovou soustavu. Jsou to deriváty kyseliny barbiturové.²⁵

Jejich vznik je spojen se začátkem 20. století a sloužily jako léky na spaní. Barbituráty byly jedním z prvních větších úspěchů chemie s použitím pro medicínu, přičemž zde jako lék posloužila syntetická sloučenina. Následné rozšíření těchto léků na černý trh na sebe nenechalo dlouho čekat. Problematické je to, že na barbiturátech snadno vzniká závislost. Z tohoto důvodu se začaly u některých diagnóz už v průběhu 60. let nahrazovat relativně bezpečnějšími benzodiazepiny.²⁶

Účinek je vlastně hodně podobný jako u alkoholu. Stejně problematický je jak vznik závislosti, tak i následné abstinenci příznaky, dokonce i zde může dojít k rozvoji stavu delirium tremens. Při předávkování dochází ke smrti, což potvrzuje i sebevražda známé americké zpěvačky Marilyn Monroe. Barbituráty ale hojně užíval například i Elvis Presley a mnoho dalších známých tváří. Nejznámějšími zástupci barbiturátů jsou fenobarbital a pentobarbital.²⁷

Celkově lze užívání barbiturátů označit za nebezpečné, jelikož dávka podávaná k léčebným účelům není markantně menší než dávka pro tělo silně toxická. Mimo to je vznik závislosti velmi rychlý, stejně jako vznik resistance u uživatelů. S postupem času nahradily tyto léky jiné sloučeniny a celkově se repertoár drog tak rozšířil, že se jedná v současné době o marginální kategorii. Využití mají spíše na operačních sálech a ve zdravotnictví.²⁸

²⁵ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 32

Srov. STONE, T. W. a Gail DARLINGTON. Léky, drogy, jedy. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1065-3.

²⁶ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 34

Srov. Srov. STONE, T. W. a Gail DARLINGTON. Léky, drogy, jedy

²⁷ Tamtéž

²⁸ WIKIPEDIE, Příspěvatelé. Barbituráty. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2024, 2001-2024. Dostupné také z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Barbituráty>.

Srov. STONE, T. W. a Gail DARLINGTON. Léky, drogy, jedy

2.1.3 Benzodiazepiny

Dalším zástupcem tlumivých drog jsou benzodiazepiny. Opět se jedná původně o léky a stejně jako u alkoholu a barbiturátů působí na GABA receptory, tedy mechanismus jejich účinku je stejný, jako v předchozích případech.²⁹ Přesněji zvyšují účinek neurotransmiteru kyseliny gama-aminomáselné. Tato skutečnost má za následek to, že jejich účinek je sedativní, hypnotický, anxiolytický a také působí proti křečím a svalovému napětí. Jejich lékařské využití je především v léčbě proti úzkosti, nespavosti, duševního rozrušení, ale také záchvatů a svalových křečích. Dále se skupina benzodiazepinů rozděluje dle délky jejich působení, tedy na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. První dvě podskupiny se nejvíce využívají pro léčbu nespavosti, kdežto dlouhodobé spíše k léčbě úzkostných poruch.³⁰

Nebezpečnost těchto látek tkví především ve snadném vzniku závislosti, a proto se i za léčebným účelem doporučuje je používat spíše nárazově. Ruku v ruce se závislostí je vývoj velké tolerance. Chronické užívání vede ke zhoršení jak fyzického, tak i psychického stavu. Mezi další rizikové aspekty dlouhodobého užívání lze řadit kognitivní, afektivní a behaviorální poruchy. Neméně časté projevy jsou zmatenost, omezené konstruktivní myšlení, sociální fobie, úzkost, deprese, omezená schopnost vyjadřovat pocity a celková ztráta zájmů. Z výše uvedeného je patrné, že benzodiazepiny mohou při nadužívání dokonce způsobovat ty problémy, k jejichž původní léčbě měli sloužit.³¹

Kromě zmíněných rizik je nezbytné podotknout, že abstinční příznaky mohou přetrvávat po dlouhou dobu, a to déle než rok. Proto je potřeba přistupovat k vysazování s jistou odborností a trpělivostí. Na rozdíl od předchozích barbiturátů nejsou sami o sobě tak toxické, nicméně v kombinaci s alkoholem, opiáty nebo tricyklickými antidepresivy se jejich toxicita drasticky zvyšuje. Jejich toxicita se také obecně zvyšuje u starších osob, tedy není nezbytné je vždy kombinovat s jinými látkami. Akutní otrava způsobená předávkováním může vést až k zástavě srdce a následné smrti.³²

²⁹ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 37

³⁰ WIKIPEDIE, Příspěvatelé. Benzodiazepiny. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2024, 2001-2024. Dostupné také z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Benzodiazepiny>

³¹ Tamtéž

Srov. Mechanismy a léčba drogových závislostí. In: ŠUSTKOVÁ, Magdaléna, str. 56-60

³² Tamtéž

Srov. Mechanismy a léčba drogových závislostí. In: ŠUSTKOVÁ, Magdaléna, str. 56-60

2.1.4 GHB a Zolpidem

Tito dva zástupci tlumivých drog jsou zneužíváni k podobnému účelu a mají i srovnatelný účinek. GHB, přesněji γ -hydroxymáselná kyselina je užívána v lékařství jako anestetikum, či k léčbě narkolepsie. Jako droga je užívána pro svůj tlumivý účinek a hovoří se i o zvýšení chuti na sex. Prostřednictvím chemického působení ovlivňuje uvolňování dopaminu, tedy má za následek i euforický účinek. Na přesný účinek má vliv dávka. Tedy nižší dávky způsobují euforii, vyšší zase útlum.³³ Mezi uživateli se nezřídka označuje jako tekutá extáze. Právě proto se jedná o drogu, která je zneužívána sexuálními predátory. Dívka, které muž do pití přidá GHB se stává snadnou kořistí. Ztrácí zábrany, má otupělejší reakce, a dokonce může projevit sexuální náklonost k člověku, ke kterému by ji jinak neprojevila.³⁴

Obecný problém je v tom, že má GHB nebezpečný vliv na dýchání a srdeční činnost. Mnohem nebezpečnější se ale stává v kombinaci s alkoholem a dalšími drogami. Zde snadno může nastat stav jako při předávkování, který končí i smrtí.³⁵

Zolpidem se zneužívá stejným způsobem jako GHB, tedy jako droga pro sexuální predátory. Opět se jedná původně o lék, který slouží k vyvolání spánku. Jeho účinek na organismus lze připodobnit alkoholu a benzodiazepinům, avšak má své specifické účinky.³⁶

Jeho nebezpečnost tkví v tom, že je nezbytné dodržovat lékařské instrukce. Ty hovoří o tom, že se má užít těsně před spaním. Pokud se látka užije a následně je osoba aktivní, může nastat zmatenost a halucinace a změny vědomí. Nejčastěji uživatelé popisují stav jako před usnutím, tedy příjemný útlum a klid, ve kterém se například oddávají sexuálním hrátkám. Mohou se objevovat také halucinace, podobné obrazům objevujícím se při usínání. Jeho toxicita není vysoká a vznik závislosti ne tak rychlý. Přesto závislost vzniká a lidé jsou schopni konzumovat i desítky tablet denně. Z některých vědeckých studií navíc vyplývá, že lidé, kteří užívají Zolpidem pravidelně, mohou mít mimo dobu užití zhoršené reakce. To následně vede například k nepozornosti při řízení a autonehodě.³⁷

³³ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 44-45

Srov. PÁLENÍČEK, Tomáš, Pavel KUBŮ a Viktor MRAVČÍK. Nové syntetické drogy: charakteristika a hlavní rizika. Praha: Úřad vlády ČR, c2004. Monografie (Úřad vlády České republiky). ISBN 80-86734-26-9.

³⁴ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 44-45

KOCÍK, Milan. PREDÁTORSKÁ DROGA. In: Bezpečná Příbram [online]. 2023 [cit. 2024-02-04]. Dostupné z: <https://www.bezpecnapribram.cz/blog/clanek/predatorska-droga>

³⁵ Tamtéž

³⁶ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 44-45

³⁷ Tamtéž

2.2 Stimulanty

Jak již napovídá samotný název, stimulační drogy slouží k přesnému opaku než drogy tlumivé. Stimulují nervovou soustavu, aktivují jí a zvyšují nervovou činnost. Často tyto látky také snižují chuť jídlu a způsobují nespavost. Dochází ke zvýšení srdečního tepu, zvýšenému pocení, odvodňování, třesu a také k přehřívání organismu. Z psychologického hlediska působí změny nálad, euforii, agresivitu, pocit sounáležitosti a mají vliv na sebevědomí. Především u dlouhodobých uživatelů způsobují impulzivitu, podezřívavost a obluzují vědomí.³⁸

Stimulanty jsou opravdu hojně užívané drogy. Přitom je jich celá řada, a to jak na poli legálních, tedy společensky tolerovaných, tak na poli nelegálních a zakázaných. Motivací k užívání stimulantů je pravděpodobně ono zvýšení výkonu, zlepšení nálady, větší bdělost, výkonost a potenciální mentální odolnost. Dnešní hektická a rychlá doba jako by skoro vyzývala k tomu, aby si lidé našli svou vzpruhu, která je bude provázet dny plnými stresu a tlaku. Zpravidla stimulační drogy ovlivňují určitá centra v mozku a následně dochází k vyplavování dopaminu, serotoninu a adrenalinu.³⁹

2.2.1 Kofein a Nikotin

I přes významnou návykovost obou zmíněných látek se jedná o legální substance. Společnost s nimi nemá problém a nepovažuje je za významně nebezpečné, tedy alespoň z hlediska rozkolu společenského a sociálního života. Několikrát již bylo zmíněno, že podle práva v ČR se nejedná o drogy. Tito dva zástupci jsou ale vlastně vůbec neužívanější drogy na celém světě.

Kofein? Ten je Všude

Stačí se zamyslet nad tím, kolik lidí pije kávu, Coca-Colu⁴⁰, čaj nebo jen konzumuje čokoládu.⁴¹ Každý by ve svém okolí našel mnoho takových lidí, pravděpodobně včetně sebe sama. Zajímavostí je, že pokud dítě k snídani vypije nápoj z pravého kakaa, tak do sebe vpraví

³⁸ KALINA, Kamil a Kolektiv. *Glosář pojmů o oblasti drog a drogových závislostí*. Filia Nova, 2001. ISBN 80-238-8014-4.

³⁹ DVORÁK, Ondřej. *Já, droga*, str. 54-111

⁴⁰ *Původní název tohoto velmi populárního nápoje je odvozen od koky a kolových oříšků. V minulosti obsahoval právě i výtazek z koky, ze které se vyrábí kokain. (rostlina Rudodřev koka)* In DVORÁK, Ondřej. *Já, droga*, str. 69-83

⁴¹ *Kofein obsažený v kávě je chemicky stejný jako thein v čaji. Kofein je obsažený spolu s teobrominem a teofylinem i v kakau.* In DVORÁK, Ondřej. *Já, droga*, str. 83

zhruba 25mg kofeinu.⁴² Za zmínku rozhodně stojí také nápoj zvaný Yerba Maté. Ten se připravuje ze sušených listů cesmíny paraguayské a taktéž v něm nalezneme kofein.⁴³

A proč kofein lidé užívají? Protože je typickým stimulantem. Oddaluje spánek, zlepšuje náladu, zostřuje vědomí, jednoduše řečeno postaví člověka na nohy.

O návykovosti netřeba se zmiňovat, protože uživatelé kofeinu si ho dopřávají každý den několikrát a představa života bez něj pro ně není příjemná. Jako u každé látky všeho moc škodí, a i kofeinem se lze předávkovat. Životu nebezpečné předávkování ale většinou nenastane. Kofein je velmi zajímavá látka, nicméně ve společnosti nezpůsobuje zásadní problémy, a proto není potřeba mu věnovat více pozornosti.⁴⁴

Tichý „stylový“ zabiják jménem Nikotin

Nikotin je společností taktéž tolerován, ale obecně vnímán jako problematictější. Jedním z důvodů je fakt, že nejvíc lidí přijímá nikotin kouřením sušených tabákových listů, tradičně ubalených v papírku jako cigaretu. Méně časté je pak pokuřování doutníků. V minulosti, a do jisté míry i v současnosti, považují někteří lidé a skupiny kouření jako stylovou záležitost. Tento trend ale postupně klesá.

Ono kouření je vlastně tím nejhorším způsobem, jak nikotin přijmout, protože při spalování tabáku vzniká mnoho a mnoho jedovatých látek.⁴⁵ Mimo kouření lze do organismu nikotin vpravovat pomocí náplastí, žvýkacího a šňupacího tabáku, pomocí odpařování směsí v elektronických cigaretách a tak dále.⁴⁶ Nikotin se váže na acetylcholinové receptory, čímž získává schopnost způsobit silnou závislost.⁴⁷

Jak ale nikotin ovlivňuje tělo? Působí na dřev nadledvin, kde uvolňuje adrenalin, který je vpuštěn do krevního řečiště. To má za následek zvýšení krevního tlaku, tepové frekvence, nárůst glukosy v krvi a také prohloubení dýchání. Z psychického hlediska působí na uvolňování dopaminu, tedy zlepšuje náladu⁴⁸ a samozřejmě stimuluje. Možná má vliv i na uvolňování

⁴² DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 86

⁴³ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 82, *Tradiční nápoj v Jižní Americe, obsahuje mimo kofeinu také teobromin.*

⁴⁴ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 85

⁴⁵ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 65

⁴⁶ *Stačí si udělat návštěvu do prodejny s kuřáckými potřebami a spatřit množství různých forem nikotinu.*

⁴⁷ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 54

Podle některých odborníků je stejně návykový jako heroin.

⁴⁸ *Ne na každého jedince musí nikotin působit pozitivně, obzvláště pak při prvním užití. (Osobní zkušenost)*

endorfinů.⁴⁹ Kuřáci obecně uvádějí, že jim pomáhá bojovat se stresem, což je podle mnohých včetně autora diskutabilní.

Pan Witkiewicz označuje tuto látku za odporný jed, který degraduje nejenom tělesnou schránku jedinců, ale dokonce postupně rozkládá jejich psychiku. Lidé podle něj postupně ztrácejí zápal pro věc, ideály, přestávají být výkonní a s průběhem času vlastně jen předstírají, že něco dělají. Nakonec jsou pod vlivem nikotinu všechen čas v průběhu dne, dokonce jsou schopni se v noci probouzet a zapalovat si cigaretu. Sám v životě hodně kouřil, několikrát přestal a mohl tudíž snadno srovnávat, jak člověk funguje s nikotinem a bez něj.⁵⁰ Jeho pojednání o nikotinu je velice zajímavé. Kdo se u tuto látku zajímá, necht' si přečte jeho dílo Narkotika.

Nikotin jako pojem je kapitola, kterou by bylo možné rozepsat v samotnou diplomovou práci. To zde ale rozhodně není účelem, proto zbývá prostor pouze pro shrnutí možných rizik. Nejvíce opakovaným rizikem je potenciální vznik a rozvoj rakoviny. Protože má nikotin vliv na hladinu tělesného cukru, hrozí i vznik diabetu. Nikotin způsobuje křehnutí žil a cév, stahuje je, podepisuje se na stárnutí pokožky, zvyšuje pravděpodobnost infarktu a také mozkové mrtvice, způsobuje trávicí potíže či na příklad zvyšuje srážlivost krve.⁵¹ Výčet by mohl ještě dále pokračovat. Přes tyto všechna rizika jsou osoby dlouhodobě užívající nikotin schopny pracovat, starat se o rodinu a vlastně celkově fungovat. O kolik mají osoby bez nikotinu lepší a kvalitnější život je závislé na úhlu pohledu a spoustě dalších aspektů. Nikotin je v Čechách regulován pouze věkem, tudíž ho naše dospělá populace může konzumovat takové množství, až se z ní bude doslova kouřit.

Toliko na úvod legálních stimulantů, užívaných takřka každým. Nyní se pozornost přesouvá k opravdovým nebezpečným stimulantům, které mají na svědomí rozpad vztahů, sociálního statusu a neposlední řadě zdraví jejich uživatelů.

⁴⁹ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 55

⁵⁰ WITKIEWICZ, Stanisław Ignacy. Narkotika. Přeložil Ondřej KROCHMALNÝ. V Praze: Rubato, 2017. Eseje (Rubato). ISBN 978-80-87705-61-2.

⁵¹ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 64

2.2.2 Metamfetamin

Prvním a v České republice často užívaným stimulantem je metamfetamin, pro českou populaci známý pod starším obchodním označením pervitin.⁵² Jedná se o syntetickou látku. Ve vztahu k naší zemi se jedná o velmi významnou drogu. V minulosti byla Česká republika dokonce největším evropským producentem a v žebříčku si stále meziročně drží vrchní pozice.⁵³ Během jednoho roku v Čechách policie odhalí desítky až stovky nelegálních varen. Občas dochází k jejich výbuchům, protože se k výrobě uchylují osoby bez dostatečných odborných znalostí. V okolních evropských zemích se někdy metamfetamin označuje slangově jako „tshecho“, tedy Čech.⁵⁴ Užívání této látky je tak rozšířené, že se její stopové množství objevuje v některých řekách. A jak se tam dostane? Čističky odpadních vod nejsou na odstraňování některých sloučenin stavěné, tudíž projde i skrz ně. Z provedených experimentů vyplývá, že při koncentraci 1mg na litr se stává na této droze závislý pstruh obecný, ryba hojně rozšířená v našich řekách.⁵⁵

Tato substance je podle subjektivního pocitu autora velmi nebezpečná ze všech hledisek, proto se jejím potenciálním rizikům a stěžejním informacím autor věnuje s větší intenzitou.

Mezi žádoucí účinky z hlediska uživatelů se považuje stimulace, odstranění únavy, zlepšení asociačních schopností, větší hovornost a zrychlení myšlení. Po vpravení látky uživatelé okamžitě pocítují příval energie. Dostavuje se také zvýšená chuť na sex u obou pohlaví. Naopak mimo dobu vlivu jsou uživatelé bez chuti na sex. Ona zmíněná stimulace je ale dvojsečná. Pervitin sice potenciálně zvýší výkonost v mnoha ohledech, ale výsledek mnohdy neodpovídá subjektivnímu pocitu. Dochází ke zhoršení pozornosti a roztržitosti. Subjektivně uživatelé pervitinu popisují spojení s ostatními, empatii a porozumění. I to je důvodem k jeho užívání, stejně jako prostředek k zapojení se do sociálních interakcí.⁵⁶

⁵² *Mezi uživateli také jako: piko, párnó, matro, perník, speed a mnoho dalších označení (vlastní šetření + Prevcentrum)*

⁵³ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 88-89

Srov. Drogy: poznej svého nepřítele, přepracované a doplněné vydání [Praha]: Medea Kultur, [2012]. Národní zdravotnický informační portál/Státní zdravotnický ústav

Srov. ČTK, Reuters (3. březen 2010) Česko je stále největším producentem pervitinu v Evropě. Hospodářské noviny, [online]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-42061990-cesko-je-stale-nejvetsim-producentem-pervitinu-v-evrope>

⁵⁴ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 88-89, Srov. Dokument Piko (ČR)

⁵⁵ HORKÝ, P., GRABIC, R., GRABICOVÁ, K., BROOKS, B. W., DOUDA, K., SLAVÍK, O.,..., RANDÁK, T.; Methamphetamine pollution elicits addiction in wild fish. *J Exp Biol* 1 July 2021; 224 (13): jeb242145. doi: <https://doi.org/10.1242/jeb.242145>

⁵⁶ PREVCENTRUM. Pervitin (metamfetamin) [online]. 2018 [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/pervitin>

Realita ale často končí tak, že pervitin způsobí nepříjemné mezilidské zkušenosti, paranoiu, agresivitu a také bizarní chování. Nežádoucí účinky poměrně převyšují ty žádoucí. Mezi časté nepříjemné efekty patří bolest hlavy, bolest na hrudi, bolest kloubů, sucho v ústech a celá řada dalších. Typické je také pocení spojené s chemickým zápachem. Lidé pod vlivem pervitinu mají problémy se spánkem a téměř vždy se dostavuje nechutenství, které při dlouhodobém užívání vede k podvýživě. Přítomnost nežádoucích účinků se odvíjí i od frekvence užívání. Čím delší užívání pervitinu je, tím spíš se objevují nepříjemné účinky. Užívání pervitinu se podepisuje na kvalitě kůže a zubů. Tím, že dochází k hyperstimulaci, hrozí následné vyčerpání organismu na fyzické i psychické úrovni.⁵⁷

Negativní ovlivnění psychiky lze rozdělit do tří podskupin. První jsou psychotické symptomy, mezi které patří podezřívavost, halucinace, bizarní chování a domnění, že uživatele někdo pronásleduje. Afektivní symptomy vykazují depresivní nálady, sebevražedné myšlenky, pocit viny a další. Poslední podskupinou jsou psychomotorické symptomy. Mezi ty patří tenze, nabuzení či hyperaktivita. Velmi častým chováním je tzv. „vykroucenost“, tedy typické opakující se pohyby. Dochází také k tomu, že se lidé pod vlivem pervitinu „zaseknou“ u jedné činnosti. Pro příklad je člověk schopen několik hodin něco montovat nebo si kreslit, a to s neutichajícím zájmem. S odeznívajícím účinkem přichází stav, který se běžně označuje jako dojezd. Nastává zmíněné vyčerpání, emoční labilita, úzkost a další nepříjemné pocity.⁵⁸ Není ale čemu se divit, mozek musí vrátit všechny chemické hodnoty do normálu.

Škod, které metamfetamin páchá, je ještě podstatně víc. Účinek na fyzickou schránku jedinců může být až fatální. Zvětšuje se riziko kardiovaskulárních onemocnění, stejně jako se nepříznivě ovlivňuje prognóza u lidí, kteří už problémy takového charakteru mají. K poškození organismu přispívá opakovaně zvýšená teplota, zvýšení krevní tlak a stahování cév. Uživatelé mají větší předpoklad pro mozkové příhody, srdeční arytmiie a problémy s dýcháním. Mimo to je metamfetamin toxický pro játra i mozek. Jako neurotoxin poškozuje bílou a šedou kůru mozkovou. To vede k neschopnosti učit se novým věcem, problémům s pamětí, nižší kognitivní flexibilitě a dalším nepříjemnostem.⁵⁹

⁵⁷ PREVCENTRUM. Pervitin (metamfetamin)

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ Tamtéž

Některé uvedené obtíže odezní po delší abstinenci, jiné přetrvávají dlouhou dobu a hrozí jejich nevratnost. Velmi nebezpečná je toxická psychóza, při které přicházejí halucinace. Příznaky jsou podobné jako u paranoidní psychózy. S tím souvisí i to, že u těchto lidí je v průběhu dalších osmi let diagnostikováno psychotické onemocnění.⁶⁰

Jak poznat člověka který je zrovna pod vlivem? Obecně se uvádí zvýšená hovornost, zrychlená mluva i pohyby a s tím související pohybové stereotypy. Běžné je kroucení rukou, obličejové nebo opakované porovnání čepice či upravování vlasů. Z osob pod vlivem srší energie, a naopak vůbec nemají potřebu spát a odpočívat. Vlivem nechutenství uživatel během stavu vůbec nejí, což napomáhá následnému vyčerpání. Z pozorování je také patrná větší družnost a odvaha, přirovnatelná k pocitu nezranitelnosti. Ve střízlivém stavu by si člověk nedovolil ani neřekl ani zdaleka to, co si dovolí pod vlivem. S opakovaným užíváním se postupně rozvíjí závislost. Tím se uživatelé dostávají do situace, že je pro ně velmi těžké se bez drogy zmoci k nějaké aktivitě. Paradoxní ale je, že osoba, která užívá denně malé dávky, vypadá nejvíce ovlivněná právě ve chvíli, kdy pod vlivem není. Taková osoba rovněž po nějaké době netrpí ani nechutenstvím ani nespavostí. Její okolí tak dlouho vůbec nemusí tušit, že jed pod vlivem takto silného stimulantu.⁶¹

Často se u uživatelů stává, že se stane pervitin prioritním bodem celého života. Rozpadá se rodina, dotyčný přichází o přátele, práci, a nakonec i střechu nad hlavou. Ani tohle však není pro některé varovný signál a dále pokračují v užívání. Nemají-li peníze, nejsnazší jsou cesty zkratkou. Pokusy o žebrání většinou nejsou moc úspěšné, a tak se nezřídka kdy uchylují k trestné činnosti. Následky netřeba dále uvádět.⁶²

Pokud se někdo dostane do kontaktu s osobou, která je zjevně pod vlivem, nejlepší je bezkonfliktní chování. V případě toxické psychózy, agrese, či známek násilného chování se doporučuje zavolat policii a vyhnout se konfliktu. (snaha o uklidnění dotyčného)⁶³

⁶⁰ PREVCENTRUM. Pervitin (metamfetamin) [online]. 2018 [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/pervitin/>

⁶¹ Tamtéž

⁶² *Vlastní šetření autora – rozhovor s vychovatelem ve věznici*

⁶³ PREVCENTRUM. Pervitin (metamfetamin) [online]. 2018 [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/pervitin/>

Vpravování této látky do těla je obdobné jako u jiných. Pervitin má nejčastěji krystalickou podobu. Jeho následným rozdrčením na prach je možné ho šňupat, rozpustit a užít nitrožilně, ohřátím nechat odpařit a inhalovat nebo pomocí kapsle či cigaretového papírku spolknout. Pro naše domácí uživatele je nejtýpickejší šňupání a nitrožilní užívání. Žádný z uvedených způsobů není bez zdravotních rizik, obzvláště pak v případě, že látka není čistá. Čistotou je na mysli skutečnost, zda je látka bez nežádoucích příměsí. Ty se mohou dostat do drogy už při výrobě, především nesprávným výrobním postupem, nebo naředěním od dodavatele či dealera.⁶⁴ Významné nebezpečí tkví také v tom, že pokud není udržována dostatečná hygiena, hrozí u nitrožilního užívání přenos hepatitidy, HIV a dalších infekcí.⁶⁵ Na pervitinu vzniká silná psychická závislost, fyzická závislost nebyla odborníky nikdy spolehlivě prokázána.

Zajímavostí je, že metamfetamin nebyl vždy ilegální drogou. Japonsko a Německo ho využívalo pro své vojáky ve druhé světové válce.⁶⁶ Pokud se nad tímto člověk zamyslí, z některých hledisek to opravdu dává smysl. Voják, který necítí únavu, strach, je hbitý a má zostřené vnímání může mít určitou výhodu. Všechno má ale své hranice a jakmile se začnou dostavovat nežádoucí účinky, „supervoják“ se snadno přemění ve vojáka kontraproduktivního.

Zde jsou nastíněny ty nejdůležitější informace o pervitinu. Některé další zajímavosti a názory odborníků jsou obsaženy v osobních rozhovorech v praktické části této práce.

Je nezbytné uvést i několik málo informací o látce podobné pervitinu. Zatímco pervitin je metamfetamin, můžeme se setkat také s amfetaminem. Ten se běžně mezi lidmi v Čechách označuje jako speed. Jeho nebezpečnost se obecně přibližuje metamfetaminu. Dřívější obchodní označení je benzedrin a také měl původní užití v lékařství. Stejně jako pervitin se podával vojákům při druhé světové válce. Velká část účinků je stejná pervitinu, i když jsou zde různé odlišnosti. Podobnost je dána tím, že z chemického hlediska se jedná látky velmi podobné. Na rozdíl od pervitinu se zde amfetamin nevyrábí, ale dováží se. Jeho užívání není zdaleka tak rozšířené jako u pervitinu, tedy alespoň v Čechách, kde má pervitin obrovskou tradici.⁶⁷

⁶⁴ PREVCENTRUM. Pervitin (metamfetamin) [online]. 2018 [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/pervitin/>

⁶⁵ Drogy: poznej svého nepřítele, přepracované a doplněné vydání [Praha]: Medea Kultur, [2012]. Národní zdravotnický informační portál/Státní zdravotnický ústav

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 101-102

Srov. Amfetaminy a jejich deriváty: speed, pervitin. Národní zdravotnický informační portál [online]. 2024 [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/261-amfetaminy-a-jejich-derivaty>

2.2.3 Kokain

Další ze skupiny stimulantů působících na centrální nervovou soustavu. Oproti metamfetaminu je kokain velice odlišný, vlastně nesrovnatelný. V první řadě je výchozí surovinou pro výrobu přírodní rostlina, přesněji dvě. První je rudodřev koka a druhá použitelná rostlina je kokainovník kolumbijský. Obě rostliny dále jen „koka“. Pouze z těchto rostlin může být extrahován účinný alkaloid kokainu. Ten se extrahuje z listů, kterých je potřeba velké množství. Na jeden kilogram kokainu připadá cca 100 kilogramů kokových listů.⁶⁸ Zmíněné rostliny se pěstují především v Jižní Americe. Minoritně se objevují také na Jávě, Srí-lance a v Austrálii.⁶⁹

Listy koky se dají žvýkat, čímž se dostane do těla určitý obsah alkaloidu. Tento způsob je omezen na země, ve kterých se koka pěstuje. Samotné pašování listů není pro pašeráky výhodné, protože potřebné množství zabírá mnoho místa a snadno se odhalí. Účinek z listů navíc není tak silný, jako když se užije kokain práškový, tedy kokain hydrochlorid. Ten se připravuje v místech, kde se koka pěstuje. Práškový kokain se nejčastěji šnupe, ale užít se dá v podstatě přes každou sliznici v těle. Jeho nitrozilní užití není vyloučeno, ale není příliš typické. Nejběžněji se lze setkat se šňupáním tzv. čar. Pro tento způsob se užívá kreditní karta nebo jiná pomůcka, kterou se kokainová prášek shrne do jedné linie a následně se do nosu kokain vtáhne ruličkou nebo trubičkou⁷⁰

Výrobu není potřeba blíže přibližovat, navíc to ani není vhodné. Důležité je ale zmínit, že se při výrobě používají různé chemikálie, jako je například nafta. Z čistě přírodního a nepříliš toxického materiálu se výrobou utvoří toxičtější látka pro lidský organismus. Nehledě při tom na skutečnost, že kokain se kvůli své práškové formě snadno ředí. Z tiskových zpráv Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti vyplývá například následující: V roce 2008 se čistota kokainu v Čechách vyšplhala na poměrně vysoké průměrné hodnoty – až na 70+%. V roce 2010 byla čistota lehce přes 20 %. Nejvíce užívanou látkou pro naředení byl levamisol, nebezpečný odčervovací přípravek pro zvířata.⁷¹ Přesto se dle dostupných informací

⁶⁸ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 69-71

⁶⁹ Rudodřev koka. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2024, 2001-2024 [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rudod%C5%99ev_koka

⁷⁰ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 71

⁷¹ NEJEDLO, Vít. Veterinární přípravek LEVAMISOL ohrožuje zdraví osob užívajících kokain. In: Drogy-info [online]. 2010 [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/download/101281/434249/file/NMS%2020100118_levamisol%20v%20kokainu.pdf

trend kokainu v ČR zvedá a lidé dobrovolně užívají látku, která je kvůli své nečistotě velmi nebezpečná.

Účinek kokainu je budivý jako u ostatních stimulantů. Má silný vliv na zlepšení nálady, zvyšuje sebedůvěru a stejně jako pervitin usnadňuje komunikaci. Uživatelé po užití pervitinu mají pocit, že neexistují žádné problémy. Tento účinek je možná trochu podobný alkoholu, ale u kokainu nedochází ke ztrátě pozornosti, ostrosti a ani nezpůsobuje ztrátu rovnováhy a další nežádoucí účinky. Mimo to působí jako lokální anestetikum, což vede k jeho zneužívání vtíráním do genitálií u mužů, s cílem zvětšit sexuální výkonnost. Dříve se používal ke znecitlivování při drobných zákrocích v oblasti obličeje, a to i v České republice. To však bylo riskantní, protože občas někdo lékárnu vyloupil.⁷²

Doba účinku této drogy je oproti ostatním stimulantům velice krátká. Poločas rozpadu je jedna hodina, takže jeho koncentrace v lidském těle velmi rychle klesá.⁷³ Z toho vyplývá poměrně zásadní věc. Uživatelé kokainu jsou schopni v krátkém časovém úseku spotřebovat velké množství, jelikož nechtějí, aby účinek drogy skončil. Ve srovnání s již probraným metamfetaminem je doba efektu opravdu jen zlomek. Tím se prohlubuje nebezpečnost užívání, protože kokain poškozuje sliznice. Čím více kokainu uživatelé přijmou, tím více přijmou i levamisolu.⁷⁴ Nežádoucí účinek levamisolu je jeho devastující vliv na bílé krvinky a potenciální nebezpečnost pro imunitní systém jedinců.⁷⁵ Pro celovečerní mejdan s kokainem je zapotřebí velké množství, což je nejen zdravotně závadné, ale také finančně náročné. Gram kokainu stojí zhruba 2200–3000 Kč a je dobré mít na paměti, že není podle slov uživatelů těžké ho zkonsumovat za pár hodin.⁷⁶ Přitom je klidně možné, že více než půlka bude právě levamisol.

A co když kokain dojde? Dost pravděpodobně skončí i večírek. Dostaví se únava, pokles nálady a obrovská chuť po další dávce. Uživatelé jsou schopni shánět další dávku uprostřed noci, a to i když na ni nemají finanční prostředky. Z vlastního šetření vyplývá, že zhoršení nálady se překloupí až v úzkost či depresi a objeví se problémy, na které uživatel pod vlivem nemyslel. Pokud ale uživatel překoná pár hodin abstinence, jeho stav se většinou vrátí do normálu a nedostavuje se ani „kocovina“ jako u alkoholu.⁷⁷

⁷² DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 73

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ *V minulosti prokázána jeho závadnost – dnes užíván jen na zvířatech.*

⁷⁵ NEJEDLO, Vít. Veterinární přípravek LEVAMISOL ohrožuje zdraví osob užívajících kokain. In: Drogy-info [online]

⁷⁶ *Vlastní šetření autora – rozhovor s bývalým uživatelem.*

⁷⁷ *Vlastní šetření autora – rozhovor s bývalým uživatelem.*

Za nebezpečné lze považovat také to, že pokud je užíván v menších dávkách v rozumnou míře, okolí jen těžko pozná, že je uživatel pod vlivem. Nápadné projevy jsou až u větších dávek a všimnou si jich spíše lidé, kteří nějaké zkušenosti s kokainem mají. Vzhledem k jeho ceně a krátkému účinku hrozí ta možnost, že se uživatelé zadluží a stejně jako u ostatních tvrdých drog přijdou o všechno. Byť se na první pohled možná zdá, že není tak nebezpečný, opak je pravdou.⁷⁸ Při dlouhodobém užívání je typické nechutenství, nespavost, ztráta váhy a svalové křeče. Dostavují se úzkosti a rozvíjí se silná psychická závislost. Nebezpečné je také snadné předávkování, protože chroničtí uživatelé zkracují dobu mezi dalším užitím. Stejně jako u pervitinu se může objevit, paranoia, chaotické chování či agrese. To vše může vygradovat až do smrti, důsledkem selhání dýchacího systému, srdeční a mozkovou příhodou či krvácením do mozku.⁷⁹ Kokain se do Evropy a následně České republiky musí dovážet, protože jeho výroba je mimo země produkce koky prakticky nemožná. Pašování probíhá buď vzduchem nebo po vodě.

Crack je vlastně kokain, ale v trochu jiné chemické podobě. Protože se klasický kokain nedá kouřit, postupně se vyvinul crack. Jedná se o převedení kokainu do tzv. volné báze, čímž lze dostat nenabitou molekulu. Proces probíhá například za pomoci jedlé sody a následná vzniklá sloučenina může být použita při kouření. Klasický kokain hydrochlorid při zahřívání shoří dříve, než se odpaří. Proces k přípravě cracku vznikl v 70. letech 20. století.⁸⁰

Kokain i crack způsobuje psychickou závislost. Pro fyzickou závislost nemá podle odborníků potenciál. Crack působí pravděpodobně rychleji a intenzivněji a má také silnější abstinenci příznaky, ve srovnání s kokainem. V České republice se naštěstí nejedná o frekventovanou drogu, tudíž není třeba věnovat této látce větší pozornost.⁸¹

2.2.4 Další stimulanty

O stimulantech obecně platí, že jsou velmi oblíbenou skupinou drog. Zástupců je dlouhá řada, přičemž jak těch přírodních, tak i těch syntetických. Některé stimulanty jsou typické spíše pro určité země, jiné jsou rozšířeny po celém světě. Kupříkladu kokain se vyrábí pouze na některých místech, ale stejně se užívá takřka všude.

⁷⁸ *Vlastní šetření autora – rozhovor s bývalým uživatelem.*

⁷⁹ NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. Kokain [online]. 2024 [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/262-kokain>

⁸⁰ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 72

⁸¹ Crack (droga). In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Crack_\(droga\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Crack_(droga))

Mezi látky svým účinkem podobným jako metamfetamin patří mimo amfetamin také methylthioamfetamin a methylfenidát.⁸²

Specifickou stimulační drogou je betel. O této látce v Čechách slyšíme pouze v dokumentech a v literatuře. Nejedná se tedy na našem území o látku rozšířenou, nicméně v jiných zemích je situace naprosto odlišná. Betel se staví na přední pozice v častosti užívání na světě a pomyslně tak konkuruje látkám jako kofein, nikotin a alkohol. Hrubý odhad hovoří o 200-600 milionech uživatelů. Taktéž má tato droga opravdu dlouho tradici, resp. více než 2500 let. Výchozí surovinou jsou oříšky ze stromu areky obecné. Způsobů užití je několik, všechny však vycházejí ze stejné myšlenky. Ořechy se krájí, drtí nebo se do úst vkládají celé. Ve spojení s listem pepřovníku betelového a hašeného vápna⁸³ vytvářejí tzv. betelové sousto. Vápno nebo jeho náhražky se používají z toho důvodu, aby se zajistila lepší vstřebatelnost účinných látek. Pokud se zdá tato skutečnost čtenáři povědomá, není to náhoda. Jedná se v podstatě o stejný proces jako při přeměně kokainu na crack. Protože je vápno zásadité povahy, působí stejně jako soda při zmíněném procesu s kokainem. Listy pepřovníku mají za cíl snižovat poškození způsobené vápnem. Betel má tři hlavní alkaloidy, které působí psychoaktivně. Jedná se o arekolin, arekadin a guvacinu. Účinek betelu je přirovnatelný účinku amfetaminu. Užívání této drogy ale není bez rizika. Kvůli způsobu užívání se zvětšuje riziko rakoviny ústní dutiny. Mimo to velmi rychle poškozuje zubní sklovinu, barví zuby a celkově poškozuje chrup. Uživatelé odplivávají červeně zbarvené sliny, které můžou na první pohled působit jako krev. Nejvíce se betel užívá v jihovýchodní Asii.⁸⁴

Minoritní látka, která je podle mnohých nezařaditelná do skupiny stimulantů, nese název kát. Jde o listy s povzbudivým účinkem a opět působící na uvolňování dopaminu. Rostlina, ze které se tyto listy získávají se označuje jako kata jedlá. Roste v Keni, Etiopii, Somálsku a dalších zemích, přičemž nejvíce se užívá v Jemenu. Účinnou látkou je kathinon, který má za následek stimulaci jako u silné kávy, která se může podobat až pocitům po užití amfetaminu.⁸⁵

⁸² DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 102-106

⁸³ *Vápno je agresivní vůči sliznicím, proto se někdy nahrazuje práškovým vápencem nebo rozdrcenými lasturami.* In. DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 106-111

⁸⁴ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 106-111

⁸⁵ Tamtéž

2.3 Psychedelika

Název této skupiny na rozdíl od předchozích nic moc nenapovídá. Tedy kromě toho, že zde bude nějaký účinek na psychiku jedinců. Pokud by byla přece jen snaha o převedení názvu do češtiny tak, aby nám o sobě sám název řekl co nejvíc, je možné použít pojem halucinogeny. To ale podle autora není stoprocentně správně, protože jak bude dále popsáno, ne vždy musí psychedelika působit halucinace.

Na úvod by také bylo dobré zmínit, co to vlastně ona halucinace je. Jedná se o smyslový vjem, který vzniká bez reálného podnětu a v bdělém stavu. Podnětem ke vzniku halucinací je pouze užití dané konkrétní látky.⁸⁶ Ta pak může postihnout vlastně všechny smysly. Velmi častá je halucinace zraková, při které člověk vidí obrazce, osoby, změny struktur, velikostí, zesílené vnímání pohybů, ostřejší zrak anebo dokonce celé scény obrazů. Přitom nic z toho, co uživatel vidí, v reálném světě neexistuje. Častá je také halucinace sluchová, kdy osoby vnímají zvuky, které ale opět reálně neexistují. Méně časté jsou potom halucinace čichové, chuťové a hmatové. Už z výše uvedeného vyplývá, že ne vždy, a ne všem se taková zkušenost musí nutně líbit. Pokud by se pak člověk pod vlivem halucinace pokusil například řídit auto, následky pravděpodobně budou fatální. Pokud by byl sám a nechal se hluboce utlačit nějakou nepříjemnou halucinací, i zde hrozí jistá nebezpečí.⁸⁷

Halucinogenní drogy jsou asi nejprobádanější skupinou drog ve vztahu k využití jejich terapeutického potenciálu. Po určitou dobu se podávali dobrovolníkům s určitými psychickými potížemi, nebo například vojákům s posttraumatickým stresovým syndromem. Postupem času ale došlo ve většině zemí k zařazení na seznam zakázaných látek, čemuž přispěl i boj s ostatními drogami. Tím jsou na mysli ty drogy, které ve velkém páchají škody na zdraví a společnosti. Jak bude dále rozvedeno, psychedelika jsou docela jinou kategorií drog, která může být v budoucnu využita pro výzkumné a terapeutické účely. V tuto chvíli může vyvstat otázka, ale proč? Psychedelika mají silný vliv na sebevědomí a vnitřní citění sebe sama, mohou tak pomoci odblokovat určité hlubinné problémy⁸⁸

Zkušenosti s psychedeliky se jen velmi těžko popisují. Člověk bez osobní zkušenosti nemá šanci pochopit, jak tyto látky fungují, natož pak ostatním předávat nějaké zkušenosti či

⁸⁶ *Halucinace ale může způsobit i vysoká horečka, nebo již zmíněná toxická psychóza.*

⁸⁷ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 114

⁸⁸ *Jak se mění vědomí* [dokumentární seriál]. Režie Alison ELLWOOD, Lucy WALKER. USA, 2022, délka 215 minut/ cca 55 minut epizoda., dostupné z: netflix.com

postřehy. MUDr. Ben Sessa užil několik dávek psychedelik v rámci výzkumu, tedy legálně a pod odborným dohledem.⁸⁹

Zde je přeložený úryvek jeho vyjádření ke zkušenosti s psychedeliky:

„Ta zkušenost je nepopsatelná, což je její základní charakteristika. Zážitek klasických psychedelik je jako vidět novou barvu, jakou jste nikdy předtím neviděli. Víte, že to není modrá, zelená ani žlutá, ale úplně jiná barva, pro niž neexistují slova, jimiž by se dala popsat. Když lidé líčí takovou zkušenost, mluví o propojení vnějšího a vnitřního, mikrokosmu a makrokosmu. Důležitou součástí zážitku je pocit, že jste všude ve smyslu časovém i prostorovém. Ve vyšších dávkách se pak zcela rozpouští pocit já, není žádné uvnitř a venku, nahoře a dole, žádné tělo, prostor nebo čas. Dochází k úplnému rozpuštění v energetickém poli. Ve slovech to nedává moc smysl, pokud tu zkušenost nemáme, je nemožné pochopit, jaká je.“⁹⁰

2.3.1 LSD

Pokud se někomu pod pojmem halucinogeny vybaví nějaké látky, s velkou pravděpodobností mezi nimi bude LSD. Zkratka v sobě skrývá chemické označení pro diethylamid kyseliny lysergové, z původního německého slova *Lysergsäure-diethylamid*. Sloučenina byla objevena v roce 1938 mladým chemikem Albertem Hofmanem. Zhruba o pět let déle náhodou objevil její psychedelické účinky sám na sobě.⁹¹

Kyselina lysergová se vyskytuje v paličkovici nachové, což je jedovatá houba parazitující na rostlinách. Velmi často se objevuje na žitu, kde utvoří namísto zrna malý tvrdý útvar zvaný jako námel⁹². Laboratoř, ve které pracoval pan Albert Hofman, zkoumala alkaloidy obsažené právě v tomto námelu. Standartním postupem je příprava derivátů, což slouží ke zjištění vlastností podobných chemických sloučenin. Tímto způsobem byla připravena látka LSD-25.⁹³ Zajímavé je, že na efekt LSD se přišlo vlastně náhodou, podobně jako u všem známého penicilinu.

LSD působí na serotoninové receptory a prakticky spouští stejnou odezvu jako serotonin. Tato látka je opravdu hodně silná, což dokazuje fakt, že pro vyvolání citelných

⁸⁹ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 114

⁹⁰ TŘEŠŇÁK, P. Bene, je tohle láska [online], Respekt (19), 2022, Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2022/19/bene-je-tohle-laska>

⁹¹ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 114

Srov. *Jak se mění vědomí* [dokumentární seriál], Netflix

⁹² *Alkaloidy obsažené v námelu jsou jedovaté a ve středověku se jednalo o poměrně běžný způsob otravy.* In DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 114

⁹³ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 114

účinků postačí cca 20 mikrogramů. Takové množství je na pohled skoro neviditelné a ve srovnání s jinými drogami opravdu malé. Pro připomenutí, uživatelé kokainu během jednoho večera spotřebují klidně i celý gram. Chroničtí kuřáci marihuany spotřebují během jednoho dne dokonce několik gramů. A jak se užívá? Rozšířenou formou je malý čtvercový papírek, na kterém je LSD aplikováno. Uživatel tento papírek nechá rozpustit v ústech. Účinek přichází poměrně rychle, zhruba po půl hodině od užití.⁹⁴ Dostavují se halucinace, změny vnímání prostoru a času a další efekty. Poločas rozpadu LSD je cca 3 hodiny. Při vyšších dávkách mohou halucinace trvat až 20 hodin. Zajímavostí je, že i dlouho po užití LSD může nastat stav, označený jako *flashback*. V tomto se stavu se osobě vrátí část halucinace nebo stavu, který prožil pod vlivem látky.⁹⁵

Nebezpečnost lze shledat v tom, že nikdy nelze správně odhadnout, jak droga na konkrétní osobu zapůsobí. Dávka určuje sílu způsobeného stavu, což může být nebezpečné hlavně kvůli vlivu na psychiku osob. Vznik závislosti není vědecky potvrzen, i když z běžně dostupných zdrojů člověk může nabýt takového dojmu. Nicméně není správné brát jakoukoli drogu na lehkou váhu. Nakonec návyk si člověk vytvoří v podstatě na čemkoli. Z fyzického hlediska LSD rozšiřuje zornice, zrychluje tep a tlak, způsobuje sucho v ústech, vyvolává nadměrné pocení a může se objevit i žaludeční nevolnost či svalová ztuhlost.⁹⁶

Nebezpečné je na prvním místě to, co osoba pod vlivem LSD dělá. Halucinace a podobné změny vnímání mohou člověka ovlivnit natolik, že si ublíží, nebo ublíží někomu jinému. Vyloučená není ani sebevražda. U některých jedinců je možné, že LSD vyvolá psychické problémy. Obzvláště u těch, kteří mají k takovým chorobám predispozice.⁹⁷ I když je LSD potenciálně nebezpečné, v naší zemi nepáchá škody jako alkohol nebo pervitin. Do současné doby nebylo zaznamenáno takové předávkování, které by vedlo ke smrti uživatele.⁹⁸

Vzhledem k určité tajuplnosti okolo psychedelik a jejich působení, nejlépe poslouží k věrohodnějšímu obrazu konkrétní informace od člověka, který má s LSD zkušenost. Pro tuto potřebu autor oslovil nejmenovaného muže, který v minulosti jednorázově užil tuto látku. Přitom dodržel, zdá se, alespoň většinu bezpečnostních opatření a přistupoval ke zkušenosti s respektem.

⁹⁴ DVORÁK, Ondřej. Já, droga, str. 114-120

⁹⁵ Tamtéž

⁹⁶ Tamtéž

⁹⁷ Drogy: poznej svého nepřítele, přepracované a doplněné vydání, [Praha]: Medea Kultur, str. 20-21

⁹⁸ Tamtéž

Osoba, která užila LSD, poskytla pro tuto práci následující vyjádření.

„Nedokážu si představit, že bych LSD bral nějak pravidelně. Je to hodně náročné na hlavu, tedy alespoň pro mě. Asi je to hodně individuální, ale mně trochu vadilo, že nemám úplnou kontrolu nad svým vědomím a egem. Přitom jsme měli v podstatě dokonalé podmínky. Měli jsme od kamaráda půjčenou chatu v přírodě, nikde nikdo a jen úzká parta lidí. Přesto bych asi nikomu nedoporučil to zkusit, protože většinu času jsem si to neužíval. Neměl jsem nějaké vyloženě špatné stavy, ale ani jsem se tomu nedokázal úplně oddat. Přitom ve skupině jsme se všichni podporovali a nikdo nikoho nestrašil, nebo něco podobného. Zhruba po hodině a půl jsem začal pozorovat, jako by se z běžných věcí vylévala barva. Vždy po několika vteřinách se barva do předmětu zase vrátila. Celkové vnímání prostoru bylo odlišné, takové barvitější. Mnohem silnější byl ale vnitřní pocit, který je těžko popsatelný. Jako by člověk sám sebe vnímal úplně jinak, tak obnaženě. Pokud jsem se nad něčím zamyslel a zavřel oči, okamžitě se spustila spirála obrazců. Byl to pro mě do jisté míry takový mentální detox.“⁹⁹

⁹⁹ Vlastní šetření autora – Rozhovor s osobou, která jednorázově LSD užila.

2.3.2 Psilocybin

Psilocybin je látka, která se běžně nachází v určitých druzích hub, nejvíce pak v rodu označovaném latinsky jako *Psilocybin*. Pro českou populaci je tento druh známější jako lysohlávka. Psilocybin sám o sobě psychoaktivní není, ale lidské tělo ho velmi rychle metabolizuje, čímž se přemění na psilocin. Ten už psychoaktivní je a jak to bývá u psychedelik zvykem, způsobuje halucinace. Opět také působí na mechanismus serotoninu.¹⁰⁰

Tradice užívání hub s obsahem psilocybinu je opravdu dlouhá, především pak u původních obyvatelů Střední Ameriky. Ti je užívali k léčebným a šamanským účelům už před dvěma tisíci lety. Označení „teotlanácatl“ pochází z aztéckého jazyka a v překladu do češtiny znamená „boží maso“. Zajímavostí je také to, že ten samý vědec, který byl u zrodu LSD, identifikoval psilocin a psilocybin v houbách. Stejně jako v případě LSD i zde otestoval účinek látek sám na sobě. Koho by zajímala jeho zkušenost, vše popisuje v díle *The Botany and Chemistry of Hallucinogens*.¹⁰¹

Lysohlávky jsou nejvíce rozšířené v Americe a Evropě. Vyskytují se i na území České republiky. Po určitou dobu existoval druh označený jako lysohlávka česká, nicméně se došlo ke zjištění, že se jedná o poddruh lysohlávky srbské. Dle zjištění autora čeští občané sbírají lysohlávky, a to samozřejmě za psychedelickým účinkem. Jejich sběr potažmo držení je samozřejmě nelegální, protože psilocybin je zařazen na seznam zakázaných látek. Pro mnohé by ale bylo překvapením, že zkušenost s lysohlávkami nevyhledávají jen běžní uživatelé drog.¹⁰²

Účinky se zkráceně dají popsat jako euforie, halucinace, změny vnímání prostoru a času. Je zde i určitá podobnost s účinky LSD. Dle dostupných informací není vnímán psilocybin jako zásadně nebezpečný, což potvrzuje i fakt, že o něm není ani zmínka v souhrnu situace v oblasti nelegálních drog v ČR z roku 2023. Určitá rizika ale existují, koneckonců ty existují u všech drog. Tím, že psilocybin ovlivňuje psychiku, mohou se dostavit i úzkostné stavy, panika či deprese. Vyloučeno není ani sebevražedné jednání, nebo jako u LSD nebezpečné chování. Při vysokých dávkách hrozí také poškození ledvin a jater.¹⁰³

¹⁰⁰ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 122-123

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 123

¹⁰³ Drogy: poznej svého nepřítele, přepracované a doplněné vydání [Praha]: Medea Kultur, str. 20

2.3.3 MDMA

Označení uvedené v názvu této podkapitoly může působit na první pohled jako neznámé. Pokud se ale použije výraz extáze nebo éčko, většina lidí už bude vědět o jakou drogu se jedná. Tedy alespoň okrajově. V současné době je tato droga asi nejvíce spojovaná s tanečními kluby a hudebními festivaly. A možná právě i v tom tkví její největší nebezpečnost.

To, jak je droga užívána dnes, vlastně vůbec nekoresponduje s tím, k čemu se užívala v minulosti. Na rozdíl od LSD nebo psilocybinu se MDMA připravuje synteticky. Její původ lze připisat německé laboratoři Merck, kde vznikla v roce 1912. Přitom se jednalo o látku, která měla sloužit pro přípravu dalších sloučenin. Důležité je také zmínit, že z chemického hlediska se jedná o derivát amfetaminu, jak napovídá název 3,4-methyldioxymetamfetamin. Je zde pouze několik změn oproti metamfetaminu či benzedrinu.¹⁰⁴ Na základě této informace by pro mnohé mohla vyvstat otázka, proč je tedy MDMA v této práci zařazeno do psychedelik, když je podobné typickým zástupcům stimulačních drog. Důvody jsou vysvětleny v následujících odstavcích.

Své využití pak našlo MDMA s vypuknutím první světové války, ve které sloužilo jako prostředek pro snížení hladu vojáků. S tím souvisí i skutečnost, že se zamýšlelo používat tuto látku jako lék na hubnutí. K tomuto však nakonec komerčně nedošlo. V současné době se jedná o látku, která je zařazená na seznam zakázaných látek, což zastavilo i její potenciál při léčbě posttraumatického stresového syndromu.¹⁰⁵

Jak MDMA funguje? Jak už je v této práci skoro pravidlem, opět je zde silné ovlivnění serotoninového mechanismu. Přesněji MDMA způsobí podstatně větší uvolňování serotoninu, protože obrátí fungování bílkoviny, která má za cíl serotonin vychytávat.¹⁰⁶ Typickým efektem je silná euforie, empatie, pocit sounáležitosti a přival energie. Lidé pod vlivem této drogy působí energicky, vesele a příjemně. Dochází také k odbourání zábran, čímž je mnohem snazší navázat sociální kontakt.¹⁰⁷ Zesílené je vnímání hudby, proto je droga velmi oblíbená v taneční komunitě. Při nástupu účinku se mohou dostavit také halucinace, což je hlavním rozdílem oproti stimulantům chemicky příbuzným.¹⁰⁸ Zařazení do skupiny psychedelik je diskutabilní,

¹⁰⁴ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 128

¹⁰⁵ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 128–129

Srov. Jak se mění vědomí [dokumentární seriál], Netflix

¹⁰⁶ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 130

¹⁰⁷ Drogy: poznej svého nepřítele, přepracované a doplněné vydání [Praha]: Medea Kultur, str. 18

¹⁰⁸ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 128–129

v některých zdrojích je MDMA zařazeno ke stimulantům. V minulosti ale bylo MDMA použito pro terapeutické účely, nejvíce pak u vojáků se zmíněným stresovým syndromem.¹⁰⁹

Největším rizikem je přehřátí organismu, které může vést až k selhání. Lidé často nekonzumují dostatek tekutin a následně dochází k dehydrataci. Dochází také k deficitu minerálních látek, obzvláště pak při dlouhých nočních večírcích. Ve vysokých dávkách dochází k předávkování, které může skončit i smrtí.¹¹⁰ Hrozí také riziko vzniku psychické závislosti, protože droga působí pocit bezstarostnosti. Mimo to dochází k narušení chemické rovnováhy v mozku, takže po skončení účinku může dojít k poklesu nálady a následným úzkostem či depresím. I to může být důvodem k opakovanému užití a riziku vzniku závislosti, protože se pod vlivem osoby cítí dobře. Vyloučený není ani přechod k silnějším stimulantům, jelikož jako u většiny látek, i zde vzniká resistance.¹¹¹

Na černém trhu se objevuje MDMA nejčastěji ve formě lisovaných tablet s nějakým obrázkem, přičemž druh je opravdu rozmanitý. Běžné jsou luxusní značky, usměvavé obličejky, zvířecí motivy či značky automobilů a celá řada dalších.¹¹²

Autor za svůj život poznal několik lidí, kteří MDMA užívali z rekreačních důvodů, tedy především na hudebních festivalech či soukromých akcích. Většina z nich v současnosti tuto látku již neužívá, tedy alespoň dle jejich slov. Menší část ji užije sporadicky na nějaké velké hudební akci. Pár jedinců bohužel přešlo od užívání MDMA k užívání pervitinu.

¹⁰⁹ *Jak se mění vědomí* [dokumentární seriál], Netflix

¹¹⁰ *Drogy: poznej svého nepřítele*, přepracované a doplněné vydání [Praha]: Medea Kultur, str. 18

¹¹¹ NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. Extáze [online]. 2024 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/263-extaze>

¹¹² Tamtéž

Srov. *Drogy: poznej svého nepřítele*, přepracované a doplněné vydání [Praha]: Medea Kultur, str. 18

2.4 Kanabinoidy

Tato skupina drog ve společnosti sdílí protichůdné názory. Jedni ji demonizují a přirovnávají ke všem ostatním tvrdým drogám, druzí ji zase nepovažují za drogy a předkládají porovnání s alkoholem. Tedy porovnání sociálních dopadů, zdravotních dopadů a celkových následků při dlouhodobém užívání. Co víc, vyzdvihují léčebné potenciály, kterými konopí disponuje.

Kanabinoidy jsou sloučeniny, které jsou obsaženy především v rostlinách konopí.¹¹³ Slovíčko především zde má opravdu svůj význam, protože v poslední se době se rozmohla výroba určitých typů kanabinoidy s chemickým postupem. Celkový počet těchto sloučenin se pohybuje až někde okolo 90.¹¹⁴ Rozebírat všechny kanabinoidy jednotlivě by zabralo příliš mnoho času, navíc ne všechny lze považovat za drogu z hlediska právního, dokonce ani z hlediska biochemického. Konopí je užíváno lidstvem od nepaměti, stejně jako celá řada dalších látek.

2.4.1 THC

Vůbec nejvýznamnějším kanabinoidem je bezesporu THC¹¹⁵. To je obsaženo v rostlinách konopí a nejvíce ho nalezneme v druhu konopí seté a konopí indické.¹¹⁶ THC je hlavní účinnou látkou drogy, která se nazývá marihuana.¹¹⁷ A ta je u nás zakázána, byť se již několik let hovoří o legalizaci pro rekreační účely. Jedinou výjimku má marihuana při prodeji na základě lékařského předpisu.¹¹⁸ A jak je tolerována společností? To je otázka. Asi není tak oblíbená jako alkohol, kterému napomáhají tradice a především legalita, ale s postupem času ji společnost toleruje mnohem víc.

Marihuana, resp. THC, se užívá několika způsoby. Nejběžnější je asi kouření rozdrcené sušiny konopí často s přídavkem tabáku. Možné je také uvařit či upéct pokrm, který bude tuto látku obsahovat. THC je dobře rozpustné v tucích, takže při dodržení pár pravidel se snadno extrahuje do pokrmu.¹¹⁹ Ono zmíněné kouření má své nevýhody. Při spalování obecně vznikají škodlivé látky, takže ze zdravotního hlediska není tento způsob ideální. Orální užití zase nemá tak snadné dávkování, protože se těžko odhaduje, kolik toho má osoba sníst.

¹¹³ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 130

¹¹⁴ Tamtéž

¹¹⁵ *THC je zároveň nejvíce psychoaktivní kanabinoid. Celým názvem Tetrahydrokanabinol.*

¹¹⁶ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 130

¹¹⁷ *Sušina konopí s obsahem psychoaktivního THC.*

¹¹⁸ STÁTNÍ ÚSTAV PRO KONTROLU LÉČIV. Konopí pro léčebné použití [online]. 2016 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.sukl.cz/konopi-pro-lecebne-pouziti>

¹¹⁹ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 136-137

S účinkem je to poměrně komplikované, jelikož působí THC hodně rozmanitě. Největší rozdíly jsou při počátečních užitích a finální efekt je ovlivněn celou řadou faktorů. Záleží na osobnosti uživatele, zkušenostech, očekáváních, okolí, ve kterém se uživatel nachází a dalších podnětech. Problematické je i to, že může podpořit rozvoj psychotických onemocnění, přesněji může fungovat jako určitý spouštěč.¹²⁰

Velmi zjednodušeně může marihuana způsobit příjemné pocity, klid, tunelové vidění a zkreslené vnímání reality. Vyloučená ale není úzkost, zrychlený tep a celkový pocit nepohody. Při akutním užití je vědecky dokázán silný vliv na krátkodobou paměť, nicméně po odeznění účinku se vrací do normálního stavu.¹²¹ Při vyšších dávkách se může dostavit nevolnost, zvracení a silný útlum. Na marihuanu si chroničtí uživatelé mohou vytvořit psychickou závislost. Odvykání s sebou ale zpravidla nenese tak závažné problémy jako jiné drogy.

Z pohledu autora je nejproblematičtější, pokud marihuanu užívají mladí lidé, obzvláště pak děti. Zde se opravdu může jednat o tzv. počáteční drogu, která bude jedince motivovat k tomu, aby zkusili něco dalšího. Marihuana s obsahem THC se dá sehnat jen na černém trhu, což může, ale také nemusí být překážkou k tomu, aby si ji dítě pořídilo. Mnohem nebezpečnější v tomto ohledu je následující kanabinoid.

2.4.2 HHC

Chemický rozbor této látky není zapotřebí, nicméně je velmi příbuzná předchozímu THC. Účinky jsou velmi podobné, byť podle odborníků o něco slabší než u klasického THC.¹²² Hlavním rozdílem je, že se HHC vyrábí syntetickou cestou z jiných kanabinoidů, i když látka jako taková je přírodního původu. V rostlinách konopí se vyskytuje HHC ve velmi malém množství, proto výrobci šli chemickou cestou. Nejběžnějším způsobem je hydrogenace, kdy se například THC přetvoří v HHC.¹²³

Tato látka se na českém trhu objevila až v posledních letech a velmi rychle se stala oblíbenou alternativou ke klasické marihuaně. Důvod je zcela prostý. Vlastně až do této¹²⁴ chvíle se jedná o látku, která nepodléhá žádnému zákazu ani regulaci. Její dočasné zařazení na seznam zakázaných látek je stanoven na 1. března 2024.¹²⁵ Celým názvem se označuje jako

¹²⁰ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 134

¹²¹ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 137

¹²² CZECH-CBD. Co je to HHC? [online]. 2022 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.czech-cbd.cz/blog/co-je-to-hhc/>

¹²³ Tamtéž

¹²⁴ *Polovina února roku 2024*

¹²⁵ *Této problematice bude věnována větší pozornost v následujících kapitolách*

hexahydrokanabinol. Ve srovnání s THC lze spatřit pouze malý rozdíl.¹²⁶ V praxi tato skutečnost ale způsobila, že na rozdíl od THC se HHC dlouho dalo a do 1. března 2024 stále dá koupit na internetu, v automatech a také v kamenných obchodech. Bližší informace o této problematice jsou obsaženy v kapitole č. 6.

2.4.3 CBD

Tento kanabinoid je zde uveden pouze jako doplněk, nemá totiž žádné prokázané psychoaktivní schopnosti. Lidé ho užívají pro zlepšení spánku a regenerace, často ve formě kapek. V posledních letech se stal v ČR také velmi oblíbeným, ale z hlediska škodlivosti pro společnost nemá žádný význam.¹²⁷ Tedy není-li spojeno CBD s kouřením.

2.4.4 Hašiš

Jedná se o produkt z konopí, který obsahuje podstatně více účinných látek. Většinou je ve formě hnědého materiálu připomínající modelínu. Fakticky jde o sebranou pryskyřici z konopí. Účinky odpovídají marihuaně, samozřejmě jsou ale silnější vlivem vyššího obsahu účinných látek.¹²⁸ Hašiš je doménou zemí, kde se dobře daří rostlinám konopí a je tak možno z rostlin dobře extrahovat velké množství pryskyřice, ze které je hašiš vyráběn.¹²⁹

2.5 Opiáty a opioidy

Tato skupina má částečně podobný účinek jako drogy tlumivé, tedy při užití se dostavuje tlumivý účinek. Drogy, označené jako opiáty, mají svůj původ v opiu. Opium je pak látka, která se získává z nezralých makovic opiového máku. Jedná se o latex, který vyvěrá z naříznutých makovic. Ten se následně nechá uschnout a sbírá se jako základní surovina pro výrobu opiátů. Nejvýznamnější látky z pohledu psychoaktivního účinku obsažené v opiu jsou morfin, kodein a tebain.¹³⁰ A proč opiáty a opioidy? Opiáty jsou látky, které jsou obsaženy v opiu, ale opioidy mohou pocházet i z něčeho jiného než pouze z nezralých makovic. Přesněji se jedná o jakékoli látky, které působí na opioidní receptory a způsobují jejich odezvu.¹³¹

¹²⁶ CZECH-CBD. Co je to HHC? [online]. 2022 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.czech-cbd.cz/blog/co-je-to-hhc/>

¹²⁷ HEMPS. Co je to CBD? [online]. 2019 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.hemps.cz/co-je-cbd/>

¹²⁸ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 135-136

¹²⁹ Tamtéž

¹³⁰ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 140-141

¹³¹ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 146-147

Tradice užívání opia je doložitelná podobně jako u jiných drog do dob dávno před Kristem. Opět se jedná především o šamanské s léčebné účely, přičemž největší užití mělo opium pravděpodobně jako lék proti bolesti.¹³²

Po užití opioidů se u uživatelů dostavuje psychický i fyzický útlum. Typickým účinkem je zpomalení a blažená netečnost. Dochází k potlačení bolestí, kompletnímu zklidnění a odpadnutí špatných psychických stavů. Opioidy kompletně zpomalují činnost nervové soustavy a metabolismu. Útlum organismu je dokonce tak zásadní, že u žen vlivem útlumu hladkého svalstva znemožní transport vajíčka vejcovodem. Silný vliv mají opioidy na fungování dechového systému, přičemž utlumení může končit až smrtí.¹³³

Velmi závažnou skutečností je fakt, že opioidy způsobují silnou fyzickou závislost, často přitom v kombinaci se závislostí psychickou. Abstinenční příznaky jsou typicky velmi silné a nastupují poměrně rychle po odeznění drogy. Dostavuje se zácpa, pocení, utlumené dýchání, dále bolest kloubů, svalů, příznaky podobné chřipce a další. Abstinenční příznaky jsou společné pro celou skupinu opiátů. V nejhroších případech může dojít ke kolapsu a následné smrti jedince.¹³⁴

Vůbec nejzávažnějším rizikem opioidů je potenciál k předávkování, které může končit smrtí. Heroin i morfin velmi rychle rozvíjí závislost a s ní i následné abstinenční příznaky. Pokud se k užívání opiátů bolí injekční způsob, rizika se ještě zvětšují. Přenos infekčních chorob, záněty žil, poškození jater a mozku. Nebezpečnost užívání opiátů je opravdu veliká, z některých hledisek největší. U silných opioidů se velmi často stává, že uživatelé neřeší nic jiného než drogu a celý život jí velmi rychle přizpůsobí. Nahradí své přátele, prodají majetek, začnou páchat trestnou činnost a cesta zpět je obtížná, v mnohých případech téměř nemožná.¹³⁵

Léčba u chronických uživatelů zahrnuje podávání substitučních¹³⁶ látek, které mají mírnit abstinenční příznaky a nahradit původní drogu. Při odvykání se v mnoha případech doporučuje svěřit pacienta do odborných podmínek, nejlépe přímo do specializovaného pracoviště.¹³⁷

¹³² DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 142

¹³³ STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Opiáty [online]. 2024 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/245-opiaty>

¹³⁴ Tamtéž

¹³⁵ Tamtéž

¹³⁶ *Například metadon nebo buprenorfin*, In: STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Opiáty

¹³⁷ STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Opiáty [online]. 2024 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/245-opiaty>

2.5.1 Heroin

Protože se heroin nenachází v opiu, i přes jeho podobnost morfinu se nejedná o opiát, ale o opioid. Jeho účinek je silně závislý na způsobu užití, což některé způsoby vytahuje do popředí. Orální užití je velmi málo účinné a k tomu ještě krátké. Nejlepším způsobem z hlediska účinku je nitrožilní aplikace, která je ale nebezpečná, navíc vyžaduje určitou zkušenost. Vdechování odpařeného heroínu zase nejrychleji způsobuje poškození mozku.¹³⁸

Na heroínu nelze spatřit nic dobrého. Rychle a silně způsobuje závislost, jsou u něj rizika přenosu nemocí jako HIV/AIDS a žloutenky, k tomu všemu se jeho kvalita na černém trhu pohybuje velmi nízko. Heroin je zároveň ve skupině drog, která má za následek nejvíce předávkování. Čistý heroin by měl mít bílou barvu. Na trhu se však objevuje v podobě tzv. černého téru, ale barva může být i tmavě hnědá nebo temně oranžová.¹³⁹

Heroin¹⁴⁰ vznikl jako přípravek proti kašli, a dokonce se prodával v jednom léku společně s aspirinem. Byl vyvinut společností Bayer v Německu před více než sto lety. Velmi rychle se však stal rekreační drogou a jeho nebezpečnost začala sílit. Jakmile se stal heroin nelegální, z čisté drogy se postupně začala utvářet silně chemická směs všelijakých léků, chemikálií někdy i s příměsí omítky. Výsledné poškození páchané na organismech je mnohokrát větší než u čisté drogy.¹⁴¹

Účinek je podobný jako u morfinu, ale 5 - 10krát silnější. Dostávají se příjemné pocity, uvolnění, tlumení bolesti a celkový fyzický i psychický útlum. Utlumí se centrální nervový systém a zpomalí se tělesné funkce. Nebezpečí smrti následkem utlumení dechového centra se zvětšuje s dávkou. Abstinenční příznaky jsou děsivé, podobné jako u ostatních opioidových drog. Bolest celého těla, průjemy, neklid, nespavost, ale také svědění či zimnice jsou běžnými abstinenčními příznaky. Postupně uživatelé dojdou do stavu, kdy konzumují drogu jen proto, aby neměli abstinenční příznaky.¹⁴²

¹³⁸ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 150-156

¹³⁹ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 150-156

Srov. STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Heroin [online]. 2024 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/247-heroin>

¹⁴⁰ *Název Heroin by měl poukazovat na německé slovo heroisch, což znamená hrdinský.* In: VOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 153-154

¹⁴¹ STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Heroin [online]. 2024

¹⁴² STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Heroin [online]. 2024

2.5.2 Další opioidy

Opioidů je celá řada, nicméně všechny mají hodně podobný účinek. Podobné jsou si navzájem i v abstinčních příznacích a možnosti snadného předávkování. Některé byly dokonce vyvinuté jako podpůrné látky při léčbě závislosti na heroinu. Příkladem je syntetický metadon, na který ale také vzniká silná závislost. Dalším opioidem je buprenorfin, také známý jako subutex¹⁴³. I ten se využívá při léčbě. Velmi nebezpečným a v poslední době hojně se rozšiřujícím opioidem je fentanyl. Jeho účinnost je stokrát větší než u morfinu. Ve zdravotnictví se objevuje fentanyl v náplastech a v americké armádě se podávala fentanylová lízátka traumaticky raněným. Hojně rozšířené je užívání fentanylu právě v USA. Zachránce při předávkování opioidy je naloxon, který úplně vyruší působení opioidů.¹⁴⁴

2.6 Zbylé skupiny

Výše uvedený výčet skupin a jednotlivých drog určitě nepostihuje všechny známé látky, které se na světě zneužívají. Uvedeny jsou spíše ty, které jsou ve vztahu k času a prostoru nějakým způsobem významné a rozšířené. I když i toto tvrzení je relativní, protože hodně záleží na konkrétním místě na planetě.

Za zmínku ale jistě stojí i pár dalších látek. V uplynulých letech se více hovoří o ketaminu, který je psychedelikem a zároveň látkou užívanou psychiatry při léčbě deprese a schizofrenie. Velkou a dost nebezpečnou skupinou jsou inhalační drogy, tedy plynné nebo kapalné látky, které uživatelé vdechují.¹⁴⁵

Účinek je krátký a užívání škodlivé, protože většina těchto látek jsou agresivní a mají negativní vliv na organismus. Často tyto drogy užívají mladí lidé ve vyloučených lokalitách. Dostavit se může euforie a větších dávkách i halucinace nebo změněné vnímání reality. Nejznámějším zástupcem je dozajista toluen, ale použít se dá i benzín, propan-butan a mnoho dalších látek včetně rajského plynu. Problematickými látkami jsou také anabolické steroidy¹⁴⁶

Další omamné látky nejsou pro účely práce příliš významné, proto s nimi zde není dále pracováno. Pro celkový přehled nejlépe poslouží materiály vydávané jednotlivými zeměmi, mezinárodními organizacemi a v neposlední řadě také literatura. Z českých děl se zdá být nejpraktičtější kniha Já, Droga, od českého chemika Ondřeje Dvořáka.

¹⁴³ *Obchodní označení.*

¹⁴⁴ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 156-160

¹⁴⁵ DVOŘÁK, Ondřej. Já, droga, str. 166-170

¹⁴⁶ Tamtéž

3. Důvody užívání drog

Otázku proč lidé užívají drogy si pokládají asi všichni, v první řadě pak ti, kteří se s drogami dostanou do nějakého vztahu. Pokud začne dítě užívat nějakou drogu, první myšlenka jeho matky bude, proč to dělá a co ho k tomu vede. Někdy je odpověď na tuto otázku v celku snadná, jindy je skrytá hluboko v nitru jedince a není snadné se k ní dostat. Přitom je na místě zmínit, že důvodů může být celá řada. Často se důvody také kombinují, takže vše není tak jednoznačné. Pokud by bylo na místě celou situaci ještě zamotat, dalo by se to říct asi takto. Různí jedinci se uchylují k užití omamných látek z mnoha různých důvodů, přitom se různě rozhodují i ve výběru konkrétní drogy, kterou pak různými způsoby užívají. Smyslem kapitoly je k této otázce poskytnout relevantní odpověď, a ne ji zbytečně komplikovat, proto je třeba se posunout k jednotlivým důvodům.

Vrátíme-li se na začátek této práce a pomyslně k začátku civilizace, potvrdíme že určité drogy se užívaly v dobách, kdy bylo lidstvo v docela jiné vývojové fázi. Což dokazuje minimálně to, že drogy jsou tak nějak s člověkem spojeny, nehledě přitom na vývoj a celou řadu dalších faktorů. Podobné chování vlastně vykazují i zvířata, což předchází myšlenku podtrhuje podruhé. Dnešní společnost je i přes mnoho podobností značně odlišná. Na mysli je tím stupeň civilizace, velká míra globalizace, vzdělání a celkový přístup ke všemu včetně drog. A co současná doba? Ta má na problematiku jistě svůj vliv. Rychlost, stres, tlak, očekávání, konkurence, konflikty, všechna tato slova korespondují s životním stylem dnešní doby. Pro někoho naprosto v pořádku, pro někoho zas naopak. I to má svůj vliv na užívání drog.

Následující fragmenty se věnují rozboru toho, v jakých situacích a z jakých důvodů se lidé uchylují k užívání drog. Jednotlivé důvody uvedené v této kapitole jsou buď obecně známé, nebo vychází ze sociologické úvahy autora s přihlédnutím k jeho zkušenostem a vědomostem v této problematice.

Navození příjemné nálady

Tento důvod je velice jasný. Ne vždy má každý dobrou náladu, což souvisí s individuálními poměry dané osoby. Vliv na náladu jedinců má společnost, osobní život, profesní život, zdravotní stav a řada dalších aspektů. Je samozřejmé, že zlepšení nálady lze dosáhnout i jinými způsoby než užitím drogy. Tyto způsoby¹⁴⁷ ale mnohdy vyžadují dávku

¹⁴⁷ *Na mysli je třeba sport, sex, odpočinek, meditace...*

energie a pílě, kterou nejsou všichni a vždy ochotni obětovat. Zkratkou je vpravení do sebe něčeho, co práci udělá za nás a prostě pozvedne náladu a celkové vědomí.¹⁴⁸

Tento důvod užívání je rizikový především proto, že uživatel při každém poklesu nálady něco užije a hrozí rychlý rozvoj návyku a závislosti. Schopnost ventilovat stres a zlepšit si náladu se naváže na užití drogy a problém je světě.

Prozkoumání nitra

Určitým důvodem k užití omamné látky může být i spirituální hledisko. Drogy mohou být vnímány jako nástroj k prozkoumání sebe sama a lepší pochopení se. Tento důvod je často spojen s malíři, zpěváky a dalšími umělci. Ti nám prostřednictvím svých děl zanechávají poznatky o jejich zkušenostech. V jejich případě se jedná také o způsob, jak přivolat múzu a nechat se osvítit novými nápady.¹⁴⁹ K těmto účelům se nejvíce hodí drogy psychedelické, které mají potenciál pracovat s nitrem jedince a případně ovlivnit ego. Nebezpečné je, pokud se z experimentálního pokusu začne stávat opakované užívání, které vede k rozvoji závislosti. Původní myšlenka prozkoumání nitra tím ztratí hodnotu a namísto pozitivního účinku působí závislost přesný opak.¹⁵⁰

Úleva od problému

Tento důvod se částečně svou myšlenkou překrývá s důvodem užívání kvůli zlepšení nálady. Droga pro některé osoby může vypadat jako východisko, které pomůže od psychických či fyzických problémů. Zajímavostí je, že není nic neobvyklého, že droga dokáže potlačit příznaky nemoci. Jedná se však pouze o přechodný stav. Droga jen těžko může vyřešit problémy, se kterými se lidé potýkají. Pokud se navíc jedná o nějakou fyzickou nemoc, nemá droga k léčbě ani potenciál. Často se drogy užívají také k tišení bolesti. Úleva od problému sice přichází, ale jen na velmi krátkou dobu. Problémy, které s sebou droga přinese se jen nabalí a celou situaci tak fakticky zhorší.¹⁵¹

¹⁴⁸ Sto a jeden důvod, proč lidé užívají drogy [online]. Dostupné z: <https://www.substitutni-lecba.cz/novinky/sto-a-jeden-duvod-proc-lide-uzivaji-drogy-548>.

Srov. MACKOVÁ, Barbora. Drogy a drogové závislosti jako morální problém

¹⁴⁹ Tamtéž

¹⁵⁰ Viz. *podkapitola o psychedelikách*

¹⁵¹ Sto a jeden důvod, proč lidé užívají drogy [online]. Dostupné z: <https://www.substitutni-lecba.cz/novinky/sto-a-jeden-duvod-proc-lide-uzivaji-drogy-548>.

Srov. IVD BIOTECH. Proč lidé užívají drogy? Chtějí zahnat nudu, stres a depresi [online]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.drogovy-test.cz/blog/clanky/proc-lide-berou-drogy>

Odstranění sociálních zábran

Ne každý člověk je nutně úderný a otevřený a komunikace s cizími lidmi pro něj může být problematická. Ne všichni jsou odvážní a troufnou si udělat něco, co by udělat chtěli. V těchto ohledech se drogy jeví jako velmi účinné. Sklenička při milostné schůzce rozváže jazyk, umožní lepší průchod emocí a celkově usnadní komunikaci u osob, které by se jinak styděly. Odvaha se přitom netýká jen verbální komunikace. V minulosti alkohol pomáhal vojákům překonat strach a zvýšit jim chuť do boje.¹⁵² Pro připomínku: „Vino na kuráž a pomilovat markytánku“. Jde o českou lidovou píseň, která poukazuje na to, jak víno slouží vojákům před bojem. Potlačení zábran, obav a strachů může mít pozitivní vliv, ale stejně tak může být i nebezpečné. Každý jistě viděl, jak se muži v hostinci pohádají a pobijí, přitom bez alkoholu by nikdo z nich neřekl ani slovo. Riziko vzniku závislosti je zde taktéž vysoké. Když se osoba začne spoléhat na alkohol při všech situacích kdy má strach, asi každý sám domyslí, jak to dopadne.¹⁵³

Útěk od reality

Tento důvod do jisté míry koresponduje s úlevou od problémů. Sociální a další aspekty mohou jedince dostat do takového stavu, že hledá útěk od reality.¹⁵⁴ Pokud se osoba chytne party, kde se drogy užívají, snadno nabude dojmu, že někam patří. Sounáležitost zprvu pocíťovaná postačí k uspokojení jedince. Ten má opět pocit, že má život pod kontrolou a vytvoří si návyk jak na drogu, tak i na komunitu. Jakmile přejde prvotní pobláznění, situace se mnohonásobně zhorší a vrátit se k normálnímu životu je ještě těžší.¹⁵⁵

Zvědavost

Mnohdy uživatelé drog nemusí mít žádný přímý důvod k tomu, aby drogu zkusili. Náhodou se nachomýtnou k někomu, kdo jim poskytne příležitost. Bez předchozího důvodu souhlasí a v případě dobré zkušenosti se důvody začnou rozvíjet samy. Přitom jim v životě na první pohled nic nechybí, nemají žádné zásadní problémy a ani k drogám nemají vztah. Pokud

¹⁵² Sto a jeden důvod, proč lidé užívají drogy [online].

Srov. NEPUSTIL, Pavel. Bez léčby to jde: proces přestávání s pervitinem bez odborné pomoci. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2014. ISBN 978-80-210-6754-7.

¹⁵³ Česko na drogách [dokumentární seriál]. Režie: Ivo Bystřičan, Česko, 2024, epizoda 2-4

¹⁵⁴ MACKOVÁ, Barbora. Drogy a drogové závislosti jako morální problém. str. 39

¹⁵⁵ Česko na drogách [dokumentární seriál]. Režie: Ivo Bystřičan, Česko, 2024, epizoda 2-4

se užívání opakuje, riziko závislosti se dramaticky zvyšuje a droga se stává součástí běžných dní.¹⁵⁶

Zábava

Někdo se baví sportem, někdo hraje na počítači, někoho zabaví čas s rodinou, jiní pro zábavu užívají drogy. Jak zde již bylo zmíněno, vzít si drogu nevyžaduje příliš úsilí. V České republice je poměrně rozšířené víkendově navštěvování barů a hospod, které je většinou případů spojené s konzumací alkoholu a užívání drog. Osoby pod vlivem mají pocit, že se baví mnohem lépe a že je všechno tak nějak lepší, uvolněnější. Jakmile je popíjení či užívání drog pravidelné, krok k závislosti není velký.¹⁵⁷

Lepší splynutí s partou

Tento důvod je nejnebezpečnější u těch jedinců, kteří nemají své trvalé místo. Ne každý je nutně oblíbený kolektivem a pro někoho atraktivní. Připojení se ke skupině uživatelů funguje vlastně jako jakási vstupenka do daného kolektivu. Dotyčný nabývá dojmu, že ho skupina považuje za jednoho z nich. Důvodem přitom může být například skutečnost, že do party přinese peníze, čímž umožní i ostatním užít drogu.¹⁵⁸

Zaplnění prázdného místa

Může se stát, že mladý jedinec nedostává od své rodiny dostatečnou pozornost. Trhlinu vzniklou v jeho mysli má tendenci něčím zaplnit. Droga poskytne jedinci mylnou představu, že není tak zle a že se má kam uchýlit. Problém je na světě a následky netřeba popisovat.¹⁵⁹

Ono zmíněné prázdné místo ale nemusí být způsobeno defektem rodiny nebo jinými problémy. Jsou i ti jedinci, kteří mají v podstatě všechno potřebné a důležité. Přitom je nic netrápí, což si tedy alespoň si to myslí. Jistá nenasycenost životem samotným může být důvodem k tomu, proč zkusit něco nového a život si trochu okořenit. I to je poměrně dost nebezpečné, protože podmínkou závislosti není nespokojenost či potíže.

¹⁵⁶ Česko na drogách [dokumentární seriál]. Režie: Ivo Bystřičan, Česko, 2024, epizoda 2-4

¹⁵⁷ Tamtéž

¹⁵⁸ *Vlastní šetření autora – rozhovor s uživatelem*

¹⁵⁹ Česko na drogách [dokumentární seriál]. Režie: Ivo Bystřičan, Česko, 2024, epizoda 4

Zahnání nudy

Lidská pozornost a zájem jsou prchavé. Leckoho opakující se aktivity přestanou bavit a hledá něco jiného. Málokdo vydrží u nějaké záliby či aktivity celý život a občasné užití něčeho probarví šed' všedních dní. Pokud to zůstane u občasného užití, pak je to pravděpodobně v pořádku. Pokud ale někdo denně vypije 5 piv, je vhodné pokládat si otázku, jestli se z toho nestala závislost.

Zvýšení výkonosti

Domnělé zvýšení výkonosti je frekventovaný důvod, proč lidé drogy užívají. Stačí se podívat na konzumaci kofeinu potažmo oblíbenost některých dalších stimulačních látek. To se však může jevit jako poměrně jednostranná jízdenka. Jakmile si někdo zvykne na vyšší výkon, už z podstaty nebude chtít s výkonem polevit. Mnohdy je nutné zvyšovat dávku, což logicky prohlubuje i rozvoj závislosti. Výsledek je po nějaké době takový, že bez drogy není člověk schopen plnit každodenní záležitosti.¹⁶⁰

Potlačení abstinenčních příznaků

Pokud se rozvine závislost, nový důvod k užívání je utvořen. Není vzácností, že se všechny žádané účinky drogy po určité době vytratí. Při vysazení ale přicházejí nepříjemné abstinenční příznaky, které často znemožňují uživatelům normálně fungovat. Ti pak užívají drogu opakovaně pouze k odstranění či zmírnění zmíněných příznaků.¹⁶¹

3.1 Shrnutí

Jednoznačně popsat všechny konkrétní důvody k užívání drog je nemožné. Vždy je situace ovlivněna mnoha proměnnými, přičemž velkou roli hraje také individuální situace jedinců. Důvody se kombinují, utvářejí se nové a některé odpadávají.¹⁶² Ke každému případu je vhodné přistupovat individuálně a analyzovat jednotlivé dílčí důvody. Žádné shrnutí, které by komplexně obsáhlo všechny, byť jen základní důvody nelze spolehlivě uvést. Buď by se jednalo o příliš dlouhý seznam jednotlivých důvodů a kombinací, nebo naopak o příliš stručný výčet. Proto jsou uvedeny důvody nejčastější, pravděpodobné a také ty, se kterými se autor v životě setkal.

¹⁶⁰ MACKOVÁ, Barbora. Drogy a drogové závislosti jako morální problém. str. 39

Srov. Česko na drogách [dokumentární seriál]. Režie: Ivo Bystřičan, Česko, 2024, epizoda 2-4

¹⁶¹ Tamtéž

¹⁶² MACKOVÁ, Barbora. Drogy a drogové závislosti jako morální problém. str. 36-37

4. Situace ohledně drog v ČR a EU

Jaká je situace na poli drog v současnosti a jak se vyvíjí? Nejaktuálnější informace mohou poskytnout dokumenty zpracované těmi orgány, které mají možnost a prostředky skutečnosti zjistit. Situace se liší v závislosti na daném místě, přičemž velké rozdíly nejsou jen mezi kontinenty a státy, ale i mezi jednotlivými městy uvnitř jednoho státu. Kapitola slouží ke zmapování situace a pracuje s aktuálními údaji, které podávají co možná nejbližší informace.

4.1 Souhrn situace v oblasti nelegálních drog v České republice 2023

Název podkapitoly zároveň odpovídá části dokumentu, který zpracoval Úřad vlády České republiky. Pro upřesnění jde o odbor protidrogové politiky – Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti. V dokumentu jsou obsaženy různé ukazatele o problematice drog na našem území, který byl zpracován v období do října 2023. Tedy pracuje s poměrně aktuálními údaji. Celý dokument je označen jako Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023.¹⁶³

4.1.1 Dospělá populace

Nejvíce užívanou nelegální drogou u dospělých za rok 2022 byly konopné látky. Jejich užití vyzkoušelo podle odhadu 22-37 % procent osob starších patnácti let. Extáze a halucinogenní houby zhruba 7 %. S metamfetaminem, amfetaminy a kokainem uvádí zkušenost 4-7 % osob.¹⁶⁴

Muži a mladí lidé se uchylují k užití nelegálních drog 2-3 krát víc než ženy. U konopných látek, extáze, pervitinu a halucinogenních hub je míra užívání dlouhodobě bez větších výkyvů. U kokainu je naopak v posledním roce pozorován dlouhodobý zvyšující se trend.¹⁶⁵

U konopí se odhaduje, že 800-900 tisíc osob ho užilo v posledním roce pro samoléčbu. Přitom zhruba čtvrt milionu lidí výhradně pro samoléčbu. Zajímavostí je skutečnost, že

¹⁶³ V celé kapitole č. 4 se objevují konkrétní čísla. Je nutné zmínit, že reálná čísla se mohou lišit od těch odhadových a skutečný počet uživatelů drog bude s velkou pravděpodobností větší, jelikož mnoho lidí tyto skutečnosti tají.

¹⁶⁴ CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., DVOŘÁKOVÁ, Z., ORLÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., GALANDÁK, D., FRANKOVÁ, E., FIDESOVÁ, H., VOPRAVIL, J. 2023. Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023 CHOMYNOVÁ, P. (Ed.). Praha: Úřad vlády České republiky. [online]. [cit. 2024-02-19] ISBN 978-80-7440-323-1. dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/vyrocní-zpravy/zprava-o-nelegalnich-drogach-v-ceske-republice-2023/>, str. 8

¹⁶⁵ Tamtéž

rekreační užívání klesá s věkem, zatímco léčebné užití konopí s věkem roste. Vůbec největší nárůst užití spojených s léčbou je ve věkových skupinách od 55 do 65+ let.¹⁶⁶

Kratom sice není nelegální drogou, přesto je v souhrnu také. Zkušenost s jeho užitím uvedlo 6 % dotazovaných. V období posledního roku kratom užila 3 % dospělé populace. Nejvíce ho užívají věkové skupiny od dvaceti do třiceti let věku.¹⁶⁷

Odhad osob, které drogy užívají rizikově je zhruba 46,5 tis. jedinců. Přitom naprostá převaha je zde u pervitinu, u kterého se rizikové užívání odhaduje na 37 tis. Druhou rizikově užívanou skupinou drog jsou opioidy, přičemž hlavně buprenorfin (5,1 tis.) a heroin (3 tis.). Injekční užívání je odhadováno u více než 42 tis. lidí, což je zároveň více než 90 % z celkového čísla rizikových uživatelů.¹⁶⁸

4.1.2 Děti a mládež

Podle výzkumu ESPAD 2019 mělo zkušenost s některou z ilegálních látek celkem 29 % mladistvých ve věku 15–16 let. Nejčastěji se jednalo o konopné přípravky (28 %) a extázi (4 %). Zkušenosti studentů s nelegálními látkami trvale klesají s výjimkou kokainu. Průměrný věk při prvním užití návykových látek se dlouhodobě zvyšuje. Výsledky podporuje i výzkum UPOL 2021, podle kterého konopné přípravky užilo alespoň jednou v životě 38 % studentů středních škol, v posledních 12 měsících 26 % a v posledních 30 dnech 12 % (ve věku 15–20 let). Užití jiných nelegálních látek mezi studenty středních škol v roce 2021 zůstává na nízké úrovni, přičemž nejčastějšími jsou extáze (4 %), halucinogenní houby (3 %) a LSD (2 %).¹⁶⁹

Výzkum mezi pražskými školáky potvrzuje pokles trendu užívání konopných přípravků mezi dětmi a mládeží. Rozdíly v míře užívání konopných přípravků mezi chlapci a dívkami se dlouhodobě vyrovnávají. Nejčastěji uváděnou nekonopnou látkou v roce 2022 byl kratom, který alespoň jednou v posledních 12 měsících užilo 4 % mladistvých a opakovaně 1,5 %. Studenti středních škol trvale uvádějí 3–10krát vyšší výskyt užívání většiny sledovaných nelegálních látek ve srovnání se žáky základních škol. Otázkou ale zůstává, kolik dětí a mladistvých užívá drogy v sociálně vyloučených lokalitách.¹⁷⁰

¹⁶⁶ Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023 CHOMYNOVÁ, P. str. 8

¹⁶⁷ Tamtéž

¹⁶⁸ Tamtéž

¹⁶⁹ Tamtéž

¹⁷⁰ Tamtéž

4.1.3 Zdravotní dopady užívání nelegálních drog

Na našem území patří k nejvýznamnějším dopadům především ty, které jsou spojeny s rizikovým užíváním drog. Jedná se v první řadě o infekční nemoci a významné jsou také předávkování. Na mysli jsou přitom jak ty smrtelná, tak i ty, které uživatelé přežijí.¹⁷¹

Nebezpečné je užívání injekčním způsobem, které je zároveň hlavním faktorem v šíření infekčních onemocnění mezi jednotlivými uživateli. Injekční užívání je v ČR nejvíce spojeno s uživateli pervitinu a opioidů.¹⁷²

V roce 2022 přibylo 292 oficiálně nahlášených případů HIV/AIDS. Přenos vlivem nitrožilního užívání se u nás drží na nízkých číslech, v roce 2022 se jednalo o 8 případů. V tom samém roce přibylo 48 případů virové hepatitidy typu B, injekčních uživatelů mezi nimi bylo 7. U virové hepatitidy typu C je číslo podstatně vyšší a dlouhodobě se jedná zhruba o polovinu všech nakažených. Nových případů se v roce 2022 nahlásilo 921, přičemž 414 z nich jsou rizikovní uživatelé. Významným dopadem jsou také somatické obtíže a problémy duševního charakteru. Jedná se o psychotické stavy a depresivní či úzkostné poruchy.¹⁷³

Předávkováním nekončícím smrtí se odhaduje na 500 hospitalizací, nelegální drogy vedou zhruba ke 200 z nich. Smrtelných předávkováních spojených s užíváním nelegálních drog bylo zaznamenáno 64. V tomto čísle jsou zahrnuty i předávkování těkavými látkami a psychoaktivními léky. Z tohoto čísla lze 53 případů připsat nelegálním drogám a těkavým látkám. Nejčastějším zabijákem byl pervitin a amfetamin, ty si vyžádaly 22 životů. Opioidy jsou hned jako další v řadě, ty mají na svědomí 15 případů. U těkavých látek je číslo taktéž poměrně vysoké, tedy 11 případů a stejný počet je zaznamenán i u benzodiazepinů. Mimo předávkování ročně přijde o život pod vlivem nelegální drog a psychoaktivních léků dalších 130-150 osob.¹⁷⁴

4.1.4 Sociální důsledky a souvislosti užívání nelegálních drog

U jedinců užívajících drogy rizikovým způsobem často dochází k nabalování nepříznivých sociálních a ekonomických okolností. Tyto osoby často čelí obtížím při hledání zaměstnání, mají omezené vztahové zázemí, finanční potíže a problémy s bydlením. Nestabilní bydlení a zadluženost představují významnou bariéru pro zlepšení jejich situace a začlenění do

¹⁷¹ Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023 CHOMYNOVÁ, P. str.9

¹⁷² Tamtéž

¹⁷³ Tamtéž

¹⁷⁴ Tamtéž

společnosti a ekonomiky. Tyto výzvy jsou pro jedince užívající drogy rizikovým způsobem řešitelné jen velmi obtížně, nebo dokonce neřešitelné.¹⁷⁵

Často nemají stabilní zdroj příjmů a pracují buď bez formální pracovní smlouvy, nebo přes agentury. Mnoho klientů, kteří vyhledávají pomoc v oblasti závislosti, je vedeno v evidenci úřadu práce a pobírá sociální dávky. Téměř tři čtvrtiny rizikových uživatelů uvádí nestabilní bydlení nebo bezdomovectví a ekvivalentní podíl platí i pro zadlužení. Růst cen energií a potravin celou situaci komplikuje, zatímco v některých regionech ovlivňuje dostupnost levného bydlení také migrace spojená s konfliktem na Ukrajině.¹⁷⁶

České domácnosti ročně utrácí přibližně 10 miliard Kč ročně za nelegální drogy, což představuje pouze 0,5 % všech výdajů domácností a jedná se zhruba o desetkrát menší částku než za alkohol a tabák.¹⁷⁷

4.1.5 Kriminalita a nelegální drogy

Za rok 2022 bylo registrováno zhruba 4200 primárních drogových trestných činů. Z dlouhodobého hlediska je nejvíc trestních řízení vedeno proti osobám, jež se dopustily nedovolené výroby a dalšího nakládání s OPL¹⁷⁸ Podíl osob stíhaných za držení drog pro vlastní potřebu se zvyšuje a jedná se zhruba o 25 % všech primárních drogových trestných činů.¹⁷⁹

Nejvíc zadržení se týká pervitinu (50 %) a na druhém místě jsou konopné látky (37 %). Odsouzených osob za primární drogové trestné činy bylo ve zmíněném roce 2735. Nejfrekventovanější byla nedovolená výroba pašování a také prodej pervitinu a konopných látek. Nejvíce ukládaným hlavním trestem za tyto činy bylo odnětí svobody s podmíněným odložením.¹⁸⁰

Trestných činů spáchaných pod vlivem nelegální drogy bylo zhruba 4500. Číslo odpovídá 6 % ze všech objasněných trestných činů. Co se konkrétních činů týče, nejčastěji se jednalo o ohrožení pod vlivem návykové látky a také opilství. U přestupků na úseku návykových látek došlo k meziročnímu nárůstu o 17 %, což odpovídá zhruba 8800 přestupkům. Drtivou většinou bylo držení drogy v malém množství pro vlastní potřebu.¹⁸¹

¹⁷⁵ Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023 CHOMYNOVÁ, P. str.9

¹⁷⁶ Tamtéž

¹⁷⁷ Tamtéž

¹⁷⁸ Zkratka pro omamné a psychotropní látky

¹⁷⁹ Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023 CHOMYNOVÁ, P. str. 12

¹⁸⁰ Tamtéž

¹⁸¹ Tamtéž

4.1.6 Trhy s nelegálními drogami

Většina drog dostupných na českém trhu jsou dováženy. V republice se vyrábí pouze pervitin a samozřejmě se také pěstuje konopí. Obě zmíněné drogy jak na samozásobitelské úrovni, tak na té komerční. V sezoně dochází nárazově k získávání a zpracovávání surového opia z potravinářského máku. Na drogovém trhu se prodávají mimo nelegální drogy i farmaceutické přípravky s obsahem různých skupin OPL. Online prostředí je významným místem pro prodej drog, přičemž dochází k platbám pomocí kryptoměn a distribuci kurýrními službami.¹⁸²

Policie ČR ve spolupráci s Celní správou odhalily 139 vnitřních pěstíren konopí. Z dlouhodobého hlediska se zmenšuje počet velkých pěstíren, a naopak zvětšuje počet malých domácích. Těch je z celkového počtu 60 %. Varen pervitinu se roce 2022 odhalilo 202, většinou se jedná o menší domácí varny. Velkovýroba se v poslední době přesouvá do zahraničních zemí. Zejména se jedná o Polsko, Německo a dále Nizozemí či Belgie.¹⁸³

Dostupnost nadále roste u kokainu a MDMA, naopak u heroínu nabídka klesá. Česká republika ve vztahu k heroínu zůstává spíše tranzitní zemí. Přesto v roce 2022 byly na našem území odhaleny 3 laboratoře na výrobu opioidů, ve kterých byla výchozí surovina makovina.¹⁸⁴

Záchyty související s trestním řízením vypadaly následovně. Hlášeno bylo více než 1100 záchytů sušiny konopí o celkové váze 907,1 kg. Rostlin bylo zachyceno více než 15 tis. při 221 záchytech. Záchytů pervitinu bylo provedeno 952, přičemž se jednalo o celkové množství 40,5 kg. Číslo u kokainu je podivuhodné, jelikož ze 153 záchytů vzešlo skoro 2tuny kokainu. V porovnání s pervitinem je zcela patrné, že záchyty kokainu ani zdaleka nejsou tak četné, nicméně celkové množství je skoro 200krát větší. Z 27 záchytů heroínu bylo zadrženo „pouze“ 0,1kg. Dále bylo zachyceno skoro 19 tis. tablet extáze o celkové hmotnosti 1,8 kg a zhruba 3400 dávek LSD (trip papírků) při 34 záchytech.¹⁸⁵

¹⁸² Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023 CHOMYNOVÁ, P. str. 12

¹⁸³ Tamtéž

¹⁸⁴ Tamtéž

¹⁸⁵ Tamtéž

Průměrné čistoty drog za rok 2022

Konopí (obsah THC) – 10%

Hašiš (obsah THC) – 18 %

Pervitin – 68 %

Heroin – 18 %

Kokain – 64 %

Extáze (tableta) – 29 %

Extáze (prášek) – 59 %

Nahlášeno bylo také 19 nových psychoaktivních látek. 3 z nich se objevili v ČR poprvé. Nejčastěji byly hlášeny syntetické kationty, 7 z celkových 19 látek.¹⁸⁶

4.1.7 Financování

Na rok 2022 bylo vyčleněno cca 1,5 miliardy z rozpočtů státní správy a samosprávy. Na předchozí rok 2021 byly celkové identifikované výdaje skoro o 1 miliardu větší. Státní správa vykázala v roce 2022 výdaje dosahující skoro 1,1 miliardy, obce necelých 88 milionů a kraje 355,5 milionu. Celkové hodnocení zmíněných let z hlediska meziročních změn celkových výdajů nelze s přesností hodnotit, jelikož v roce 2022 nebyly poskytnuty informace krajských ředitelství policie ČR ohledně vykázaných výdajích. V roce 2021 tato částka činila lehce přes 1 miliardu.¹⁸⁷

4.2 Situace a vývoj v EU

Situace v Evropské unii je úzce spjata i se situací na našem území. Česká republika je jednak členem unie, takže je součástí strategií a cílů, a navíc je uprostřed Evropy. Drogová situace v okolních státech jistě ovlivňuje i situaci v Čechách. Do Česka se většina drog dováží a vlastně ani není jiná cesta než přes přilehlé státy. Monitorování stavu v EU poskytuje pohled na to, odkud problémy přicházejí. Pomáhá ideálně a včasné varovat před novými hrozbami, které se do Evropy teprve dostávají. Mimo to může poskytnout jakési měřítko či srovnání a porovnat úspěchy jednotlivých členských států v plnění dílčích cílů.

¹⁸⁶ Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023 CHOMYNOVÁ, P. str. 12

¹⁸⁷ Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023 CHOMYNOVÁ, P. str. 12, *V celém odstavci jsou miliardy v korunách českých*

4.2.1 Drogová situace v Evropě do roku 2022

Celkově je hodnocena dostupnost nelegálních drog v EU na vysoké úrovni, stejně jako jejich užívání. Nicméně mezi jednotlivými členskými státy jsou někdy markantní rozdíly.¹⁸⁸

Podle odhadu užilo nelegální drogu alespoň jednou více než 83 milionů dospělých lidí, což je necelých 30 % populace. V poměru mužů a žen je větší číslo na straně mužů, a to více než 50 milionů. Ženy uvedli zkušenost v 33 milionech případů.¹⁸⁹

Shrnutí hlavních čísel

První místo za nejčastěji konzumovanou drogu si stále drží konopí. V roce 2021 uvedlo užití více než 22 milionů dospělých v Evropě. Hned po konopí jsou nejvíce užívanou skupinou drog stimulanty. Dle odhadů si zhruba 3,5 milionu dospělých v tomtéž roce dalo kokain. Více než 2,5 milionu dospělých připadá na MDMA a 2 miliony na skupinu amfetaminů. U heroinu s dalších nelegálních opioidů se jedná přibližně o 1 milion Evropanů. Výskyt užívání opioidů je sice menší než u jiných drog, přesto tvoří největší podíl škod způsobených užíváním nelegálních drog. V Evropské unii byla u více než ¾ hlášených smrtelných předávkování v roce 2020 zjištěna přítomnost opioidů, často navíc v kombinaci s dalšími drogami. Na místě je také zmínit, že velká část osob mající problém s drogami, užívá několik drog současně.¹⁹⁰

Zvětšuje se komplexnost vzorců u užívání drog – některé země či skupiny mají jako současný problém užívání psychoaktivních léků, nekontrolovaných psychoaktivních látek a také GBL/GHB či ketaminu.¹⁹¹

Trendy a politiky konopí

Oblíbené konopí zažívá různé inovace a tím představuje i novou výzvu k tomu, jak na něj reagovat. Pro přehled Malta má méně než 5 % osob se zkušeností s konopím, zatímco Francie se blíží 50 %. Průměrný obsah účinných látek v konopí i hašiši postupně roste, přičemž u konopí se jedná o 11 % a u hašiše 21 %. U hašiše je pozorován opačný trend než v minulosti, kdy byl obsah v konopí zpravidla větší než u hašiše. To dokládá inovace na trhu s konopím a jeho adaptaci. Výrobci hašiše situovaní mimo Evropu reagují na konkurenci ze strany domácích

¹⁸⁸ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. [online]. [cit. 2024-02-19]. ISBN 978-92-9497-745-8. dostupné z: <https://www.emcdda.europa.eu>. str. 8

¹⁸⁹ Tamtéž

¹⁹⁰ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 8

¹⁹¹ Tamtéž

produkce konopí. U konopí se také zvětšuje číslo osob, které vyhledávají pomoc při léčbě závislosti. Hlášeno bylo také více případů příjmů na pohotovostech.¹⁹²

Oblast působnosti politik, které se týkají konopí v Evropě se postupem času rozšiřuje. Mimo kontroly nelegálního konopí se rozšiřuje také regulace konopí pro léčebné účely. Mimo léčbu se objevují také nové účely a formy, ke kterým se konopí užívá. Na mysli je pro příklad použití konopí jako přísady v kosmetických přípravcích či v potravinách. Některé členské státy EU také pracují na politikách spojených s rekreačním užíváním. Malta už v roce 2021 vydala právní předpisy, které upravují domácí pěstování a soukromé užívání. Další země plánují povolit domácí pěstování¹⁹³ a jiné diskutují o možnosti zavedení systémů umožňujících legální prodej konopí¹⁹⁴ právě pro rekreační účely. Nizozemsko zase pilotně zavádí model uzavřeného dodavatelského řetězce pro konopí v coffeshopech. Jakékoli dopady regulačních změn této oblasti je důležité monitorovat, protože v první řadě jde o veřejné zdraví a v druhé řadě poskytuje zpětnou vazbu o dopadech změn.¹⁹⁵

Většina evropských zemí v současnosti umožňuje lékařské užití konopí či kanabinoidů, avšak přístupy jednotlivých zemí se značně liší v povolených produktech a regulačních rámcích. V současné době je několik velkých společností, které pěstují a prodávají konopí v Kanadě a rovněž pěstuje i v Evropě a dodává léčivé přípravky obsahující konopí do některých členských států EU. Průzkum Eurobarometr Evropské komise v roce 2022 ukázal, že sedm z deseti dotázaných považuje za vhodné, aby konopí bylo dostupné pro lékařské využití. Mimo zmíněné uvedl ESD v roce 2020, že látka CBD z konopí není drogou.¹⁹⁶

Nezbytné je také zmínit potenciální hrozbu, která se postupně dostává do Evropy. Jde o syntetické kanabinoidy, který svým účinkem napodobují účinek hlavní účinné látky konopí. Na rozdíl od THC jsou ale vysoce potentní a toxické, takže obavy jsou na místě. Tento trend přetrvává již delší dobu, ale poslední vývoj naznačuje, že zprávy o konopí s příměsí syntetických kanabinoidů se množí. Záchyt těchto látek od července 2020 zaznamenalo 8 členských států EU. Dva nejčastěji zachycené kanabinoidy byly MDMB-4en-PINACA a ADB-BUTINACA. Účinek a potence je oproti přírodním kanabinoidům mnohem větší,

¹⁹² Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 11

¹⁹³ *Lucembursko*

¹⁹⁴ *Německo a Švýcarsko*

¹⁹⁵ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str.11-12

¹⁹⁶ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 11-12

s čímž souvisí i větší riziko předávkování a fyzických i psychických problémů. Zaznamenány jsou závažné i fatální otravy v souvislosti s těmito látkami. Jako problematické se jeví i rozprostření látky ve finálním obsahu, kdy může dojít ke koncentraci toxického množství na určitých místech. Důvodem k rozšiřování těchto nebezpečných látek je zajisté maximalizace zisku. Pro prodejce je mnohem snazší koupit velmi levné průmyslové konopí, na které následně aplikují tuto chemikálii. Stává se, že osoby pak domněle zakoupí klasické konopí, ale ve skutečnosti užívají toxické syntetické kanabinoidy.

Odhalování a monitorování není vůbec snadné, protože vyžaduje forenzní analýzy a drahé postupy. Celková síť pro tento problém ještě není dostatečně rozvinutá a nemá ani potřebné financování. Jsou potřebné další výzkumy a vytvoření lepšího systému.¹⁹⁷

Kokain a crack v Evropě

S drobným výkyvem spojeným s onemocněním COVID-19 se míra užívání kokainu nezmensšila, z dlouhodobého hlediska pokračuje jeho rostoucí trend. V roce 2020 bylo v EU zachyceno 213 tun kokainu, což je do té doby rekordní číslo. Ceny za kokain zůstávají v posledních deseti letech víceméně stejné, jeho čistota se však zvyšuje. Zvedl se počet laboratoří sloužících k sekundárnímu zpracování kokainu, což poukazuje na inovativnější metody v zásobování evropského trhu. Roste také počet trestných činů souvisejících s užíváním či držením kokainu. Všechny tyto informace v celku ukazují na vysokou dostupnost kokainu, ve srovnání s historickými měřítky.¹⁹⁸

Crack v Evropě oproti minulým dobám posílil, a to je znepokojivé zjištění. Crack je spojen se závažnými zdravotními a sociálními důsledky. Je pro něj typická vysoká frekvence užívání, což vede k rychlejšímu rozvoji fyzických i psychickým onemocnění. Přitom navíc významná část uživatelů aplikuje crack nitrožilně, takže se zvyšují rizika přenosu infekčních chorob. V roce 2020 nastoupilo do léčby závislosti na cracku zhruba 3x větší množství klientů, než tomu bylo v roce 2016. Celkové číslo se odhaduje na 7 tis. klientů. Významný nárůst uvádí Belgie, Irsko, Španělsko, Francie a Portugalsko. Německo zase uvádí, že se crack objevuje ve městech, ve kterých dříve nebyl.¹⁹⁹

¹⁹⁷ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 12

¹⁹⁸ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 12

¹⁹⁹ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 13

Nejvíce ohrožené jsou zranitelné a marginalizované skupiny, především uživatelé dalších drog, často uživatelé opioidů. Za období od roku 2010 do roku 2019 ve Francii vzrostl počet uživatelů cracku na čtyřnásobek, na celkové číslo 42800, což je velmi znepokojivé. Největší rezidua cracku v odpadních vodách byly hlášena v Amsterdamu a Antverpách. Nárůst má na svědomí pravděpodobně i dostupnost kokainu, ze kterého se crack vyrábí.²⁰⁰

Další hrozby

S rostoucí rozmanitostí drogového trhu se rozmohlo pašování a prodej nekontrolovaných syntetických katinonů. Ty jsou prodávány jako alternativy ke stimulantům. Po syntetických kanabinoidech se katinony staly druhou největší kategorií monitorovaných látek Systémem včasného varování EU. Záchyty jsou hlášeny častěji a v roce 2022 byly také větší. Obavy ohledně těchto látek vedly k provedení hodnocení rizik a následnému návrhu právních předpisů, které by tyto látky uvedly pod kontrolu EU. Nejčastěji katinony pocházely z Indie.²⁰¹

Injekční užívání

V posledním desetiletí injekční užívání drog klesá. Srovnání ale není zcela přesné, jelikož ne všechny země v EU mají odhady prevalence injekčního užívání. Nitrožilně jsou užívány opioidy, amfetaminy, kokain, syntetické katinony, předepsaná opioidní analgetika a další léčivé přípravky. Odhady se pohybují od 1 případu injekčního uživatele na 1000 obyvatel až po 10 případů, které odpovídají Estonsku. Dle zkoumání injekčních stříkaček také vychází, že na jedné jehle jsou často stopy více drog. To svědčí buď o souběžném užívání, nebo o opakovaném užívání jehel. Nejčastější kombinací drog nalezených na jehlách jsou stimulanty a opioidy. Nepochybně nejnebezpečnější faktorem tohoto typu užívání je přenos HIV, a virových hepatitid. Pozitivní informací je, že počet nakažení HIV vlivem injekčních užití dlouhodobě klesá.²⁰²

Harm reduction

Do budoucna je stále potřebné rozšiřovat služby v oblasti léčby a minimalizace škod. Pouze 4 země včetně Česka splnily v roce 2020 cíle stanovené WHO. Tyto cíle se týkají poskytování 200 stříkaček na osobu/rok a současně má být 40 % rizikových uživatelů opioidů

²⁰⁰ Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 13

²⁰¹ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 13-14

²⁰² Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 14-16

v léčbě agonisty opioidů. Substituční léčba slouží mimo jiné jako protektivní faktor před předávkováním. V roce 2020 se odhadl počet vysoce rizikových uživatelů na jeden milion, přičemž zhruba polovina dochází na substituční léčbu. Rozdíly mezi jednotlivými státy jsou značné, tudíž údaj není příliš vypovídající. V některých zemích EU je poskytování pomoci stále nedostatečné.

Předávkování

V roce 2020 zemřelo podle odhadů minimálně 5800 lidí v souvislosti s předávkováním drogami. Toto číslo připadá na 16,7 úmrtí na jeden milion dospělých obyvatel EU. U nejvíce smrtí je zároveň kombinace více drog. Obvykle se jedná o nelegální opioidy a kombinaci dalších drog nebo léků.²⁰³

Další faktory

Drogovou situaci ovlivňují také nové technologie a problémem stále zůstává prodej drog v online prostředí – Darknet. Mimo to se objevují změny výroby metamfetaminu a také dynamika jeho nabídky. Problematická je také situace v Afghánistánu, kde se masově vyrábí opium. Zaznamenána byla také výroba metamfetaminu a probíhající humanitární a hospodářská krize vše ještě komplikuje. K celkové nejistotě nepřidává ani situace na Ukrajině, jejíž následky zatím nelze spolehlivě předpovídat.²⁰⁴

4.2.2 Hlavní trendy

Zde jsou obsaženy vybrané důležité informace z Evropské zprávy. Jednotlivé informace nejsou na rozdíl od stavu v ČR rozděleny do jednotlivých podkapitol, ale jsou uvedeny za sebou. K odlišení slouží ztučnění.

Nabídka drog

Za rok 2020 byl v EU hlášen cca 1 milion záchytů nelegálních drog. Nejčastěji se jednalo o konopné produkty, tedy marihuanu, hašiš a rostliny konopí, přičemž z celkového počtu šlo o více než 64 % případů. U hašiše, kokainu, amfetaminu a heroinu byl počet záchytů v roce 2020 menší než v roce 2010. Vezmeme-li stejné časové porovnání, počet záchytů MDMA a metamfetaminu se zvýšil u obou látek o více než 100 %. U marihuany samotné došlo

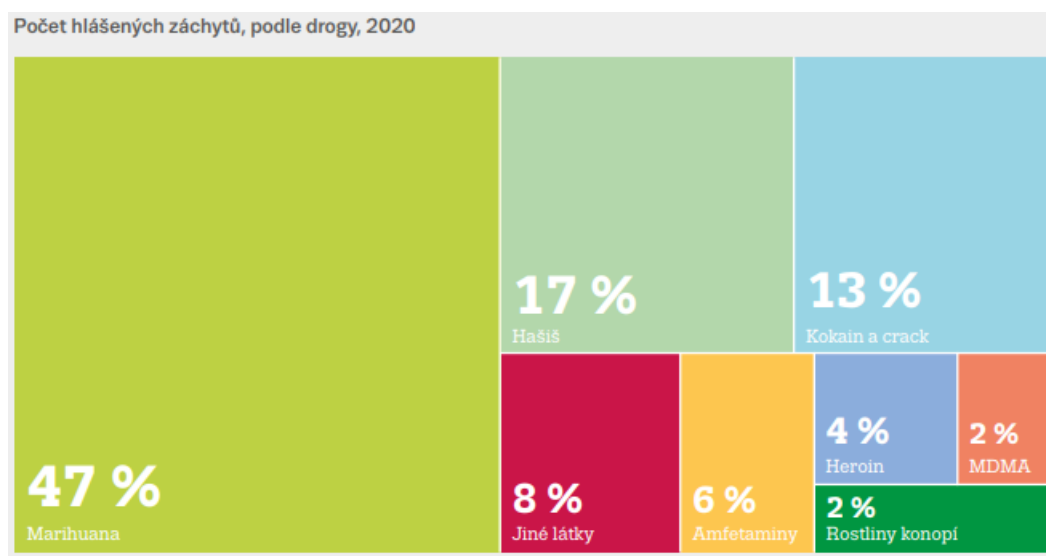
²⁰³ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 16

²⁰⁴ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 18-20

také ke zvýšení, cca o 20 %. Lidé vyhledávající pomoc kvůli metamfetaminu se soustředí v Česku, Německu, na Slovensku a také Turecku.²⁰⁵

Indexované trendy naznačují, že až na hašiš a heroin se zvýšilo množství zachycených drog, především pak v posledních 5 letech. Mezi lety 2010 a 2020 byl zaznamenán největší procentuální nárůst zachyceného množství u následujících drog. MDMA +200 %, metamfetamin +477 %, kokain +266 %, marihuana +278 %, amfetamin +391 %. Nárůst těchto čísel částečně odráží, že úloha EU ve výrobě, vývozu a tranzitu minimálně u těchto drog roste.

206

Obrázek č. 1 – Procentuální podíl záchytů jednotlivých drog

Zdroj: Evropská zpráva o drogách 2022 (dostupné online)

Trestná činnost spojená s drogami

V roce 2020 hlášeno cca 1,5 milionu trestných činů. Za desetiletí jde o nárůst cca 15 %. Zhruba jeden milion případů se týká činů spojených s užíváním nebo držetím drog. Trestný čin nabízení drogy se oproti roku 2010 zvýšil u všech drog vyjma heroínu.²⁰⁷

²⁰⁵ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 22

²⁰⁶ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 22

²⁰⁷ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 24

4.2.3 Shrnutí trendů

Konopné látky si drží svůj popularitu a neustále se inovuje výroba i trh. Kokain v Evropě neustále dále a postupně se zvyšuje i jeho čistota. S tím je spojen i větší vznik zdravotních problémů v souvislosti s kokainem. Metamfetamin a amfetamin se taktéž rozšiřuje, v roce 2020 bylo zachyceno dokonce rekordní množství u amfetaminu. Průměrná čistota metamfetaminu se zvýšila, přičemž nejvíc od roku 2019. MDMA je dlouhodobě rozšířené a dostupné a řadí se na šestou nejčastěji hlášenou látku nemocnicemi v síti Euro-DEN Plus.²⁰⁸

Heroin ve srovnání s předchozími lety před rokem 2020 vykazuje stabilní hodnoty. Lehce se od roku 2010 zvýšila jeho kvalita a snížila cena. Skoro třetina všech klientů vyhledávající specializovanou léčebnou pomoc v souvislosti s drogami jsou právě uživatelé heroínu a opioidů. Na drogovém trhu se nadále objevují nové syntetické látky, které především do budoucna představují vážnou hrozbu. Převážně jde o katinony, syntetické kanabinoidy a syntetické opioidy. Nových psychoaktivních látek se monitoruje 880. Postupně se také rozšiřují látky jako GHB a ketamin. Halucinogenní a disociační látky nejsou důsledně sledovány, tudíž monitorovací systémy poskytují jen omezené a často navzájem odlišné informace.²⁰⁹

²⁰⁸ 6 % všech hospitalizací z důvodu akutní intoxikace. In: Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 26-41

²⁰⁹ Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. str. 26-41

5. Současná politika v oblasti závislostí

Jedná se o integrovanou protidrogovou politiku. Tato politika obsahuje oblast jak legálních, tak i nelegálních návykových látek, dále patologické hráčství (gamblerství) a také nadužívání moderních technologií. Politika je definována jako komplexní a koordinovaný soubor obsahující preventivní, vzdělávací, léčebné, sociální, regulační, kontrolní a další opatření. Zahrnuty jsou i opatření pro vymáhání práva na mezinárodní, národní, krajské i místní úrovni.²¹⁰

V České republice je zřízena Rada vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí. Jde o stálý poradní, iniciační a koordinační orgán vlády České republiky v tomto odvětví. V čele Rady vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí stojí předseda, kterým je předseda vlády České republiky, tedy v současné době pan Petr Fiala. Velmi důležitou funkci plní národní koordinátor pro protidrogovou politiku, který je zároveň výkonným místopředsedou Rady vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí. Tím je aktuálně Jindřich Vobořil, který tuto pozici vykonával již v minulosti. Sekretariát Rady zajišťuje administrativní a organizační podporu činností. Tuto funkci realizuje samostatný organizační útvar Úřadu vlády ČR – Odbor protidrogové politiky. Tento odbor je tvořen jednak Oddělením koordinace a financování protidrogové politiky a jednak Národním monitorovacím střediskem pro drogy a závislosti. Veškeré informace o činnostech Rady vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí jsou veřejně přístupné na internetových stránkách vlády ČR.²¹¹

Nejdůležitějšími strategickými dokumenty jsou v současné době Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027 a Akční plán politiky v oblasti závislostí 2023–2025.²¹²

Česká republika jako člen mezinárodních organizací a EU respektuje a aplikuje celou řadu předpisů, které ovlivňují politiku v oblasti závislostí v ČR. Tvorba tedy nevychází jen z potřeb na našem území, ale i z požadavků mezinárodních smluv a právních předpisů EU.

²¹⁰ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A ZÁVISLOSTI. Politika v oblasti závislostí. Drogy-info [online]. 2024 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/nms/politika-v-oblasti-zavislosti>

²¹¹ Tamtéž

²¹² NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A ZÁVISLOSTI. Politika v oblasti závislostí. Drogy-info [online]. 2024 [cit. 2024-02-24].

Na úrovni krajů působí jako realizátoři protidrogové politiky krajští protidrogoví koordinátoři, kteří pracují s krajskými strategickými dokumenty. Na nižší úrovni jsou k dispozici také místní drogoví koordinátoři.²¹³

5.1 Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019-2027

Tato strategie přímo navazuje na Národní strategii protidrogové politiky, která byla účinná v letech 2010-2018. Při tvorbě nové strategie byl reflektován současný stav vědeckého poznání v oblasti závislostí a také závěry hodnocení úspěšnosti strategie předchozí. Obě, tedy současná i předchozí strategie jsou koncipovány jako dlouhodobé strategické dokumenty. Tím se odráží požadavek na co největší kontinuitu protidrogové politiky vlády. Na tvorbě se podíleli zástupci ministerstev, krajů a odborníci z oblastí protidrogové politiky. Strategie byla schválena usnesením č. 329 vlády České republiky dne 13.5.2019.²¹⁴

Národní strategie je v první řadě klíčovým koncepčním dokumentem naší vlády. Zároveň vyjadřuje také programové záměry a postup vlády při realizaci opatření vedoucích k předcházení a snižování škod, které vyplývají z užívání drog, gamblerství či nadužívání moderních technologií.²¹⁵

5.1.1 Cíle strategie

Jak již napovídá název tohoto fragmentu, cílem je především předcházení a snižování škod. Na mysli jsou škody zdravotní, sociální, ekonomické a také škody nemotné. Důležité je zde dodat, že se strategie vztahuje na škody, které přímo nebo nepřímo vyplývají z užívání drog, hraní hazardních her a dalšího závislostního chování. Nezáleží přitom vůbec na tom, zda se jedná o legální či nelegální trh, ale na produktech se závislostním potenciálem. K dosažení cílů této strategie má dojít prostřednictvím trvale udržitelného a vzájemně koordinovaného souboru opatření. Jedná se o léčebná, vzdělávací, preventivní, sociální, legislativní, ekonomická, represivní a další opatření.²¹⁶

²¹³ Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023 CHOMYNOVÁ, P. str. 1

²¹⁴ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027 [online]. 2019 [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/strategie-a-plany/narodni-strategie-prevence-a-snizovani-skod-spojenych-se-zavislostnim-chovanim-2019_2027-173695

²¹⁵ Tamtéž

²¹⁶ SEKRETARIÁT RADY VLÁDY PRO KOORDINACI PROTIDROGOVÉ POLITIKY. 2019. Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027 [National Strategy on Addictive Behavior Prevention and Harm Reduction 2019–2027]. Praha: Úřad vlády České republiky. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33017/1046/Narodni_strategie_2019-2027_fin.pdf

Stěžejními tématy strategie jsou posílení prevence a zvýšení informovanosti, kvalitní a také dobře dostupná síť adiktologických služeb, účinná regulace trhu s návykovými látkami a také efektivní řízení, koordinace a financování.²¹⁷

Speciálními tématy jsou léčivé přípravky s obsahem psychoaktivních látek, nadužívání internetu a nových technologií a také konopí a kanabinoidy.²¹⁸

5.2 Akční plán politiky v oblasti závislostí 2023-2025

Akční plán lze chápat podobně jako strategii, reaguje ale více na konkrétní problémy a potřeby které vyvstávají, přičemž zpravidla i pokrývá kratší časové období. Aktuální akční plán byl schválen vládou ČR dne 5. dubna 2023, usnesením č. 230. Jeho součástí je také dokument Aktivity akčního plánu v oblasti závislostí 2023-2025. Jedná se o samostatnou přílohu Akčního plánu, kterou schválila Rada vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí dne 28. srpna 2023, konkrétně usnesením č. 01/0823.²¹⁹

5.2.1 Cíle plánu

Akční plány zajišťují realizaci a dosažení cílů stanovených Národní strategií v oblasti závislostí 2019-2027. Akční plány jsou zpracovány souhrnně pro všechny oblasti politiky závislostního chování na období tří let. Závislostní chování se dotýká celé řady veřejných politik, které mají vlastní strategické dokumenty. Přehled národních i mezinárodních dokumentů souvisejících s tímto tématem je obsažen v Národní strategii.²²⁰

Prakticky jde tedy o to, že Národní strategie definuje strategické cíle a aktivity politiky v oblasti závislostí. Akční plán pak podrobněji navazuje na strategii a určuje hlavní témata pro dané období. Stanovuje také postupy k tomu, jak naplnit strategické cíle. Hlavní témata mají vždy formulované opatření a aktivity a tvoří již zmíněnou přílohu akčního plánu.²²¹

Předpokladem k úspěšnosti akčního plánu je následující. Opatření a aktivity by měly umožňovat flexibilní reakci na současný stav, situaci a potřeby. Důležité je také to, aby opatření byla založena na vědeckých důkazech. Neméně důležitá je ekonomická a celková dosažitelnost.

²¹⁷ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027

²¹⁸ Tamtéž

²¹⁹ SEKRETARIÁT RADY VLÁDY PRO KOORDINACI POLITIKY V OBLASTI ZÁVISLOSTÍ. 2023. Akční plán politiky v oblasti závislostí 2023–2025. Praha: Úřad vlády České republiky. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zavislosti/strategie-a-plany/akcni-plan-politiky-v-oblasti-zavislosti-2023_2025-204260/

²²⁰ Tamtéž

²²¹ SEKRETARIÁT RADY VLÁDY PRO KOORDINACI POLITIKY V OBLASTI ZÁVISLOSTÍ. 2023. Akční plán politiky v oblasti závislostí 2023–2025. Praha: Úřad vlády České republiky. Str. 6

V akčním plánu jsou taktéž k jednotlivým cílům stanoveny finanční prostředky, které jsou potřebné pro jejich dosažení.²²²

Akční plán je založen na souladu s Programovým prohlášením vlády ČR, a to ve všech prioritních oblastech. Prohlášení bylo schváleno dne 6. ledna 2022 a přímo adresuje politiku v oblasti závislostí.

„Při řešení problematiky závislostí budeme uplatňovat politiku postavenou na vědecky ověřeném a vyváženém konceptu prevence rizik a snižování škod, přičemž zajistíme dostatečné financování jak preventivních programů, tak i služeb a regulaci návykových látek, která bude odpovídat míře jejich škodlivosti.“²²³

5.3 Národní koordinátor pro protidrogovou politiku

O národním protidrogovém koordinátorovi zde byla již několikrát zmínka. Jeho existence je velmi důležitá, protože se jedná o nejvyšší odborný článek, kterým v protidrogové politice naše země disponuje. Je zároveň místopředsdou Rady vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí. Jde o osobu, která by měla přicházet s co možná nejlepšími návrhy, jak se s drogovou situací do budoucna potýkat. Na rozdíl od členů vlády a obecně politiků by měl disponovat větší odborností a zkušenostmi. Tedy měl by směřovat politiku k tomu, aby byla účinně a včas aplikována opatření, které celou situaci posunou k pokroku.

5.3.1 Současný národní protidrogový koordinátor

Pan Jindřich Vobořil se narodil v roce 1966. Za svůj život nasbíral obrovské množství zkušeností v problematice drog. Aktivní v tomto odvětví je již od útlého²²⁴ věku a v průběhu života se stal špičkovým odborníkem na drogovou problematiku, což dokládá i jeho zkušenost s vedením a rozvojem zdravotnických a sociálních služeb a programů.²²⁵

Mnohokrát spolupracoval na přípravě komunitních protidrogových strategií a také na projektech financovaných Evropskou komisí. Mimo to se také účastní mnoha rozhovorů a přispívá do odborných periodik. Pan Vobořil působil jako národní protidrogový koordinátor již v minulosti, v letech 2010 až 2018. Zároveň byl ve zmíněné době také výkonným

²²² Akční plán politiky v oblasti závislostí 2023–2025. Praha: Úřad vlády České republiky. Str. 6

²²³ Tamtéž, *Přesné znění Programového prohlášení vlády ČR*

²²⁴ *V mládí pomáhal svým kamarádům, kteří se dostali do závislosti.* In: VOBOŘIL JINDŘICH. Velký konopný rozhovor 1. část; 2023, YouTube. Online. Dostupné z: Jindřich Vobořil – Velký konopný rozhovor 1.část (youtube.com)

²²⁵ VOBOŘIL, Jindřich. Profil [online]. 2019 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://jindrichvoboril.cz/profil/>

místopředsedou Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky a ředitelem Odboru protidrogové politiky Úřadu vlády ČR.²²⁶

Zkušenosti pana Vobořila jsou velmi různorodé. Dlouhou dobu před výkonem funkce koordinátora byl ředitelem Společnosti Podané ruce, kde v současné době stále působí jako předseda správní rady. Tato společnost, tehdy jako o.p.s., se stala jednou ze dvou největších neziskových organizací v ČR, která poskytuje sociální a zdravotní pomoc pro závislé osoby a jejich blízké. Mimo pomoci závislým v Čechách nasbíral velkou řadu dalších zkušeností v zahraničních zemích. Lektoroval a rozvíjel například komunitní a sociální poradenství v Maďarsku, Srbsku, v zemích bývalého sovětského svazu i v Rusku. Jeho působnost však nebyla omezeno jen na země Evropy. Pracovně byl také v Afghánistánu, Bolívii, Ekvádoru a v Peru. Několikrát také přednášel na zahraničních univerzitách a taktéž na mezinárodních konferencích a workshopech. V několika mezinárodních organizacích a v Evropské komisi pracoval jako konzultant. V době své minulé působnosti koordinátora se osobně podílel na několika zásadních změnách legislativy a spolupodílel na procesu tvorby důležitých vládních dokumentů. Jeho zásluhou je přijetí tzv. integrované protidrogové politiky České republiky. Tím se rozumí, že protidrogová politika přistupuje stejně k legálním látkám, nelegálním látkám a také k hazardu. Tedy tyto obory tvoří jeden celek, a tak se k němu i přistupuje. Úspěch získal pro Českou republiku jako hlava delegace, například kvůli podílu na vyjednávání důležitého dokumentu na Valném shromáždění OSN v roce 2016. Také spolupracoval na tvorbě Evropské strategie a mnoha dalších rezolucích, přičemž některé byly zdárně dojednány za Českou republiku v rámci OSN.²²⁷

²²⁶ VOBOŘIL, Jindřich. Profil [online]. 2019 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://jindrichvoboril.cz/profil>

²²⁷ Tamtéž

6. Nejaktuálnější problémy a výhledová řešení

Jak je na tom Česká republika a Evropská unie s jednotlivými drogami poměrně výstižně reflektuje čtvrtá kapitola. Česko nijak zásadně nevyčnívá mezi členskými zeměmi, tedy alespoň u většiny zakázaných látek. Z tvrdých drog je nejproblematictější metamfetamin neboli pervitin²²⁸, který si na našem území drží stále velkou popularitu a bohužel se zde poměrně hojně vyrábí. Naopak heroin v posledních letech značně oslabuje, což je velmi dobrá zpráva. Výskyt stimulačních a psychedelických látek je srovnatelný jako v okolních státech. Velkým tématem je samozřejmě konopí, které si drží obrovskou oblibu, nicméně to není žádnou novinkou ani v Čechách, ani v celé Evropské unii potažmo Evropě. Velmi nebezpečný je alkohol, který má v naší krajině taktéž velkou popularitu. Alkohol však není nelegální, a proto se k němu veřejnost staví povětšinou pozitivně. Ve skutečnosti přesto způsobuje o hodně větší zdravotní a sociální škody, než celá řada ostatních zakázaných omamných a psychotropních látek.²²⁹

Co rezonuje společností a médií v oblasti omamných látek v poslední době nejvíce? Podle všeho se stávají oblíbené ty látky, o kterých v této práci už byla zmínka. Typické pro ně je skutečnost, že nejsou na seznamu zakázaných látek, a tudíž se na ně nevztahuje takřka žádná regulace ani zákaz. Pozornost míří na několikrát v této práci zmíněné látky, konkrétně HHC a kratom. A právě i tyto látky daly velkým dílem podnět k tomu, aby došlo v legislativě k potřebě úpravy a právní systém ČR se stal pružnějším a schopnějším na podobné situace reagovat.²³⁰

6.1 Česká republika a HHC v roce 2024

Kvůli vysoké dostupnosti a atraktivním formám se výrobky s obsahem HHC dostaly do hledáčku spousty lidí. Na trhu lze najít konopné květy, bonbóny, vaporizéry, spreje, pitíčka a tím seznam nekončí. Produkty jsou k sehnání na internetu, v kamenných obchodech, v samoobslužných automatech, dokonce i v některých obchodech či večerkách. Často lze dostat opravdu silné koncentráty, někdy se blíží až ke 100 % v celkovém obsahu.²³¹ Poměr obsahu je vždy dán i formou. Konopné květy zpravidla nemohou dosahovat tak vysoké koncentrace

²²⁸ *U této drogy Česká republika naopak vyčnívá a dlouhá léta vedla žebříček evropských zemí.*

²²⁹ *Krátké shrnutí dosud popsané situace.*

²³⁰ VOBOŘIL JINDŘICH. Velký konopný rozhovor 1. část; 2023, YouTube. Online. Dostupné z: Jindřich Vobořil – Velký konopný rozhovor 1. část (youtube.com)

Srov. MRÁZOVÁ, Klára. NOVINKY.CZ. Děti skončily kvůli bonbonům s HHC v nemocnici. Některé i na psychiatrii. [online]. 2024 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-deti-skoncily-kvuli-hhc-v-nemocnici-nektere-dokonce-na-psychiatrii-40459467>

²³¹ *Průzkum internetových obchodů*

jako například destilát použitý ve vaporizéru. Prodej cukrovinek²³² s obsahem HHC označilo několik odborníků včetně národního protidrogového koordinátora za neetické a problematické, protože cílí právě na potenciální mladé uživatele.²³³ Přitom je nutno zmínit také fakt, že internet je plný reklam a toho využili téměř všichni prodejci.

Pokud by celá situace byla nějakým způsobem regulovaná, jistě by to celé nebylo tak nebezpečné. Regulace ale není v žádné formě, tudíž si pro HHC může dojít v podstatě každý. Některé kamenné obchody sice ověřovaly při prodeji totožnost, jiné formy nákupu se ale tak snadno hlídat nedají.²³⁴ Pokud se dostane látka mladé osobě, je zaděláno na velký problém. Mladí lidé a notabene děti často nejsou schopni posoudit, co jim daná látka může provést. Stejně problematická je i přijatá dávka. Na následující modelové situaci lze snadno pochopit, jak se mohou produkty s obsahem HHC stát nebezpečné.

Dítě zakoupí pytlík bonbónů s účinnou látkou, třeba na popud kamarádů. Sní jeden, a protože v blízké době necítí žádný efekt, sní další a další. Než se látka vstřebá přes trávicí trakt, nějakou dobu to zabere. Účinek pak přijde najednou a následná zkušenost pro mladý zranitelný organismus se snadno překloupí v nebezpečný stav. Celý tento případ je aplikovatelný i pro dospělé osoby, obzvláště pak u těch bez zkušeností. Výsledkem může být špatná orientace, křeče, nevolnost, psychické problémy, bušení srdce, sucho v ústech a celá řada komplikací. U dospělých se však předpokládá určitý rozum a opatrnost, který u dětí často chybí.²³⁵

6.1.1 Dočasné řešení

Celá situace vyvrcholila až k tomu, že několik dětí a mladistvých skončilo hospitalizovaných v nemocnici, přičemž na vině bylo právě HHC či látky jemu podobné.²³⁶ To doslova dohnalo vládu k tomu, aby zařadila HHC a látky jemu podobné na seznam zakázaných látek, tedy podle současných informací alespoň dočasně.²³⁷ Zákaz držení a prodeje HHC je stanoven na 1. března 2024. Tento krok nicméně není žádnou novinkou, celá řada evropských

²³² *Jak je vůbec možné že, se můžou prodávat bonbony s psychoaktivním účinkem? Prodejci tady využívají skulinu v právním řádu a prodávají cukrovinky jako sběratelské předměty neurčené ke konzumaci. Látka totiž není schválená jako potravinu ani její doplněk, takže jediná možnost je prodávat ji s nápisem: „neslouží ke konzumaci“ nebo „pouze sběratelský předmět“. I tak docela zvláštní přístup.*

²³³ VOBOŘIL JINDŘICH. Velký konopný rozhovor 1. část; 2023, YouTube. Online. Dostupné z: Jindřich Vobořil – Velký konopný rozhovor 1.část (youtube.com)

²³⁴ MRÁZOVÁ, Klára. NOVINKY.CZ. Děti skončily kvůli bonbonům s HHC v nemocnici. Některé i na psychiatrii. [online]. 2024 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-deti-skoncily-kvuli-hhc-v-nemocnici-nektere-dokonce-na-psychiatrii-40459467>

²³⁵ Tamtéž

²³⁶ MRÁZOVÁ, Klára. NOVINKY.CZ. Děti skončily kvůli bonbonům s HHC v nemocnici. Některé i na psychiatrii.

²³⁷ VÁLEK, Vlastimil. [vlvalek], Vyjádření k HHC [online]. 2024, 2024 [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://twitter.com/vlvalek/status/1762089870925668579>

zemí HHC zakázala taktéž a dřív.²³⁸ Plánovaná je novela zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých zákonů, která by měla celý trh značně pozměnit.

Posoudit, zda vláda postupovala dobře nebo si může každý sám. Za rozhodnutím stojí dlouhý vývoj a diskuse. Někteří politici včetně koordinátora drogové politiky tento krok kritizovali. Hrozí podle nich to, že se na trhu objeví nové a více nebezpečné látky. Jedna věc je striktně zakázat určitou látku, ale druhá věc pak celou situaci ošetřit rozumným způsobem. Velmi zajímavé je to, že přestože se dostalo na zákaz HHC a dalších látek, HHC-P pravděpodobně zůstane na trhu. Tedy jeden z derivátů s účinkem velmi podobným, podle mnoha zdrojů dokonce silnějším než HHC samotné.²³⁹ Pokud se nad tímhle kdokoli zamyslí, pravděpodobně se chytne za hlavu. Jak je tohle možné? Nejedná se přece o něco, co by se objevilo až po avizovaném zákazu HHC. Tato látka je na trhu minimálně jeden rok. Když se do celé situace přidá kapka skepticismu, za několik málo dní bude trh zahlcen novými produkty a bonbony, které budou ještě nebezpečnější. Tato situace vyvolává opravdu zvláštní dojem. Nebyl přece hlavní důvod pro dočasný zákaz minimalizace rizik a potenciálních zdravotních problémů? Snad následující dny do tohoto čerstvého tématu vnesou nějakou jasnost. Pokud by vše zůstalo následující měsíce²⁴⁰ v takovém režimu, celá akce vlády by vlastně postrádala smysl.

Z dodatečného průzkumu opravdu vyplývá, že se zákaz týká jen látek HHC, HHC-O a THC-P. S největší pravděpodobností se teď bude dít přesně to, před čím varoval Jindřich Vobořil.²⁴¹

6.2 Česká republika a kratom v roce 2024

Kratom se v průběhu posledních pěti let stal poměrně oblíbenou alternativou k zakázaným drogám u spousty lidí, převážně u těch mladých. I když po přečtení komentářů u prodejců na sociálních sítích se lze proklikat i k profilům celého věkového spektra uživatelů. V nízkých dávkách stimulační, ve vyšších sedativní, asi takto se nejlépe dá popsat účinek kratomu. Má pozitivní vliv na náladu, chuť do práce a celkové nabuzení organismu.²⁴² Při vyšší

²³⁸ VÁLEK, Vlastimil. [vlvlek], Vyjádření k HHC [online]. 2024

²³⁹ KRÁL, Petr. IROZHLAS. Zákaz HHC? Máme závažnější problémy, ale všechno je potřeba řešit, říká protidrogový koordinátor Vobořil [online]. 2024 [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravodomov/zakaz-hhc-voboril-novela-narizeni_2403041052_edr

²⁴⁰ *Umístění na seznam zakázaných látek se plánuje až do doby, než bude přijatá a účinná novela zákona o náv. látkách*

²⁴¹ KRÁL, Petr. IROZHLAS. Zákaz HHC? Máme závažnější problémy, ale všechno je potřeba řešit, říká protidrogový koordinátor Vobořil [online]

²⁴² *Průzkum internetových obchodů a jejich hodnocení.*

dávce ale snadno způsobí nevolnost, zvracení a další nežádoucí účinky. Je také účinný v boji proti bolesti.²⁴³

Jedná se o najemno rozemleté listy tropického stromu, které obsahují celý balíček alkaloidů. Nejdůležitější z hlediska účinku je mytraginin a 7-hydromitragynin. Na trhu se objevuje několik různých druhů kratomu, přičemž nechybí ani jejich mixy. U každého se účinek lehce liší. Podle druhu je výraznější buď euforie, stimulace nebo uklidnění.²⁴⁴

Problematicčnost kratomu tkví v jeho vlastnostech. První problém je jeho vázání se na opioidní receptory. A z přechozích kapitol je dobře patrné, že látky tohoto typu způsobují fyzickou závislost a velmi nepříjemné abstinenci příznaky²⁴⁵. Na kratom také poměrně rychle vzniká tolerance, takže uživatelé postupně zvyšují dávky. Pokud se dostane pravidelná spotřeba kratomu do většího množství, mimo závislost se také zvedá toxicita pro játra.²⁴⁶

Vlastně identicky jako u HCC, ani kratom není žádným způsobem regulován. Kdokoliv si ho může koupit na internetu, v obchodě, dokonce stejně jako v předchozím případě i v automatu. Aktuální cena kratomu silně klesla, především v posledních letech. Prodejci se stále objevují jako houby po dešti, což je mimo jiné i důkazem vysoké poptávky. Některé internetové obchody se s cenou dostaly opravdu nízko. Kilogram kratomu se dá koupit i za 2000 Kč²⁴⁷. Pro srovnání na jednu běžnou dávku u začínajícího uživatele postačí cca 2-3 gramy²⁴⁸. Za 2000 Kč tedy lze udělat více než 300 dávek s přehledem. Zprávy o dětech užívající kratom prolétly internetem podobně jako u HHC, nicméně následky asi nebyly tak závažné, jako v případě HHC. Kratom se na seznam zakázaných látek prozatím nedostal a s velkou pravděpodobností se tak ani nestane.

Největší hrozbou je užívání mladistvými a potenciální rozvoj závislosti. Kratom také může způsobit, že se mladiství na základě zkušenosti s kratomem uchýlí k vyzkoušení dalších nelegálních drog.

Srov. KOCÍK, MBA, kpt. JUDr. Milan. POLICIE ČR. Kratom [online]. 2024 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kratom.aspx>

²⁴³ PREVCENTRUM. Kratom [online]. 2024 [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/kratom/>

²⁴⁴ PREVCENTRUM. Kratom [online]. 2024 [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/kratom/>

²⁴⁵ *Abstinenci příznaky se nejvíce blíží svým charakterem opioidním drogám, ale s lehčím průběhem. Kratom je přírodní droga, tudíž nejsou příznaky tak silné.* In: PREVCENTRUM. Kratom

²⁴⁶ PREVCENTRUM. Kratom [online]. 2024 [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/kratom/>

²⁴⁷ *Prohlídka internetového obchodu* <https://www.adamkrupa.cz/>

²⁴⁸ *Tato informace nemá v žádném případě sloužit jako návod, kolik kratomu užít. Jde pouze o průzkum trhu.* In: PREVCENTRUM. Kratom

6.2.1 Předpokládaný vývoj

Jak již bylo zmíněno, v následujících měsících zůstane kratom mimo regulaci. O zařazení na seznam zakázaných látek se nyní nejedná a většinu pozornosti strhlo HHC. To ovšem neznamená, že do budoucna se situace nevyvine jiným směrem. Dozajista je nezbytné kratom nějakým rozumným způsobem regulovat. Není žádoucí, aby byl dostupný komukoli a kdekoli. Stejně tak je nebezpečné, aby na tento produkt existovaly reklamy, které ho propagují.

6.3 Chystaná novela zákona o návykových látkách

Několikrát se zde autor vracel k tomu, že současný režim není vyhovující. Buď psychoaktivní látky úplně zakazuje, způsobem zařazení na seznam zakázaných látek, nebo naopak potenciálně nebezpečné vůbec nebere v potaz. Některé látky nejsou dostatečně prozkoumané, aby se dal spolehlivě potvrdit nebezpečný vliv na zdraví, nebo je jejich nebezpečnost rozdílně menší než u nelegálních drog. Objevuje se tzv. šedá zóna, ve které se ocitá celá řada látek, která se pak až podivným způsobem šíří mezi veřejnost a děti. To způsobuje zdravotní problémy, závislosti a další nežádoucí jevy. Mimo to navíc stát z těchto látek lidově řečeno nic nemá, což není ideální z ekonomického hlediska.²⁴⁹

Na tuto situaci by měla doslova vyzrát následující novela. Jedná se o potenciálně přelomové řešení, které přinese mnoho novinek a celkově má šanci pozměnit drogovou politiku ČR. Navíc se nejedná o pokrokové řešení jen na našem území, ale mohlo by být vzorem pro celou řadu okolních zemí. Rozhodující pro úspěšnost úpravy bude především finální verze novely, podle které se bude postupovat. Je potřeba aby byla tzv. dotažena do konce a nebylo nutné zákon opětovně v brzkém čase novelizovat.²⁵⁰ Novela byla předložena poslanecké sněmovně skupinou poslanců dne 31.7.2023. Od té doby proběhlo první čtení, vláda zaujala souhlasné stanovisko, ale zároveň vyslovila celou řadu připomínek. Garanční výbor pro zdravotnictví návrh neprojednal.

Koncem února 2024 se začalo pracovat na pozměňovacím návrhu. Ten by měl lépe vyřešit některé otázky, na které narážela vláda ve svém stanovisku. Jen pro zajímavost se jedná například o procesní úpravy a více než patnáct dalších připomínek. Ministr zdravotnictví Vlastimil Válek by chtěl, aby byla novela přijatá a platná od nového roku, tedy od ledna 2025.

²⁴⁹ *Na prodej není uvalena žádná speciální daň – spotřební.*

Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023 [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=504&CT1=0>. str. 22-23

²⁵⁰ VOBOŘIL JINDŘICH. Velký konopný rozhovor 1. část; 2023, YouTube. Online. Dostupné z: Jindřich Vobořil – Velký konopný rozhovor 1.část (youtube.com). *Pokud se zákon nevydaří, dopady budou velmi nežádoucí.*

Národní koordinátor pro protidrogovou politiku o novele hovoří jako o revolučním kroku v rámci celé EU a dokonce globálně.²⁵¹

6.3.1 Základní rysy a charakteristika

V čem tedy tkví smysl úpravy a čím je přelomová? Tato novela vůbec poprvé v historii pracuje s novými pojmy a velmi významným způsobem mění režim nakládání s psychoaktivními látkami. Hned na úvod by bylo dobré zmínit, že stále zůstane seznam zakázaných látek, kde se budou dále nacházet nebezpečné omamné a psychotropní látky. Na tomto se nic nemění a ani to není žádoucí. Podle nové úpravy by mělo být možné regulovat prodej a zacházení s novými návykovými látkami. Do této skupiny by byly zahrnuty i ty, které nejsou kontrolovány mezinárodními úmluvami. Vláda by pak zjednodušeně měla rozhodovat, jaké látky zařadí do skupiny podle nového režimu a které se budou nacházet na seznamu zakázaných.²⁵²

Důvody k navrhovaným změnám jsou poměrně jasné a mnoho z nich v této práci již zaznělo. Prvním záměrem je tedy umožnit orgánům veřejné správy regulovat trh s novými psychoaktivními látkami. Dalším je umožnit efektivní kontrolu s cílem na minimalizaci zdravotních rizik. Pokud se podle současného režimu všechny psychoaktivní látky zařadí na seznam zakázaných, odraz v trestněprávní rovině na našem území by byl obrovský.²⁵³ Zároveň dojde ke stimulaci nelegálního trhu, objevům nových a nebezpečnějších látek a také se tím zneprístupní tyto látky pro vědecké účely, což je také nežádoucí.²⁵⁴

Novela obsahuje osm částí, přičemž velká část obsahuje změny zákonů, bez kterých by se nedala úprava realizovat.

²⁵¹ VOBOŘIL JINDŘICH. Velký konopný rozhovor 1. část; 2023, YouTube. Online. Dostupné z: Jindřich Vobořil – Velký konopný rozhovor 1.část (youtube.com)

²⁵² Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023 [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=504&CT1=0>. str. 22-23

²⁵³ *Došlo by k trestnímu stíhání tisíců uživatelů, přitom není jasně a dostatečně mnoho látek prozkoumaných. Nápad případů u soudů a případných odnětí svobody by jednak nedával smysl, a navíc na to nejsou kapacity.* In: KRÁL, Petr. IROZHLAS. Zákaz HHC? Máme závažnější problémy, ale všechno je potřeba řešit, říká protidrogový koordinátor Vobořil [online]

Srov. Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023 [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=504&CT1=0>. str. 22-23

²⁵⁴ KRÁL, Petr. IROZHLAS. Zákaz HHC? Máme závažnější problémy, ale všechno je potřeba řešit, říká protidrogový koordinátor Vobořil [online]

6.3.2 Nejdůležitější body

Vůbec nejvýraznějším chystaným prvkem plánované novely jsou dvě nové kategorie psychoaktivních látek. První se bude označovat jako tzv. psychomodulační látky. Vytvořením této kategorie se pozmění systém regulace a celkový postoj státu vůči různým psychoaktivním látkám. Jaké látky se do této kategorie zařadí ještě není zcela jednoznačné, největšími adepty jsou nyní kratom a nízkopotentní konopí. Celkový seznam se ale bude vyvíjet podle potřeb a nových zjištění. Z programového prohlášení vlády mimo jiné vyplývá, že se vláda zavázala regulovat návykové látky tak, aby to odpovídalo jejich škodlivosti.²⁵⁵

Konkrétně v případě kratomu zatím převládá názor, že není nezbytný jeho celkový zákaz, ale je nutná přísná regulace.²⁵⁶ Světová zdravotnická organizace po extenzivní analýze taktéž nedoporučila zařadit kratom na seznam zakázaných látek. V současné době se nevztahuje na kratom žádné omezení ani regulace a odhaduje se, že se ročně prodá v Čechách 200-300 tun kratomu ročně. Jeho registrace jako potraviny se kvůli psychoaktivním účinkům nepředpokládá. U nízkopotentního konopí (obsah THC do 1 %) je situace podobná a registrace tohoto typu konopí jako potraviny je stejně problematická. Odhaduje se, že se ročně prodá 100 tun nízkopotentního konopí či výrobků z nich.²⁵⁷

Kromě vzniku kategorie psychomodulačních látek vznikne také seznam nových psychoaktivních látek. Ten bude sloužit jako jakýsi mezičlánek. Po provedení hodnocení bezpečnosti nové psychoaktivní látky dojde buď k zařazení látky do kategorie psychomodulačních látek, k zařazení na seznam návykových látek, nebo se rozhodne, že látka nebude zařazena ani na jeden ze seznamů.²⁵⁸

Hodnocení bezpečnosti nových psychoaktivních látek bude provádět Úřad vlády společně s Ministerstvem zdravotnictví a jinými ústředními orgány státní správy, přičemž posuzovat se budou především:

²⁵⁵ Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str. 23

²⁵⁶ *Takto se vyjádřily české kompetentní orgány – Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti (Systém včasného varování před novými psychoaktivními látkami). Jedná se o organizační útvar v rámci Rady vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislosti.*

²⁵⁷ Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str.23

²⁵⁸ Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str. 25-26

- a. farmakologické a toxikologické vlastnosti látky,
- b. míra a povaha psychoaktivní látky,
- c. potenciál látky vyvolat závislost,
- d. potenciál látky vyvolat zdravotní nebo sociální škody,
- e. veškeré informace o nabídce, výrobě, dovozu, vývozu a obchodování s látkou pro účely lidské spotřeby a pro jiné účely.
- f. informace o výskytu užívání, intoxikací, úmrtí a dalších zdravotních a sociálních dopadů užívání látky
- g. hodnocení a doporučení mezinárodních organizací a institucí EU²⁵⁹

Dojde-li k rozhodnutí zařazení látky²⁶⁰ na seznam psychomodulačních nebo zakázaných látek, současně se vyřadí ze seznamu nových psychoaktivních látek.²⁶¹

Následné nakládání²⁶² s psychomodulačními látkami by měla být striktně ošetřena. Prvním nástrojem pro ošetření manipulace má být Rejstřík osob nakládajících s psychomodulačními látkami. Jedná se o veřejně přístupný seznam, spravovaný Úřadem vlády.²⁶³ Kdo na takovém seznamu bude zapsán, bude s psychomodulačními látkami moci nakládat. Na mysli je jak právnická, tak i fyzická podnikající osoba. Detail konkrétních informací zapisovaných do rejstříků bude podobný jako v jiných veřejných rejstřících.²⁶⁴

Další velmi důležitou skutečností bude označování psychomodulačních látek, přičemž na každém výrobku spadajícím do této kategorie bude viditelně umístěn text „Psychomodulační látka“. To je jen jeden z plánovaných požadavků, kterých bude celá řada. Pro příklad budou uvedeny aktivní látky, jejich množství, země nebo místo původu či zdravotní a bezpečnostní varování. Způsob uvádění zmíněných údajů dále stanoví prováděcí předpis.²⁶⁵

²⁵⁹ Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str. 9

²⁶⁰ *Na mysli je tzv. nová psychoaktivní látka, viz. str. 68*

²⁶¹ Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str.9

²⁶² *Výzkum, výroba, vývoz, dovoz a distribuce, koupě za účelem uvádění na trh, samotné uvádění na trh, pěstování rostlin nebo hub, ze kterých lze extrahovat psychomodulační látky.*

²⁶³ *Taktéž bude zpřístupněn na internetu.*

²⁶⁴ Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str.9

²⁶⁵ Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str. 9

Prováděcím předpisem mají být také stanoveny technické požadavky na složení, vzhled, jakost, vlastnosti, maximální povolené množství psychomodulační látky, maximální množství jednotlivých aktivních látek a v podstatě všechny důležité parametry, které je žádoucí sledovat. Výrobci v průběhu celého procesu budou muset dodržovat stanovené požadavky, aby byla dodržena správná výrobní praxe. Jak výrobce, tak distributor budou muset kontrolovat, zda produkt dodávaný na trh splňuje všechny požadované parametry. Budou stanoveny také požadavky na obaly a obalové materiály, do kterých budou psychomodulační látky baleny. Balení uváděná na trh budou moci být pouze jednotková.²⁶⁶

Dále bude zakázáno uvádět na trh takové psychomodulační látky, které budou klamavě označené, budou zaměnitelné s potravinou nebo kosmetickým přípravkem, nebo budou připomínat například hračku. Stejně tak nemohou být uvedeny látky s větším množstvím aktivních látek, než je stanovený limit, kontaminované, neznámého původu atd. Zakázáno by mělo být také poskytovat v souvislosti s prodejem nějaké bezplatné výhody, a to jak ve formě služeb či zboží. V původním návrhu je také zakázáno uvádět na trh psychomodulační látky v bylinné formě ke kouření.²⁶⁷ Pravidla budou stanovena také pro vývoz a evidenci o nakládání. Každoročně bude nezbytné předat Úřadu hlášení obsahující důležité informace o výrobě, dovozu a vývozu, obchodování a další. Zasílání psychomodulačních látek poštou jako obvyčejné zásilky by mělo být rovněž zakázáno, stejně jako zasílání prostřednictvím poštovních schránek.²⁶⁸ Nutné je taktéž určitým způsobem vyřešit daňovou otázku psychomodulačních látek.

6.3.3 Související změny

V souvislosti se vznikem psychomodulačních látek je nezbytné ošetřit i další záležitosti, kterých se novinka dotýká. Tím lze rozumět především změny zákonů.

První je změna zákona o regulaci reklamy. Očekává se celkový zákaz jakékoli reklamy na psychomodulační látky. Omezení se týká všech druhů reklamy, včetně všech virtuálních platforem. Možný by neměl být ani sponzoring, prostřednictvím kterého by docházelo k účinku přímé či nepřímé propagace psychomodulačních látek. (V současné době typicky sponzorování sportovců např. u bojových sportů)²⁶⁹. Reklama aktuálně omezení nemá a sponzoring je taktéž

²⁶⁶ Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str. 6

²⁶⁷ Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str. 7

²⁶⁸ Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str. 10

²⁶⁹ *Společnosti jako KratomWorld, CBDsvět...*

možný. Zákaz by se měl vztahovat i na bezplatné vzorky, jelikož i ty jsou určitým způsobem reklamou. Omezení se taktéž budou týkat i rozhlasového a televizního vysílání. Do zákona se u omezených věcí přidá psychomodulační látka. Omezeny budou i audiovizuální a mediální služby na vyžádání, přičemž situace bude stejná jako u cigaret, tabákových výrobků a elektronických cigaret. V podstatě se opět pouze „doplní“ psychomodulační látky do výčtu v zákoně.²⁷⁰

Jisté změny se dočká i trestní zákoník. Mimo oprávněný režim se výroba prodej atd. budou klasifikovat jako trestné činy. Konkrétní sazby a skutkové podstaty se mohou ještě změnit, dobré je ale vědět, že zákon o psychomodulačních látkách bude mít opravdu široký rozptyl dotčených zákonů.²⁷¹

Významnou změnu dostane zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. Nejvýraznější je zákaz prodeje mimo specializovanou prodejnu. Tento zákaz je ještě dále zpřísněn konkrétními podmínkami. Do specializovaných prodejen pro prodej psychomodulačních látek bude povolen vstup pouze plnoletým osobám. Prodej bude logicky taktéž omezen zmíněnou věkovou hranicí a prodej prostřednictvím prodejního automatu bude pravděpodobně zakázán úplně. Uvnitř prodejen budou umístěny informační tabule o zákazech a omezeních. Při prodeji na dálku bude přísně kontrolováno, aby se psychomodulační látky prodávaly pouze zletilým. Za tímto účelem budou muset být prodejci vybaveni systémem ověřování věku.²⁷²

Chystaných podmínek je ještě celá řada mimo zmíněné, často se ale týkají konkrétních detailů a technických požadavků. To není pro vysvětlení záměru novely nijak stěžejní.

6.4 Odhad a možné scénáře

Se stoprocentní jistotou autor nemůže predikovat budoucí vývoj, koneckonců to nelze vlastně nikdy. Evidentní ale je, že národní protidrogový koordinátor nechce jít cestou úplných prohibic. Formuje tedy politiku spíše k propracovaným systémovým regulacím, což může přinést určité pozitivní přínosy jako snížení objemu látek na černém trhu, zlepšení kvality

²⁷⁰ Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str. 12-21

²⁷¹ Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str. 15-16

²⁷² Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023. str. 18-19

prodáváných látek a současně s tím snížení zdravotních rizik, které je jedním z primárních cílů v tomto odvětví.

Vývoj celé situace v České republice směřuje k tomu, že se opravdu dlouho demonizované téma dočká nějakého posunu. Ovšem to je nanejvýš nebezpečné až dvousečné. Dle slov pana Vobořila se novela zákona buď povede a bude to důvod k oslavám, nebo to bude tzv. „krach“. Navíc někteří politici z konzervativnějších stran jsou vůči těmto krokům stále dost odměření. Celkově je drogová problematika složitá, protože je mnoho úhlů pohledu, ze kterých se na ni dá pohlížet. Každá politická strana má na drogy trochu jiný názor a toto pak platí obzvlášť u některých resortů. Například ministerstvo zdravotnictví by pochopitelně nejradši nepřipustilo žádné riziko.

Jak to celé dopadne ještě záleží na mnoha aspektech. S největší pravděpodobností se bude česká drogová politika ubírat modernějšími cestami než doposud. Přes to všechno se vždy může stát přesný opak, než jaký je v politice zamýšlen. Pokud se novela nepovede zdárně, klidně mohou politici změnit názor a opět být pro absolutní prohibici. Bude Česká republika úspěšná v tvorbě nové právní úpravy? Pokud ano, opravdu se může aplikované řešení rozšířit na okolní země a odstartovat tak celkově novější pohlížení na drogovou problematiku. A to by byl obrovský úspěch, který by mohl mít velké přesahy. V současné chvíli ale nezbývá nic jiného, než počkat a nechat se překvapit, jak se celá situace podaří.

7. Srovnávací průzkum – město Klatovy

Autor se tematikou drog zabýval již v minulosti, kdy prováděl průzkum v rámci seminární práce. Bylo zpracováno dotazníkové šetření, které se týkalo drogové situace v Klatovech. Šetření bylo zpracováno koncem roku 2022 a mimo jiné se v něm autor dotazoval i na aktuálně nejdiskutovanější problematiku. V té době kratom i HHC na českém trhu již existovali. Takovou pozornost, jakou mají teď ale zdaleka neměli. Většina souhrnných zpráv v diplomové práci taktéž pracuje s údaji z roku 2022, tudíž je na místě průzkum uvést. Na základě této práce je možné porovnat, zda informace obsažené v souhrnné zprávě korespondují s míněním klatovských obyvatel.

Kapitola slouží k přiblížení názoru klatovských obyvatel na situaci ohledně užívání drog v jejich městě. Zvolené otázky mají poskytovat jak obecný přehled, tak osobní názory občanů města. Dále by šetření mělo poskytnout informace o tom, jak jsou občani seznámeni s rizikovými místy, jak vnímají snahu města s bojem proti drogám a v neposlední řadě se otázky dotýkají zmiňovaných drog využívajících mezery v zákoně. Mimo to je zde možnost srovnat, jak se drogy, o které se před nedávnem v podstatě nikdo nezajímal, během krátké časové doby dostali do popředí pozornosti.

7.1 Získané informace

V dotazníkovém šetření odpovědělo cca 100 osob. Převážně se jednalo o trvalé obyvatele Klatov. V menší části pak o osoby, které se na území města pohybují a tráví v něm hodně času. Některé úvodní otázky jsou zaměřeny na věk a další údaje, tedy není nezbytné je podrobně rozebírat a uvádět grafy. Přesto je vhodné uvést vyhodnocené informace pro přehled.

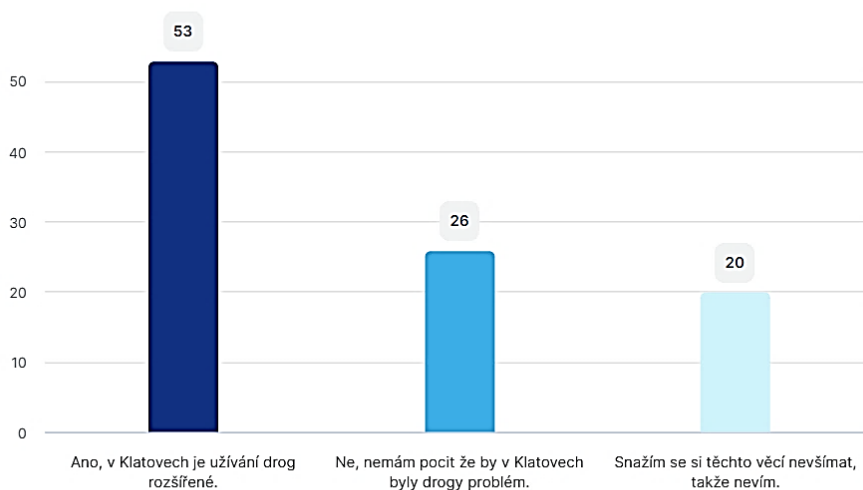
7.1.1 Věkové skupiny (k otázce č.1)

Nejpočetnější skupinou odpovídajících jsou osoby ve věku 21-30 let. Ze sta dotazovaných jich právě 42 patří do této skupiny. Skupina s rozptylem 31-40 let čítá 24 osob, od 41-50 let pouze 9. Osob ve věku 15-20 let bylo ještě méně, konkrétně 4. Ve skupině od 61 let do 70 let odpověděli pouze dva a ve skupině od 71-80 let jen jeden. Z uvedeného vyplývá, že nejzastoupenější jsou mladí dospělí a lidé do středního věku.

7.1.2 Riziko, nebezpečí, strategie (k otázce č.3, č.5, č.7, č.9, č.10)

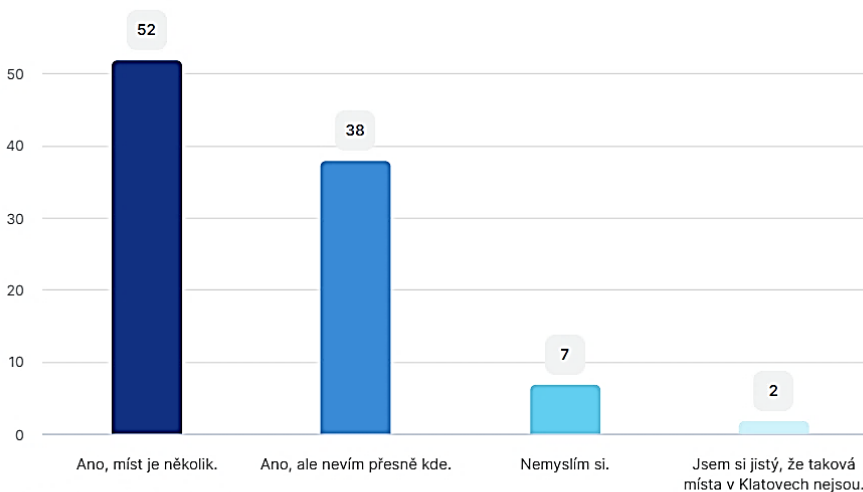
Otázky v této podskupině směřují na celkovou situaci ve městě. U otázek, kde nejsou uvedena procenta odpovědělo méně než 100 lidí. Čísla u grafů odpovídají přesnému počtu osob.

3. Vnímáte situaci v Klatovech jako problémovou z hlediska užívání drog?

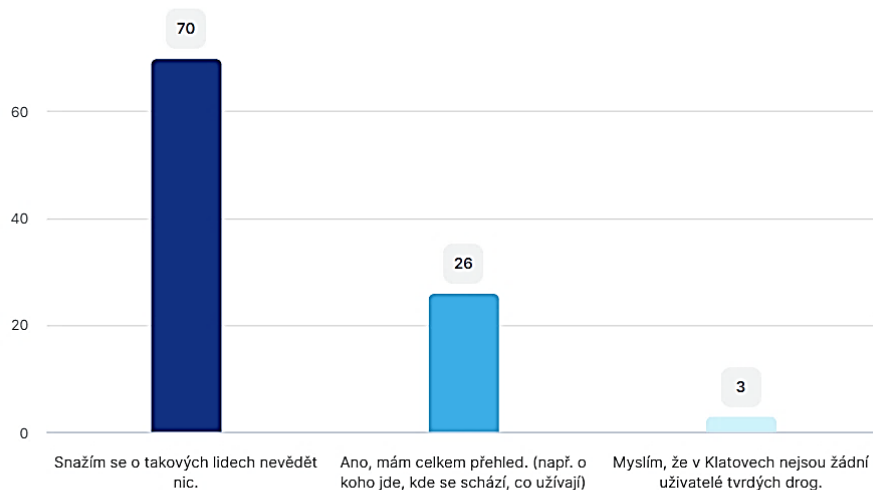
Graf č.1 - Rozšířenost užívání
Zdroj: Vlastní šetření/survio

5. Jsou podle Vás v Klatovech riziková místa, na kterých se shlukují uživatelé drog?

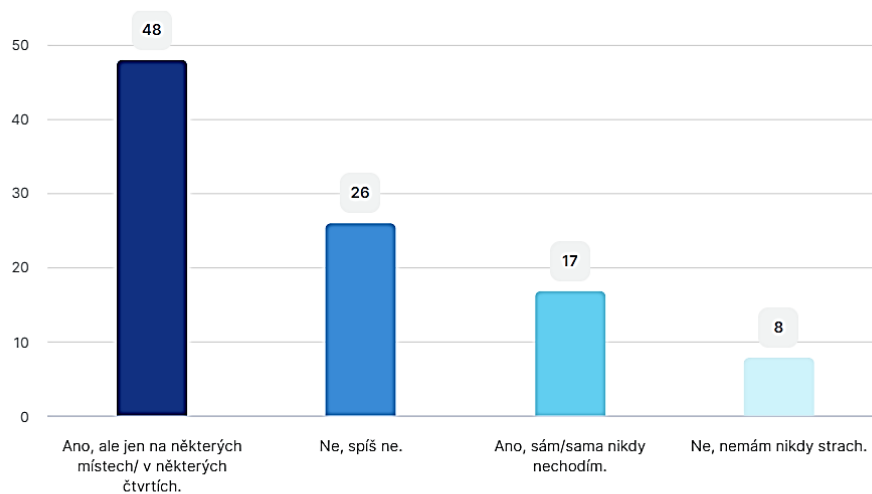
Graf č.2 - Riziková místa
Zdroj: Vlastní šetření/survio

7. Máte povědomí o případných známých uživatelích tvrdých drog?

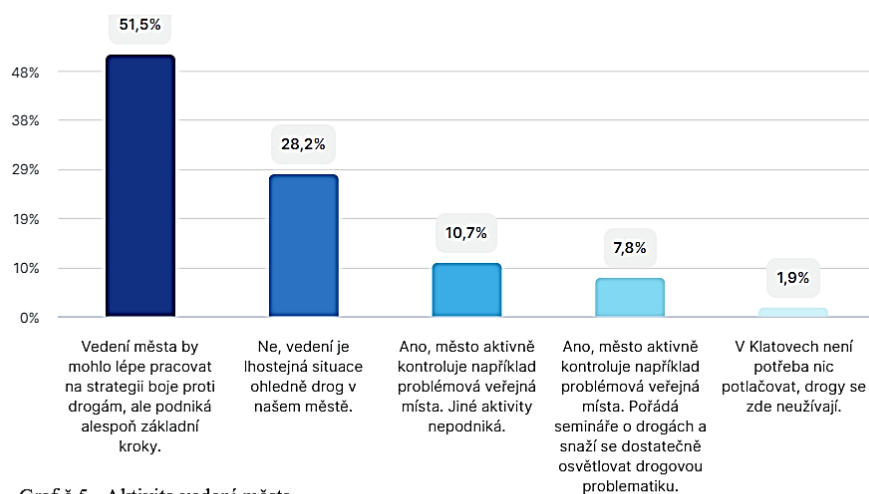
Graf č. 3 - Rizikové osoby
Zdroj: Vlastní šetření/survio

9. Máte strach pohybovat se samostatně v noci městem?

Graf č.4 - Nebezpečná místa
Zdroj: Vlastní šetření/survio

10. Snaží se vedení města potlačovat užívání drog?

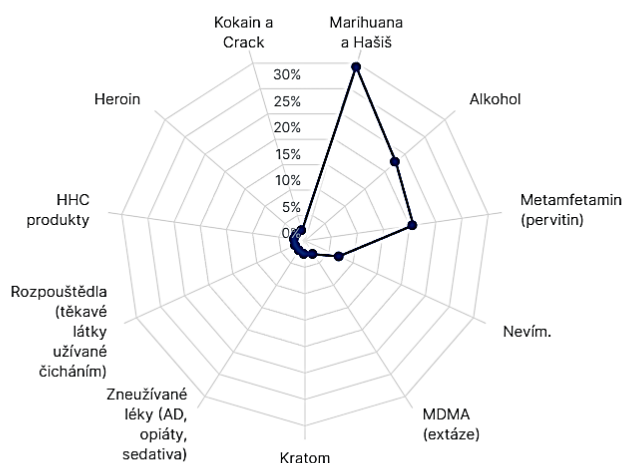

Graf č.5 - Aktivita vedení města
Zdroj: Vlastní šetření/survio

7.1.3 Nabídka drog na černém trhu, rozšířenost jednotlivých látek (k otázce č.4 a č.8)

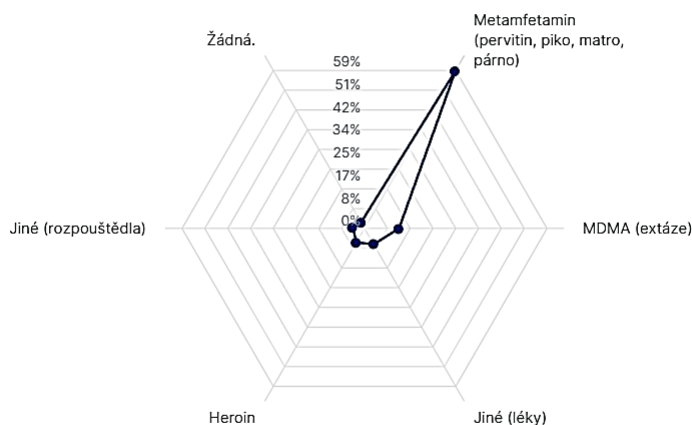
Otázky v této podskupině se věnují rozšířenosti látek. Odpovědělo 100 lidí, všechny grafy jsou uvedeny v %.

4. Jaké drogy jsou v Klatovech podle Vás nejrozšířenější?

Graf č.6 - Nejrozšířenější drogy
Zdroj: Vlastní šetření/survio

8. Která z tvrdých drog je podle Vás v Klatovech nejrozšířenější?

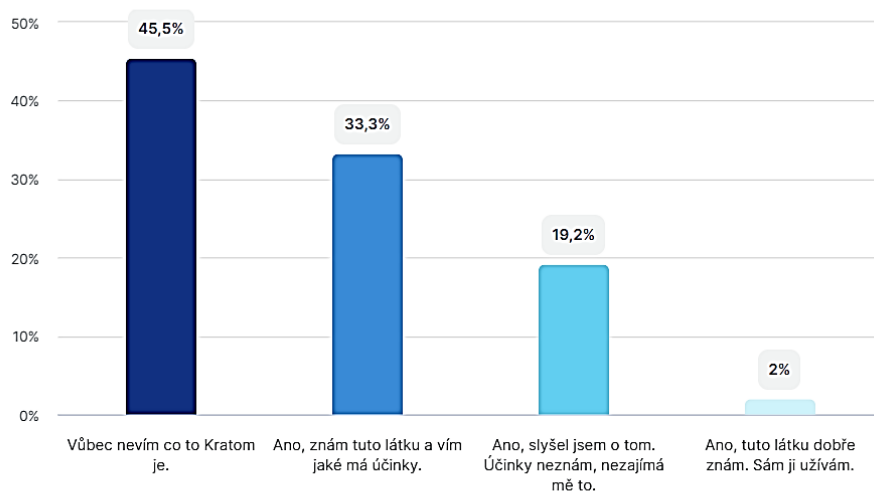

Graf č.7 - Nejrozšířenější tvrdé drogy
Zdroj: Vlastní šetření/survio

7.1.4 Kratom a HHC v Klatovech (k otázce č.11, č.12, č.13)

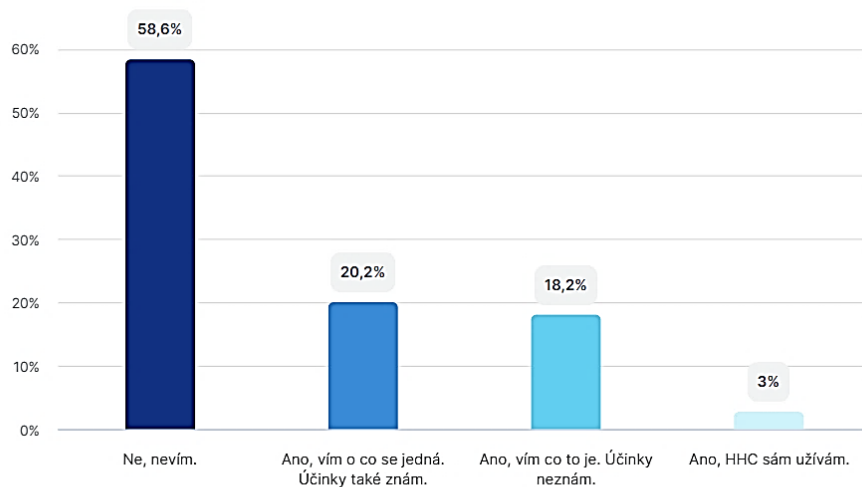
Otázky zjišťují, zda jsou obyvatelé Klatov seznámeni s těmito látkami a zda znají jejich účinky. I zde odpovědělo přesto 100 lidí a výsledky jsou uvedeny v %.

11. Víte co je to Kratom a jaké jsou jeho účinky?

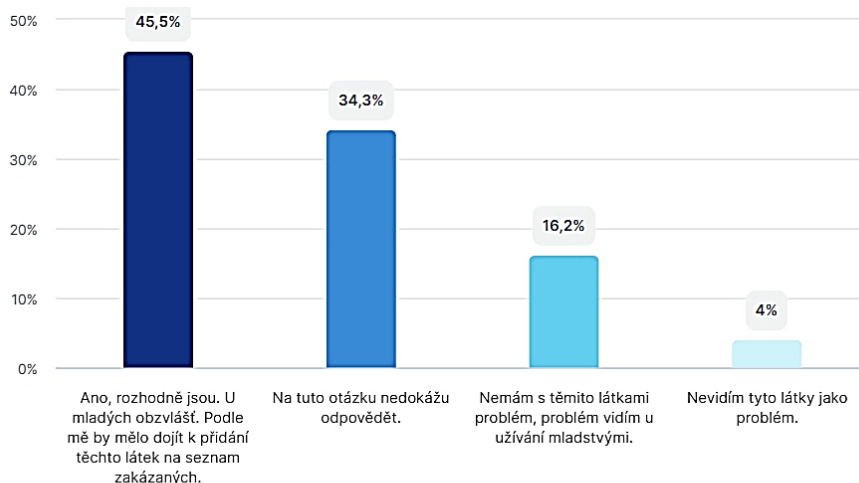
Graf č.7 - Znalost kratomu
Zdroj: Vlastní šetření/survio

12. Víte co jsou to HHC produkty a jaké mají účinky?

Graf č.8 - Znalost HHC
Zdroj: Vlastní šetření/survio

13. Máte pocit, že zmíněné dvě předchozí látky, které jsou v současné době legální, jsou potenciálním vážným problémem?

Graf č.9 - Kratom a HHC jako problém
Zdroj: Vlastní šetření/survio

7.2 Shrnutí a vyhodnocení

Více než polovina dotazovaných osob uvedla, že je užívání drog v Klatovech rozšířené. Pro autora je vysoké číslo poměrně překvapivé, sám situaci tak problematicky nevnímá. Podobný počet lidí se vyjádřil tak, že jsou v Klatovech nebezpečná místa spojená s drogami. Zhruba jedna třetina dotazovaných také uvedla, že mají povědomí i o konkrétních uživatelích. Zhruba 50 % lidí uvedlo, že na některých místech v noci mají strach se pohybovat. Co se týče aktivit města, polovina lidí si myslí, že by mohlo město lépe pracovat na strategii v boji proti drogám. Skoro jedna třetina má pocit, že je vedení města situace ve městě lhostejná.

Rozšířené látky víceméně odpovídají svým profilem těm látkám, které se nejčastěji objevují v souhrnných zprávách. Nejvíce zastoupeny jsou konopné drogy, alkohol, metamfetamin a extáze. Zajímavostí ale je, že kokain v průzkumu uvedlo jen velmi málo jedinců a to cca 2 %. V žebříčku tvrdých drog se dokonce vůbec neobjevil.

V posledním bloku otázky směřovali pouze na kratom a HHC. Jak u kratomu, tak u HHC uvedli dotazovaní následující. Kratom neznalo 45 % dotazovaných vůbec, 33 % ho znalo včetně jeho účinků. U HCC jdou čísla ještě dál, kdy skoro 60 % dotazovaných tuto látku taktéž vůbec neznalo. Cca 20 % naopak látku znalo i s jejími účinky. Zajímavostí je, že cca 45 % lidí uvedlo, že jsou tyto látky problematické a že by mělo dojít k jejich zařazení na seznam zakázaných látek. Necelých 35 % se k otázce problémovosti kratomu a HHC vůbec nevyjádřilo, jelikož na ni nedokázalo odpovědět.

Je až alarmující, jak rychle se HHC a další látky rozšířily, jak se zaplnil trh a rozšířil okruh uživatelů. Na konci roku 2022 o zmiňovaných látkách půlka lidí vůbec nevěděla.²⁷³ Během v podstatě jednoho roku se situace diametrálně změnila. Nejen že se látky stojící v šedé zóně staly podstatně známější, dokonce byly některé z nich dočasně zařazeny na seznam zakázaných látek. Situace se vymkla kontrole a děti zběsile konzumují látky, které by přinejmenším měly patřit do rukou pouze dospělým. Vývoj a kontrast je díky tomuto průzkumu dobře vidět a novela zákona o návykových látkách je opravdu nutně potřebná.

²⁷³ *Nutno navíc podotknout, že převážně byli dotazovaní mladí lidé.*

8. Rozhovor s vychovatelem specializovaného oddělení ve věznici v Plzni

Poměrně detailní exkurzi do Věznice Plzeň umožňuje seriál na platformě Netflix, který se nazývá Nejdrsnější věznice světa. Jedna z epizod vydaných v roce 2023 se věnuje oddělení, do kterého se mohou vězni dostat a v jehož programu bojují se svými závislostmi. A právě v tomto oddělení vykonává vychovatele odsouzených pan Michal Repel, DiS., se kterým byl veden tento rozhovor. Ve vězeňství se pohybuje více než 30 let, přičemž pozici vychovatele vykonává 26 let. Pokud by někoho zajímaly větší detaily fungování v takto specializovaném oddělení věznice, rozhovor objasní mnohé z nich. Zároveň rozhovor sleduje strategie a postupy, užívané ve vězeňství v České republice, zajímavosti a názory odborníka. Tím nastiňuje způsoby, jakými veřejná správa bojuje proti drogám v prostředí věznic a jak se prolínají národní strategie do všech odvětví veřejné správy.

8.1 Otázky

Otázky byly voleny s ohledem na těžiště práce, kterým je drogová problematika měst a strategie. V otázkách je navíc prostor pro dotazovaného vyjádřit k celé věci svůj názor. Rozhovor nicméně obsahuje také otázky obecnější charakteru, které mohou lépe posloužit každému, komu není v této problematice něco jasného.

Otázka č.1

Čím je především specifické oddělení, na kterém pracujete a může se do něj dostat každý odsouzený z této věznice?

„Oddělení má speciálně upravený denní program, který vede odsouzené k získání základních denních návyků, nastavení rutiny a následné snazší resocializaci. Důležité jsou zájmové aktivity, a hlavně přiblížení k běžnému životu. Ráno probíhá rozcvička, více se sportuje a také odsouzení cvičí jógu. Zároveň jsou pravidelně testováni na přítomnost drog a případný pozitivní test by ukončil jejich pobyt na našem oddělení. Stejně tak by tomu bylo v případě fyzického napadení a krádeže. Tyto věci se u nás netolerují a automaticky musí odsouzení opustit oddělení. Zařazení na našem oddělení je naprosto dobrovolné a každý odsouzený se může kdykoli rozhodnout, že svůj pobyt ukončí. Vlivem programu a cílů jsou nastaveny v některých ohledech striktnější pravidla. Vězni zařazení na našem oddílu nemají možnost docházet do práce, jelikož by to kvůli programu nestíhali. Pro přijetí je nezbytné splnit určitá kritéria. V první řadě jde o zdravotní stav. Důležitým faktorem je také délka trestu. U dlouhého

trestu se v jeho počátku příliš nevyplatí program absolvovat a u příliš krátkých trestů efektivita taktéž není ideální. Trest by měl mít minimálně 18 měsíců, ale zařazení vězně s menším trestem je v individuálních případech možné. Vždy je nutné přihlédnout také k osobnosti odsouzeného.“

Otázka č.2

Je oddělení, o kterém se nyní bavíme nějak vnitřně rozděleno?

„Ano, dalo by se říct, že je program rozdělen do čtyř fází. První je P4, následuje P3, P2 a P1. Tyto fáze mají svoje stanovené cíle, povinné aktivity a určitá specifika, která se odvíjí od doby pobytu odsouzeného na našem oddělení. Jedná se o vnitřně diferenciované skupiny. Pokud odsouzený projde všechny fáze, může být zařazen na výstupní oddělení H – DS a označuje se za tzv. hotovce. Například v první skupině, tedy P4, se odsouzený postupně adaptuje na režim ve skupině, probíhají vyšetření, diagnostika a abstinence. S postupem ve skupinách se nároky zvedají, vězni vypracovávají elaboráty, zastávají jedno či vícebodové funkce a plní další aktivity. Důležitým faktorem je také postoj vůči svému dalšímu životu a zaujetí kladných stanovisek. Ve výstupní skupině mohou být odsouzení pracovníě zařazeni a jsou ubytováni odděleně od odsouzených účastnících se programu. Pokud pracovníě zařazeni nejsou nebo nestudují, účastní se programu v plném rozsahu. Ve výstupním oddělení mohou odsouzení zůstat někdy i do konce svého trestu. Přitom ale musí stále plnit povinnosti související s programem.“

Otázka č.3

Vnímáte zneužívání drog jako zásadní problém pro vznik následných problémů se zákonem?

„Z mého pohledu určitě ano. Člověk se nakonec dostane do stádia, kdy situace končí trestným činem. Jedná se o poměrně zoufalou situaci, protože už nemá uživatel žádné prostředky, za které by si drogy pořídil. Jedinou možností je páchání trestné činnosti s cílem obstarat si další prostředky na nákup drog. Dokonce bych řekl, že se procento lidí, které se do vězení dostalo kvůli drogám, v posledních letech zvyšuje.“

Otázka č.4

Užívají podle Vás drogy spíše lidé z měst, z vesnic nebo tento faktor není rozhodující?

„Řekl bych že více se drogy užívají ve městech, ale na vesnice pronikají také. Mladí lidé z vesnic jezdí studovat do měst a často vyvezou drogy s sebou. Možné je i to, že někdo nějakou drogu vyzkouší na vesnici a po příchodu do města se užívání více rozvine. Přece jen jsou možnosti ve městě mnohem větší.“

Otázka č.5

Pokud bychom to měli zobecnit, jaká je podle Vás nejčastěji zneužívaná droga a jaká je její nebezpečnost?

„Určitě je to pervitin a marihuana. Pervitin je nebezpečný a určitě dokáže způsobit vážné sociální i zdravotní problémy. Marihuana je podle mě taktéž nebezpečná. Zde záleží především na frekvencích užívání. Pokud někdo zůstane u víkendového užívání, nebezpečí není tak vysoké. V opačném případě se denní užívání na člověku podepíše a hrozí že přestoupí na nějaké tvrdší drogy“

Otázka č.6

Jaká droga je podle Vás nejnebezpečnější? Především z hlediska možného rozpadu sociálního života a případného páchání trestné činnosti?

„Dalo by se říct že vlastně všechny. Závislé je to především na frekvenci užívání. Jakmile situace zvrhne na denní zneužívání, nebezpečné je i THC. Pokud bych měl vypíchnout nějakou drogu, vlivem mých zkušeností, dostupnosti drogy a její nebezpečnosti by to byl pervitin. Objevuje se také kokain i heroin, ale heroinu je méně než dřív. U těchto drog také hodně závisí na jejich kvalitě, protože mohou být nebezpečný už jen tím, že jsou něčím naředěné. Pro spoustu lidí může být užití takto naředěné drogy smrtelné. A to je zase problém dealerství. Čím víc rukama látka projde, tím zředěnější pravděpodobně bude.“

Otázka č.7

Jakými způsoby nebo opatřeními se věznicе snaží pomoci závislým? Pokud se ohlédnete zpět, mají tato opatření reálný úspěch?

„Pomoc je ve formě lékařské péče, terapeutické pomoci, denního programu a dalších činností, včetně různých kroužků a zájmových akcí. V podstatě jsou naše opatření a způsoby založeny na stejných principech, jako je realizovaná pomoc mimo vezení. Samozřejmě jsou ale mezi civilními terapeutickými komunitami a vězeňským prostředím rozdíly. Důležitá je forma dobrovolnosti, vše je ponecháno na rozhodnutí odsouzených. Ne každý vězen, který má problémy s drogou, se chce léčit. Roli hraje také věk, protože ne každý dospěl už do té doby, kdy si problém uvědomuje a chce s ním něco dělat. Největší problém je u mladších ročníků, které ještě droga naplňuje a neuvědomují si následky z užívání. Mimo naše oddělení je pomoc závislým umožněna prostřednictvím poradny drogové prevence. V té jsou odborníci, zdravotníci, psychologové, psychiatři a také vychovatelé. Jakýkoli vězeň může požádat o rozhovor.

Nějaký reálný výsledek naše způsoby a opatření určitě mají. Úspěšnost se pohybuje někde mezi 8-10 %. Tedy zmíněné procento trestaných, kteří prošli naším oddělením, se už nikdy k drogám nevrátí.“

Otázka č.8

Dochází ke zneužívání drog i ve věznici? Jaké drogy případně nejčastěji?

„Ano, bohužel i ve věznici někteří odsouzení užívají drogy. Nejvíce se na testech objevuje marihuana a pervitin. Dále se také zneužívají omamné léky. Nejčastěji se do věznice drogy dostávají prostřednictvím návštěv.“

Otázka č.9

Testují se osoby ve výkonu trestu pravidelně na přítomnost drog? Je rozdíl v testování mezi osobami na klasickém oddělení a drogově specializovaném?

„Testování probíhá na všech odděleních věznice namátkově, a hlavně v případě podezření. Na specializovaném oddělení je přímo stanovený počet testů, který se musí provést za určitou dobu. Tedy testování na specializovaném oddělení je frekventovanější. Orientační testy se provádí z moči přímo ve věznici zdravotníkem a za přítomnosti dozorce. Následně se moč pošle do laboratoře, kde se zhotoví komplexní rozbor.“

Otázka č.10

Roste podle Vašeho názoru počet osob, které užívají nebo zkoušejí drogy? Srovnajte současnou situaci s minulostí.

„Oproti dřívější době podle mě počet lidí užívajících drogy obecně roste. S tímto počtem roste také počet vězňů, kteří jsou drogově závislí. Naše oddělení má ale omezené kapacity, takže nemůžeme mít najednou více než 50 vězňů. Pokud má někdo zájem se do našeho oddělení dostat a současně je plná kapacita, musí vyčkat, než se místo uvolní.“

Otázka č.11

Jaká je zpětná vazba od vězňů na Vašem oddělení? Jsou nějaké další zajímavosti a specifika?

„Řekl bych, že jsou naši klienti spokojeni a mají pocit, že jim program přináší životní změnu. A na tom je celý program vlastně postavený. Jasně dané cíle a úkoly a zároveň dobrovolnost.“

Při nástupu na naše oddělení uzavíráme s odsouzeným určitou dohodu. Pokud s ním nejsme spokojeni, můžeme ho z oddělení vyřadit. V průběhu celého pobytu probíhají sezení, ve kterých se řeší různé věci. Například při ukončení programové skupiny P4 musí odsouzený požádat na komunitě vedení a ostatní odsouzené, zda mu umožní přestoupit do další fáze programu.

Pokud by odsouzený do budoucna žádal o podmíněné propuštění, je účast ve specializovaném programu výhodou. O absolvování programu také získává certifikát.

Naše oddělení bylo prvním drogově specializovaným oddělením v ČR a založeno bylo v roce 1995. V té době oddělení začínalo se dvaceti odsouzenými a jedním vychovatelem.“

Otázka č.12

Užívají odsouzení ve výkonu trestu také kratom nebo HHC? Jak se k těmto látkám Vaše oddělení staví?

„Tyto látky nezaznamenáváme, nicméně bychom je určitě netolerovali. Jsou psychoaktivní a takové látky jsou na našem oddělení nežádoucí. Vězni jsou zde kvůli tomu, aby se svých závislostí zbavovali. Tyto látky, resp. jejich užívání, by žádným způsobem našim cílům nepomohly. V poslední době se ale na drogových testech objevují pozitivní nálezy na fentanyl z fentanylových náplastí.“

8.2 Shrnutí a vyhodnocení

Strategie a činnosti spojené s pomocí závislým se realizují i při výkonu trestu odnětí svobody. Plzeňská věznice má specializované oddělení, určené právě pro osoby závislé na drogách. Aplikované postupy jsou víceméně podobné jako v běžném životě, ale jsou zde určité odlišnosti. Pobyt na tomto oddělení je dobrovolný a zároveň je omezena kapacita na 50 odsouzených. V průběhu pobytu mají vězni speciální denní program, plní různé aktivity a postupují čtyřmi základními skupinami. Smyslem je naučit odsouzené pracovat s denním režimem a stanovovat si zásady a hranice. Cílem je, aby osoby po propuštění z výkonu trestu byly schopny se zapojit do běžného režimu a neskouzly k užívání drog. Na tomto oddělení nejsou odsouzení pracovní zařazeni a plně se věnují práci sami na sobě. Oddělení má upravená určitá pravidla a na vězňích jsou kladeny jiné nároky. Dochází také k pravidelnému testování na přítomnost drog, přičemž porušení abstinence znamená okamžité ukončení pobytu na specializovaném oddělení.

Podle názoru dotazovaného jsou drogy velkým problémem ze všech hledisek. Ať už se jedná o osobní nebo profesní problémy, zdravotní komplikace, nebo páchaní trestné činnosti. Podle pana Repela mohou být nebezpečné i lehké drogy jako marihuana. Vždy podle něj záleží na frekvenci užívání. Obecně se podle dotazovaného ve společnosti trend užívání drog spíše zvyšuje a více se užívá ve městech než na vesnicích.

Zajímavostí je, že se ve věznicích dají různé drogy sehnat. Nejvíce se jich do věznice dostane prostřednictvím návštěv. Přesto že se vše kontroluje, záhadnými způsoby k propašování drog do věznice přesto dochází. Někdy se také stane, že drogy do věznice pronese někdo ze zaměstnanců. Nejvíce se na drogových testech objevují nálezy na pervitin a marihuanu, případně na psychoaktivní léky. Kratom a HHC se ve věznicích dle slov pana Repela neobjevuje.

Strategie cílí na snižování rizik, lékařskou péči, terapeutické možnosti, a hlavně na resocializaci odsouzených. V průběhu svého pobytu na tomto oddělení pracují vězni na motivaci, naučení základních návyků a stanovování si pravidel a celkového denního režimu.

9. Rozhovor v centru protidrogové prevence a terapie (CPPT)

Předchozí rozhovor poskytoval informace z prostředí plzeňské věznice a přibližoval pomoc závislým odsouzeným včetně aplikovaných strategií. V tomto rozhovoru byl dotázán jako v předchozím případě odborník na drogovou problematiku. Jeho pomoc se ale vztahuje na uživatele drog, kteří nejsou ve výkonu trestu odnětí svobody. Dotázanou osobou je pan Bc. Radek Chocholatý, DiS., vedoucí kontaktního centra CPPT v Plzni. Tuto pozici vykonává tři roky a celkově v centru pracuje devět let. Smyslem rozhovoru je podhalit strategie, podle kterých postupují terapeutická centra v běžném životě. Tedy jak vlastně probíhá pomoc v praxi a jaké jsou její formy. Národní strategie pracuje s plány a čísly a tento rozhovor může alespoň částečně odhalit, jak se cíle realizují.

9.1 Otázky

Otázky v tomto rozhovoru byly voleny taktéž s ohledem na těžiště práce, nicméně s přihlédnutím k předchozímu rozhovoru. V rozhovoru nechybí ani názory dotazovaného a otázky obecnějšího charakteru. Záměrně jsou použity některé stejné nebo podobné otázky, pro případnou možnost porovnání odpovědí ve vztahu k rozhovoru z věznice.

Otázka č.1

Na jakou pomoc závislým se především specializuje toto kontaktní centrum?

„Naše kontaktní centrum poskytuje služby harm reduction. Mezi nejzákladnější činnosti patří distribuce HR materiálu. Výraz distribuce se používá v současnosti podle nových definic, dříve se místo distribuce služba označovala jako výměna. Na mysli jsou především injekční stříkačky. Distribuce má samozřejmě určitá pravidla. V zájmu ochrany celé společnosti, a nejen uživatelů drog se vyžaduje, aby fungovala služba formou výměny. V praxi to funguje tak, že pokud chce klient 50 injekčních stříkaček, měl by 50 použitých injekčních stříkaček přinést. Cílem je, aby se použitý materiál neobjevoval venku a nebyl nebezpečný pro společnost. K injekčním stříkačkám dostane klient všechn potřebný materiál pro bezpečnou aplikaci. Další službou spadající do harm reduction je základní zdravotní ošetření. Tato služba je zde ale pouze v omezené míře, protože nejsme zdravotnické zařízení ale sociální služba. Pomáháme také s tím, aby si klienti našli své ošetřující lékaře, tedy pokud je nemají. Při návštěvě lékaře můžeme jít s klientem jako doprovod a případně pomoci s komunikací s lékaři. U závažnějších zranění vyžadujeme ošetření od lékaře a jsme schopni pomoci s následnou péčí o zranění.

Další službou je hygienický a potravinový servis. Klienti se k nám mohou přijít osprchovat, odpočinout si a případně se umýt či oholit. Mohou si zde dát také polévku. Pokud se naplní tyto základní potřeby, mnohdy jsou klienti svolnější k nějaké diskuzi. Lépe se pracuje na motivaci a stanovení si určitých cílů a hranic. I možnost hygieny a vyprání oblečení předchází vzniku vážnějších nemocí, takže i tyto činnosti lze vztáhnout pod snižování rizik.

Dále poskytujeme odborné poradenství. Do toho spadá např. sociálně-právní poradenství (úřady, pojišťovny, bydlení, práce atp.). Mimo to jsme schopni klientům zajistit odbornější právní pomoc i ve spolupráci s dalšími organizacemi. U všech těchto činností můžeme klientovi zajistit doprovod. Využít naše služby může i rodina či blízcí osoby.

Klienti mohou využít také podpory při abstinenci, což je vlastně odborné poradenství s prvky psychoterapie. Je zde také služba pro rodiče užívající návykové látky. Jedná se o projekt ve spolupráci s OSPOD. Služba je pro ty rodiče, kteří chtějí, aby získali děti zpět do péče, nebo aby jim v péči zůstaly. Smyslem je to, že chtějí svůj problém řešit a dát přednost dětem před užíváním návykových látek.

Testujeme zde také orientačně infekční choroby a zprostředkováváme následné testování u lékaře. Konkrétně se jedná o testy na žloutenku typu C a B, HIV a syfilis. “

Otázka č.2

Vnímáte zneužívání drog jako zásadní faktor pro vznik sociálních problémů a případného páchání trestné činnosti?

„Na tuto otázku se velmi těžko odpovídá. V první řadě záleží na tom, jak má daný člověk situaci pod kontrolou. Někdo užívá rekreačně dlouhou dobu, a přitom má spokojený život, funkční rodinu i manželství. A to se týká marihuany, alkoholu, kokainu a dalších látek. Jakmile se z užívání stane problémové, pak se z něj stává zásadní problém. Drogy jsou spíše určitý zástupný moment. Často někdo užívá z důvodu, že má někde deficit, nebo proto že zažil nějaké nepříjemné situace. Může se jednat o nešťastné dětství, týrání nebo nedostatek pozornosti od rodičů a mnoho dalších důvodů. Pokud někdo užívá víc, dost často zanedbává nějakou další důležitou činnost. A tímto způsobem pak vznikají problémy v profesním i rodinném životě.

Co se týče páchání trestné činnosti je otázka ještě složitější. Existují lidé, kteří užívají drogy hodně dlouhou dobu a nikdy trestnou činnost nepáchali, lidé, kteří páchají trestnou

činnost a nikdy drogy nebrali a také lidé, kteří drogy užívají velmi krátce a problémů se zákonem měli několik. Spolehlivě určit, jak velký podíl mají drogy na páchání trestné činnosti nedokážu, situace je vždy ovlivněna celou řadou faktorů.“

Otázka č.3

Jsou drogy zásadní problém společnosti?

„Drogy jsou určitě velký problém, protože jsou spojeny s celou řadou dalších komplikací a dílčích problémů. Velmi závažný problém je i omezená dostupnost lékařské péče u těchto osob a také nákladnější léčba zanedbaných případů.“

Zásadní problém ve vztahu ke společnosti to ale spíš není. Pokud vezmeme obyvatele České republiky a srovnáme je s počtem problémových uživatelů drog, čísla nebudou zas tak strašná. Máme zhruba 80-90 tisíc problémových uživatelů nelegálních drog, což není to ani zdaleka tolik osob, jako v případě alkoholu. Nicméně tohle porovnání není úplně vypovídající.

Potíž je v tom, že lidé, co problémově užívají drogy a alkohol jsou vidět. O to víc, pokud jsou na ulici a jsou například zanedbaní nebo dělají nepořádek. Ostatní si toho všímají, protože to bije do očí. Ale ve skutečnosti se jedná o desítky lidí.“

Otázka č.4

Užívají podle Vás drogy spíše lidé z měst, z vesnic nebo tento faktor není rozhodující?

„Vlivem centralizace je obecně více možností, jak drogy ve městech sehnat. Na druhou stranu je ale spousta varen drog je právě na vesnicích. Docházejí k nám klienti, kteří odešli z vesnice kvůli tomu, že u nich na vesnici drogy užívá každý. Stejně tak je to ale i u klientů z měst. Často chtějí klienti změnit město právě kvůli tomu, aby se vyhnuli osobám, se kterými drogy užívali. Posoudit, zda se víc drogy užívají ve městě nebo na vesnici je obtížné, nicméně spolehlivě se dá říct, že se drogy užívají všude.“

Otázka č.5

Řekl byste že užívání drog ve společnosti roste, klesá, nebo se drží na stejné úrovni?

„Trend je víceméně konstantní. Občas se objeví výkyvy, ale to je spíš směrodatná odchylka.“

Otázka č.6

Pokud bychom to měli zobecnit, jaká je podle Vás nejčastěji zneužívaná droga a jaká je její nebezpečnost?

„Nejnebezpečnější a nejvíc užívaný je bezesporu alkohol. Je to v podstatě jediná droga, u které hrozí smrtelný abstinční stav. V minulosti se hovořilo i o heroinu, ale u něj smrt při odvykání zpravidla nehrozí. Je možné, aby osoba od heroinu tzv. „vyabstinovala“ sama. Pokud je ale někdo na alkoholu závislý a pije hodně, abstinování by mělo probíhat pouze pod dohledem lékaře. Celý proces může být život ohrožující. Problémy s alkoholem má čím dál tím víc lidí, kvůli čemuž jsme museli dokonce pozměnit cílovou skupinu. Dříve jsme byli centrum pro nealkoholové drogy, zhruba od roku 2019 už se specializujeme i na alkohol. U alkoholu je celkově problém v tom, jak ho společnost bere. To je hodně komplikované, protože pro člověka, co chce abstinovat, není situace snadná. Lidé se scházejí v restauracích, hospodách a mnohdy je ten kdo nepije terčem kritiky nebo posměchu.

Velmi rozšířená je také marihuana, tu vyzkoušel snad každý. Ta se užívá dost často v kombinaci s jinými drogami. Nejčastěji se jedná o alkohol.“

Otázka č.7

Využíváte při své práci nějaké strategie či plány?

„Ano, určitě využíváme. Celkově vychází naše strategie od Rady vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí. Při tvorbě dalších strategií spolupracujeme s městem i krajem a na základě situace podnikáme různé kroky. Dlouhodobým cílem je snižování rizik a celková prevence. Vždy záleží na konkrétních potřebách v daném čase.

Zhruba tři roky zpátky vznikl akční plán, jehož cílem bylo dostat lékařskou péči všem lidem s těmito problémy. Postupně také vznikají kontaktní centra orientovaná přímo na alkohol.“

Otázka č.8

S jakými závislostmi k Vám lidé nejčastěji přicházejí?

„Tím že nejsme kontaktní pracoviště orientované přímo na alkohol, nejvíce k nám dochází klienti kvůli pervitinu, lékům a opiátům. Vždy se ale jedná o tzv. primární drogu. K té většina lidí užívá ještě další. Například napije se nebo zakouří si marihuanu skoro každý uživatel.

Ve společnosti se ale opravdu hodně pije, užívá se marihuana a zneužívají se léky. Z léků se nejčastěji zneužívají benzodiazepiny. Moc se neobjevuje heroin, ale namísto něj se užívá fentanyl. Ten se extrahuje z náplastí a užívá injekčně. Fentanyl je mnohem silnější než heroin, navíc se v náplastech objevuje v čisté podobě. Výsledná dávka je levnější a silnější než v případě heroinu. Navíc se náplastí užívají v různých hospicích a často se s nimi obchoduje. Proces výroby heroinu a jeho následná distribuce z něj dělají hůře dostupnou a vlivem dealerství i méně čistou drogu. Kokain prostoupil v posledních letech i do střední vrstvy a závislých na něm se stává mnohem víc lidí než v minulosti. Nedá se říct, že by se jednalo o drogu bohatých. Pervitin se užívá v Čechách stále frekventovaně. Problémové je také to, že někteří uživatelé drog si aplikují v podstatě cokoli, co jim přijde do ruky.“

Otázka č.9

Dochází k Vám osoby, které byly v minulosti ve výkonu trestu odnětí svobody?

„Dochází k nám celé spektrum klientů. Přitom nezáleží na majetku, vzdělání ani věku. Problémy s drogami jsou všech skupinách a třídách společnosti. Osoby, které byly ve výkonu trestu odnětí svobody k nám docházejí také. Nevedeme si ale žádné statistiky, takže poměr lze jen těžko odhadovat. Odhad by navíc byl zkreslen řadou faktorů.“

Otázka č.10

Máte nějakou zpětnou vazbu o tom, že klienti přestali s užíváním drog?

„Někteří klienti se ozvou zpětně po nějaké době a poděkují nám za pomoc. Nemáme ale žádná statisticky podložená čísla. Naši klienti často různě cestují po republice, čímž se kontakt omezuje. Celkově není příliš žádoucí, aby se k nám klienti vraceli v případě překonání závislosti. Jednak jim prostředí může připomínat staré časy a také se zde mohou potkat s lidmi, se kterými například společně drogy užívali. Některá úspěšnost ale určitě je.“

Otázka č.11

Dochází k Vám také osoby, které uvádějí problém s kratomem nebo HHC? Jsou tyto látky problematické? Jaké další látky stojící v šedé zóně jste zaznamenali?

„Ano, dochází sem lidé i kvůli těmto látkám. Například kratom je velmi problematický. Vzniká na něj fyzická závislost, která má nepříjemné abstinenční příznaky. Lidé užívají kratom jako stimulant místo kávy nebo čaje a s postupem času bez kratomu nevládnou fungovat. Problematická je také dávka. Ve vyšších dávkách kratom působí tlumivě. Pro stejně silný efekt je ale potřeba zvyšovat dávky. Tedy může se velmi rychle stát, že se účinek překlápí z chtěného stimulačního na nechtěný tlumivý. Zbavit se závislosti je nepříjemné a příznaky jsou podobné jako u opiátů, jen s lehčím průběhem. Jsou i klienti, kteří užívají kratom jako primární drogu. Největším problémem kratomu i HHC je, že v současné době není žádným způsobem regulován. Závislost navíc vzniká relativně rychle.

S HHC se setkáváme také. Dětské ambulance řeší jak kratom, tak HHC, a navíc nikotinové sáčky. Protože si mohou tyto věci opatřit děti z prodejních automatů, vzniká velká hrozba. Jiné látky se nijak pravidelně neobjevují.“

9.2 Shrnutí a vyhodnocení

Centrum protidrogové prevence a terapie je obecně prospěšná společnost poskytující preventivní, poradenské a terapeutické služby. Zaměřuje se na snižování dopadu rizikových forem chování, především chování závislostního. V kontaktním centru je k dispozici mnoho služeb pro závislé a také pro jejich rodiny.

Jednotlivé služby vychází primárně z Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019-2027. Významný vliv na činnosti mají akční plány, které pracují s aktuálními potřebami. Výsledné služby jsou také ovlivněny situací ve městě, přičemž na konkrétních taktických krocích pracuje centrum právě ve spolupráci s městem.

Nejzákladnější formou služeb je distribuce HR materiálu. Jedná se o poskytování čistých injekčních stříkaček společně s příslušenstvím a výběr a likvidace použitých. V kontaktních centrech je dále poskytováno základní zdravotní ošetření. To je omezeno pouze na některé úkony, protože centra nejsou zdravotnickými zařízeními. V zařízení je dostupný hygienický a potravinový servis, kde mohou klienti provést osobní hygienu a také se občerstvit. Významným druhem pomoci je sociálněprávní poradenství. Klientům zařízení je poskytována pomoc při hledání doktorů, práce či bydlení. Možný je také doprovod či zprostředkování

odborné právní pomoci. Pokud klient přestane s užíváním, může využít pomoc při abstinenci. Jedná se taktéž o odborné poradenství, navíc s prvky psychoterapie. Určité formy pomoci jsou poskytovány také rodičům uživatelů, kteří chtějí dát přednost svým dětem před užíváním drog. Součástí služeb snižování rizik je testování na infekční choroby, které je v centru dostupné. To může napomocť kupříkladu pro včasnou léčbu žloutenky.

Pan Chocholatý vnímá drogy jako velký problém, vždy ale dle jeho slov záleží na konkrétní situaci a člověku. Největším problémem je, pokud se užívání drog stane pravidelnou záležitostí a člověk závislosti propadne. Na druhou stranu je mnoho uživatelů, kteří užívají rekreačně a nemají žádné problémy a žijí spokojený život. Rizikových uživatelů nelegálních drog je podle něj zhruba 90 tisíc, což je jen velmi malý zlomek rizikových uživatelů alkoholu. Zjednodušeně vnímá pan Chocholatý drogovou situaci jako velmi problematickou. Jako zásadní problém pro společnost ji ale označit pravděpodobně nelze.

Na frekvenci užívání ve městech a na vesnicích odpověděl dotazovaný následovně. Drogy se užívají všude a nelze spolehlivě určit, kde se užívají více a kde méně. Do centra docházejí jak klienti z měst, tak z vesnic. Zároveň není zásadně rozhodující vzdělání, věk a ani majetek. Trend užívání drog se příliš nemění, pouze se občas objeví nějaká odchylka.

Do kontaktního centra dochází nejvíce lidí kvůli pervitinu, lékům, opiátům a alkoholu. Mnoho klientů centra navíc užívá více drog současně. Vždy mají jednu tzv. primární drogu, ke které ještě užívají další. Obecně je podle dotazovaného hodně rozšířen alkohol, kouří se marihuana a také se užívá pervitin, opiáty a benzodiazepiny. Do centra docházejí pro pomoc také osoby, které užívají kratom a HHC. Kratom je dokonce u některých klientů primární drogou, přičemž někteří klienti užívají pouze kratom. Pan Chocholatý zároveň varuje před alkoholem, který může mít i smrtelné abstinenční příznaky. Společnost mu přitom nevěnuje tolik pozornosti, kolik by měl mít.

Závěr

Problematika drog je velmi komplexní a složité téma. V první řadě proto, že na každém kontinentě a v každé zemi jsou rozšířeny různé drogy. Dalším důvodem je rozdílnost postoje jednotlivých zemí a následná volba strategií a regulace. Vždy je nezbytné přihlížet k celé řadě okolností, které celou situaci ovlivňují. Celkový seznam jednotlivých látek označitelných jako drogy by byl hodně dlouhý. Některé drogy vyčnívají svou oblíbeností, jiné svou dostupností a některé jsou zase silně toxické nebo nebezpečné. Obecně se dá říct, že států, kde nejsou drogy v nějaké podobě rozšířené, je spíš méně než těch, kde jich je rozšířena celá řada. Co víc, užívání omamných látek je s lidstvem spojeno od nepaměti. Doložitelné jsou různé případy ve velmi vzdálené minulosti. Mimo to se účinkům některých typů omamných látek vystavují i zvířata, přičemž odborníci tvrdí, že zvířata takto jednají vědomě.

Mezi obecně neproblematičtější zneužívané drogy patří alkohol, opioidy, amfetaminy a metamfetamin a také další syntetické látky. Nicméně vždy je nutno přihlídnout ke konkrétnímu místu a situaci dané společnosti. Všechny zmíněné drogy představují vážné riziko vzniku závislosti a také předávkování. Nejnebezpečnější z hlediska předávkování jsou opioidy, především pak heroin a fentanyl. V posledních letech se také hojně objevují nové syntetické látky, které nejsou nijak kontrolovány a regulovány. Jedná se například o katinony nebo syntetické kanabinoidy. Každá jedna droga má své specifické mechanismy působení, účinky, vedlejší účinky, rizika a zpravidla i potenciál k vytvoření závislosti. Odvykání nebývá úplně snadné, u některých látek dokonce velmi bolestivé a může být až život ohrožující. Nejsilnější abstinенční příznaky má alkohol a hned po něm heroin.

Závislost je po zdravotních a sociálních problémech další komplikací užívání drog. Nezřídka se stává, že touha po užití je neovladatelná. Mnohdy je závislost spojena se skutečností, že osoby užívají drogy jen kvůli tomu, aby nepřišly abstinенční příznaky. Spolehlivě určit všechny důvody užívání drog je nemožné. Někdo užívá jen pro zábavu, někdo pro výkonost, někdo vyplňuje prázdná místa, jiný se snaží prozkoumat své nitro. Důvodů je nesčetně, často se navíc kombinují. Pravidelné užívání drog vede k velmi nežádoucím jevům. Lidé přicházejí o své rodiny, o práci, o kamarády a někdy končí až na dně. Odrazit se ode dna v případě silné závislosti a bez prostředků je velmi obtížné nebo nemožné. Stejně problematický je často i špatný zdravotní stav a zanedbané problémy uživatelů. Léčba a resocializace závislých osob je finančně náročná a vyžaduje trpělivost.

Situace v České republice je podobná jako v okolních státech, pouze s malými rozdíly. Velmi rozšířené jsou konopné produkty a pervitin. Pervitin je vůbec nejrozšířenější tvrdou nelegální drogou v ČR. Jedná se o drogu přímo typickou pro tuto krajinu a její tradice sahá desítky let zpět. Určité formy této drogy se rozšířili právě v Čechách a dále do okolních států. Stále se objevuje mnoho varen pervitinu. Jedná se v posledních letech ale spíše o domácí varny malého rozsahu. Velkovýrobní se postupně přesouvají do okolních států. Významným problémem jsou také opioidy, jelikož jsou spojeny s velkými riziky. Přesto klesá výskyt a užívání heroinu. Z opioidních drog se často užívá fentanyl, který je obrovským problémem například v USA. Ve srovnání s alkoholem jsou počty rizikových uživatelů nelegálních drog mnohem menší. To je dáno dostupností alkoholu a tradicí. Velmi oblíbenou alternativou k nelegálním drogám je kratom, jehož užívání se v uplynulých sedmi letech hojně rozšířilo. Podobná je situace i s polosyntetickým kanabinoidem HHC. Ten se dokonce vlivem nedávných událostí dostal na seznam zakázaných látek. Obě tyto látky mají potenciál pro vytvoření závislosti či komplikací a až do nedávna byly obě neregulované. V případě kratomu situace přetrvává a lze ho zakoupit bez omezení kdekoli. Dočasný zákaz HHC nebyl dostatečně promyšlen a v podstatě hned se na trhu objevily podobné deriváty, dokonce se silnějšími účinky. Zmiňovanými deriváty jsou například HHC-P nebo HHCP-O. Vůbec nejzávažnější problémem kratomu a HHC je skutečnost, že si je mohou v podstatě bez omezení zakoupit i děti. Látky jsou často dostupné i v prodejních automatech uvnitř obchodních center.

V Evropě je situace velmi podobná. Některé látky jsou problematictější v určitých zemích, jiné jsou rozšířené prakticky všude. Marihuana se užívá až na pár výjimek ve všech státech, amfetaminy a metamfetaminy také a opioidy jsou taktéž problematické. Potenciální hrozbou jsou nové syntetické drogy všech možných druhů. Některé se vůbec nijak nekontrolují, jiné se pouze sledují. Nárůst nových drog je ale čím dál větší a spolehlivě je hlídat téměř nemožné. Každoročně se objeví desítky dalších. Hodně se objevují katinony a také syntetické kanabinoidy.

Česká republika vychází v boji s drogami ze strategických cílů a dokumentů. Stěžejními dokumenty jsou Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019-2027 a Akční plán politiky v oblasti závislostí 2023-2025. První zmíněný dokument stanovuje cíle na delší časové období, na základě kterých se realizují jednotlivé činnosti a prostřednictvím kterých se cílů dosahuje. Akční plány obecně upřesňují činnosti a zpravidla se vztahují i na kratší časové období, čímž umožňují pružněji reagovat na dané potřeby na daném místě. Důležitou roli plní Národní koordinátor pro protidrogovou politiku,

kterým je v současné době pan Jindřich Vobořil. Tuto funkci vykonával již v minulosti a je známý i svými poměrně progresivními návrhy v drogové politice. Koordinátor je v podstatě nejobornější článek drogové politiky naší země. Jeho úkolem je přicházet s novými poznatky a směřovat politiku žádoucím směrem. A to rozhodně není nic snadného. V praxi to probíhá tak, že jeden člověk musí přesvědčit hromadu dalších. Přitom se jedná o politiky, kteří mají často velmi konzervativní názor a bojí se, aby jeho změnou nepřišli o drahocenné voliče. Úloha koordinátora tedy rozhodně není snadná a výsledek jeho práce je navíc ovlivněn mnoha faktory.

V současné době se pracuje na zásadní změně drogové legislativy, která má přinést mnoho novinek. Vzniknout by měly nové skupiny psychoaktivních látek. Zjednodušeně by mělo dojít k rozdělení psychoaktivních látek podle jejich potenciální nebezpečnosti, tak jak to vyplývá z programového prohlášení vlády. Určité látky by tak mohly stát mimo nelegální nebo neregulovanou zónu. Nejvýraznějším prvkem je vznik tzv. psychomodulačních látek, do kterých by měl spadat například kratom. Určité látky by se mohly prodávat, přičemž by na ně byla uvalena daň a stanoveny přísné podmínky jako např. u alkoholu. Tyto nové skutečnosti má realizovat novela zákona o návykových látkách. Nejaktuálnějším krokem je zpracování pozměňovacího návrhu po vyjádření vlády k návrhu zákona. Pokud by se změna provedla úspěšně, mohla by Česká republika být vzorem i pro okolní státy. V opačném případě by mohly dopady celkovou situaci výrazně zhoršit.

Zmapování konkrétní situace ve městě Klatovy přináší náhled na reálný obrázek toho, jak situaci vnímají její obyvatelé, jaké mají obavy a jak podle nich město realizuje politiku státu v boji proti drogám. Zároveň přináší zajímavé srovnání situace u některých látek, zejména pak u aktuálního problému s HHC a kratomem. Před dvěma lety více než polovina lidí vůbec nevěděla, o co se jedná, dnes tyto látky zná každý. Jak se ukazuje, potenciální problémy na sebe nenechávají dlouho čekat.

Z rozhovorů jsou patrné strategie, které při své činnosti využívají dvě různé instituce. Jedná pomáhá závislým ve městě Plzeň, druhá závislým ve věznicí v Plzni. Obě instituce při svých činnostech primárně vycházejí ze strategických dokumentů. Ve věznicí jsou činnosti ovlivněné skutečností, že osoby vykonávají trest odnětí svobody. Celkově je pozměněný denní režim, zájmové aktivity a po odsouzených se vyžadují specifické požadavky. Program se komplexně zaměřuje na stanovování hranic, cílů, pracuje na motivaci odsouzených a snaží se odsouzené co nejlépe připravit na následný život bez drog. V kontaktním centru CPPT se zase primárně zaměřují na snižování rizik a případnou odbornou pomoc. Do centra dochází jak

osoby pod vlivem, které například chtějí vyměnit injekční stříkačky, tak osoby využívající podporu při abstinenci. Centrum poskytuje celou řadu dalších služeb. K dispozici je například hygienický a potravinový servis, rozsáhlá sociálně-právní pomoc, možnost doprovodu a pomocná terapie. Možné je také testování na infekční choroby a další služby.

Celkově se dá konstatovat, že je boj proti drogám neutichající a stále aktuální proces. Různí se jak způsoby realizování prevence, tak i způsoby represe a dlouhodobých strategií. V žádném případě nelze říct, který ze směrů protidrogové strategie je ten nejlepší. Směřování v Evropě a v ČR se v posledních letech vyvíjí a přesná budoucnost ještě není zcela předpověditelná. Situace konkrétně v ČR se bude odvíjet od plánované novely zákona o návykových látkách. Jak se podaří provést změnu a vytvořit novou skupinu psychoaktivních látek ukáží následující měsíce roku 2024.

Diplomová práce podrobně popisuje stěžejní pilíře problematiky drog. Věnuje se jak obecným informacím, tak i některým zajímavostem. Obsahuje analytické bloky, které poskytují náhled na reálné odhady a jednotlivá čísla. Analytické bloky jsou v dalších částech vždy doplněny o praktický prvek. Průzkum doplňuje a srovnává situaci nastíněnou v souhrnné zprávě z roku 2022 a rozhovory přibližují reálný pohled na realizaci strategií. Mimo to rozhovory poskytují i osobní názory na problematiku od odborníků. V práci jsou podrobně rozebrána nejaktuálnější témata, výhledová řešení a přiblíženy jednotlivé strategie.

Dle názoru autora by mohla být práce v některých kapitolách rozšířena. Problematika drog je velmi rozsáhlé a komplexní téma a jednotlivé podotázky sami vydají za plnohodnotná témata. V tomto rozsahu je ale primárně snahou udržet těžiště práce a nezkomplikovat předání myšlenky. Všechny v úvodu položené otázky se podařilo v práci objasnit.

Summary

The thesis discusses the subject of drugs in detail. The introductory chapters are devoted to individual substances and related issues. The most important information, risks and interesting facts are discussed. The thesis also includes a sociological analysis focusing on the reasons for drug use.

Several chapters are devoted to a detailed analysis of the drug situation in the Czech Republic and Europe. The following chapters are devoted to an overview of drug control strategies in the Czech Republic. A significant part of the thesis is devoted to an analysis of the most current issues and problems in the Czech Republic. New psychoactive substances such as kratom and HHC are presented. This is followed by key information on planned legislative changes in the field of addiction. Possible solutions and expected developments are listed.

The last three chapters focus on practical insights. A comparative survey presents the drug situation in the city of Klatovy. The survey provides general information, the prevalence of individual drugs and other interesting aspects of the drug problem. In addition, the survey can be compared with the 2022 Summary Report on Addictions in the Czech Republic. This is followed by interviews that focus on the strategies used in practice. The first interview comes from the environment of the Pilsen prison and the second one from the centre of help for addicts. In the first interview, the strategies for helping addicts in prison are most closely observed. In addition, the views of a person who lives with addicts every day are projected. The second interview also focuses most on the strategies applied. The interviewee described all the services provided at the centre. Prevention and harm reduction is a central idea. The interview also gives space for the interviewee to express his opinion.

The drugs issue is a very hot topic. The strategy is changing and Europe is likely to see a number of changes. New synthetic drugs and unregulated or unmonitored psychoactive substances are potential threats.

Seznam použitých zdrojů a literatury

ADIKTOLOGICKÁ AMBULANCE PREVENCE A LÉČBY ZÁVISLOSTÍ, OLOMOUC. *Delirium tremens* [online]. 2022 [cit. 2024-01-30]. Dostupné z: <https://zavislostiolomouc.cz/blog/co-je-delirium-tremens-u-alkoholika-priznaky-lecba/>

BANERJ, U. *Lemurs get High on Their Millipede Supply*, 2016, Atlas Obscura, [online] dostupné z: <https://www.atlasobscura.com/articles/lemurs-get-high-on-their-millipede-supply>

CZECH-CBD. *Co je to HHC?* [online]. 2022 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.czech-cbd.cz/blog/co-je-to-hhc/>

Časopis Lékařů Českých. Online. 2018, roč. 157, č. 5. 2018. [online] dostupné z: <https://www.prolekare.cz/casopisy/casopis-lekaru-ceskych/2018-5-3/download?hl=cs>. [cit. 2024-01-27].

ČTK, Reuters (3. březen 2010) *Česko je stále největším producentem pervitinu v Evropě.* *Hospodářské noviny*, [online]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-42061990-cesko-je-stale-nejvetsim-producentem-pervitinu-v-evrope>

Drogy: poznej svého nepřítele, přepracované a doplněné vydání [Praha]: Medea Kultur, [2012]. Národní zdravotnický informační portál/Státní zdravotnický ústav, dostupné z: <https://www.nzip.cz/doc/drogy-poznej-sveho-nepriatele-2012.pdf>

DVOŘÁK, Ondřej. *Já, droga.* Praha: Grada Publishing, 2023. ISBN 978-80-271-3759-6.

Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (2022), Evropská zpráva o drogách 2022: Trendy a vývoj, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk. [online]. [cit. 2024-02-19]. ISBN 978-92-9497-745-8. dostupné z: <https://www.emcdda.europa.eu>

HEMPS. *Co je to CBD?* [online]. 2019 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.hemps.cz/co-je-cbd/>

HORKÝ, P., GRABIC, R., GRABICOVÁ, K., BROOKS, B. W., DOUDA, K., SLAVÍK, O.,..., RANDÁK, T.; *Methamphetamine pollution elicits addiction in wild fish.* *J Exp Biol* 1 July 2021; 224 (13): jeb242145. doi: <https://doi.org/10.1242/jeb.242145>

CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., DVOŘÁKOVÁ, Z., ORLÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., GALANDÁK, D., FRANKOVÁ, E., FIDESOVÁ, H., VOPRAVIL, J.

2023. Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023 CHOMYNOVÁ, P. (Ed.). Praha: Úřad vlády České republiky. [online]. [cit. 2024-02-19] ISBN 978-80-7440-323-1. dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/vyrocní-zpravy/zprava-o-nelegalnich-drogach-v-ceske-republice-2023/>

IVD BIOTECH. Proč lidé užívají drogy? Chtějí zahnat nudu, stres a deprese [online]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.drogy-test.cz/blog/clanky/proc-lide-berou-drogy>

KALINA, Kamil a Kolektiv. Glosář pojmů o oblasti drog a drogových závislostí. Filia Nova, 2001. ISBN 80-238-8014-4.

KOCÍK, MBA, kpt. JUDr. Milan. POLICIE ČR. Kratom [online]. 2024 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kratom.aspx>

KOCÍK, Milan. Predátorská droga. In: Bezpečná Příbram [online]. 2023 [cit. 2024-02-04]. Dostupné z: <https://www.bezpecnapribram.cz/blog/clanek/predatorska-droga>

KRÁL, Petr. IROZHLAS. Zákaz HHC? Máme závažnější problémy, ale všechno je potřeba řešit, říká protidrogový koordinátor Vobořil [online]. 2024 [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zakaz-hhc-voboril-novela-narizeni_2403041052_edr

Kratom: Bezpečný přírodní stimulant nebo nebezpečná droga? [online]. Zpravodajství 2023. 2023, roč. 34, č. 6/23, str. 1-2. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kratom-bezpecny-prirodni-stimulant-nebo-nebezpecna-droga.aspx>. [cit. 2024-01-27].

MACKOVÁ, Barbora. Drogy a drogové závislosti jako morální problém. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/pz3va/bakalarka_B.M.pdf

Mechanismy a léčba drogových závislostí. In: ŠUSTKOVÁ, Magdaléna. Docplayer [online]. 2017 [cit. 2024-01-28]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/21465258-Mechanismy-a-lecba-drogovych-zavislosti-m-sustkova-fiserova.html>

MRÁZOVÁ, Klára. NOVINKY.CZ. Děti skončily kvůli bonbonům s HHC v nemocnici. Některé i na psychiatrii. [online]. 2024 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-deti-skoncily-kvuli-hhc-v-nemocnici-nektere-dokonce-na-psihiatrii-40459467>

NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A ZÁVISLOSTI. Politika v oblasti závislostí. *Drogy-info* [online]. 2024 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/nms/politika-v-oblasti-zavislosti>

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL, Účinky alkoholu na chování člověka [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2024 [cit. 27.01.2024]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz>. ISSN 2695-0340.

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. Amfetaminy a jejich deriváty: speed, pervitin. [online]. 2024 [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/261-amfetaminy-a-jejich-derivaty>. ISSN 2695-0340.

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. Extáze [online]. 2024 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/263-extaze>. ISSN 2695-0340.

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. Kokain [online]. 2024 [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/262-kokain>. ISSN 2695-0340.

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. Závislost: co to je? [online]. 2024 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/320-zavislost-zakladni-informace>. ISSN 2695-0340.

Nařízení č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-31]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Návrh zákona včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 504/0, Novela zákona o návykových látkách (původní návrh), 2023 [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=504&CT1=0>

NEJEDLO, Vít. Veterinární přípravek LEVAMISOL ohrožuje zdraví osob užívajících kokain. In: *Drogy-info* [online]. 2010 [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/download/101281/434249/file/NMS%2020100118_levamisol%20v%20kokainu.pdf

NEPUSTIL, Pavel. Bez léčby to jde: proces přestávání s pervitinem bez odborné pomoci. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2014. ISBN 978-80-210-6754-7.

NEŠPOR, Karel. Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. 5., rozšířené vydání. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1357-4.

PÁLENÍČEK, Tomáš, Pavel KUBŮ a Viktor MRAVČÍK. *Nové syntetické drogy: charakteristika a hlavní rizika.* Praha: Úřad vlády ČR, c2004. Monografie (Úřad vlády České republiky). ISBN 80-86734-26-9.

Pellegrini, M., Bolino, G., Vari, M. R., Giorgetti, R., Pichini, S., & Busardò, F. P. (2019). *A fatal chemsex case involving γ -butyrolactone and 4-methylethcathinone.* *Drug testing and analysis*, 11(9), 1465-1470. Získáno z: A fatal chemsex case involving γ -butyrolactone and 4-methylethcathinone – PubMed (nih.gov).

PREVCENTRUM. *Kratom* [online]. 2024 [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/kratom/>

PREVCENTRUM. *Pervitin (metamfetamin)* [online]. 2018 [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/pervitin/>

SEKRETARIÁT RADY VLÁDY PRO KOORDINACI POLITIKY V OBLASTI ZÁVISLOSTÍ. 2023. *Akční plán politiky v oblasti závislosti 2023–2025.* Praha: Úřad vlády České republiky. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zavislosti/strategie-a-plany/akcni-plan-politiky-v-oblasti-zavislosti-2023_2025-204260/

SEKRETARIÁT RADY VLÁDY PRO KOORDINACI PROTIDROGOVÉ POLITIKY. 2019. *Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027* [National Strategy on Addictive Behavior Prevention and Harm Reduction 2019–2027]. Praha: Úřad vlády České republiky. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33017/1046/Narodni_strategie_2019-2027_fin.pdf

SCHMIDT, Elena. *Exploring HHC-P: Chemistry, Legal Status, and Potential Applications.* Online. ACS LABORATORY: CANNABIS & HEMP BEYOND COMPLIANCE. 2023. Dostupné z: <https://www.acslab.com/cannabinoids/hhcp-chemistry-legality-uses>. [cit. 2024-02-16]

STÁTNÍ ÚSTAV PRO KONTROLU LÉČIV. *Konopí pro léčebné použití* [online]. 2016 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.sukl.cz/konopi-pro-lecebne-pouziti>

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. *Heroin* [online]. 2024 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/247-heroin>

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. *Opiáty* [online]. 2024 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/245-opiaty>

STONE, T. W. a Gail DARLINGTON. *Léky, drogy, jedy*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1065-3.

SUBSTITUČNÍ LÉČBA. *Sto a jeden důvod, proč lidé užívají drogy* [online]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.substitutni-lecba.cz/novinky/sto-a-jeden-duvod-proc-lide-uzivaji-drogy-548>

TŘEŠŇÁK, P. *Bene, je tohle láska* [online], Respekt (19), 2022, Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2022/19/bene-je-tohle-laska>

VÁLEK, Vlastimil. [vlvlek], *Vyjádření k HHC* [online]. 2024, 2024 [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://twitter.com/vlvalek/status/1762089870925668579>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027* [online]. 2019 [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/cz/ppov/protidrogoва-politika/strategie-a-plany/narodni-strategie-prevence-a-snizovani-skod-spojonych-se-zavislostnim-chovanim-2019_2027-173695/

VOBOŘIL JINDŘICH. *Kecy a politika*; 2023, YouTube. Online. Dostupné z: <https://www.youtube.com/>. [cit. 2024-01-31].

VOBOŘIL JINDŘICH. *Velký konopný rozhovor 1. část*; 2023, YouTube. Online. Dostupné z: [Jindřich Vobořil – Velký konopný rozhovor 1.část \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...)

VOBOŘIL, Jindřich. *Profil* [online]. 2019 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://jindrichvoboril.cz/profil/>

WHO expert committee on drug dependence. World health organization [online]. Ženeva, 1969 [cit. 2017–08-11]. dostupné z: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/40710/1/WHO_TRS_407.pdf

WITKIEWICZ, Stanislaw Ignacy. *Narkotika*. Přeložil Ondřej KROCHMALNÝ. V Praze: Rubato, 2017. Eseje (Rubato). ISBN 978-80-87705-61-2.

WORLD HEALTH ORGANISATION. *Alcohol* [online]. 2022 [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/alcohol>

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-31]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-31]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Seznam podpůrných zdrojů

Česko na drogách [dokumentární seriál]. Režie: Ivo Bystřičan, Česko, 2024, délka 90minut/cca 15 min epizoda., dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/15855221547-cesko-na-drogach>

Jak se mění vědomí [dokumentární seriál]. Režie: Alison ELLWOOD, Lucy WALKER. USA, 2022, délka 215 minut/cca 55 minut epizoda., dostupné z: [netflix.com](https://www.netflix.com)

PIKO [dokumentární film]. Režie: Tomáš Řehořek, Česko, 2010, délka 80 minut, dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10295727808-piko>

WIKIPEDIE, Příspěvatelé. *Barbituráty*. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2024, 2001-2024. Dostupné také z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Barbituráty>

WIKIPEDIE, Příspěvatelé. *Benzodiazepiny*. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2024, 2001-2024. Dostupné také z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Benzodiazepiny>

WIKIPEDIE, Příspěvatelé. *Crack*. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2024, 2001-2024. Dostupné také z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Crack_\(droga\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Crack_(droga))

WIKIPEDIE, Příspěvatelé. *Rudodrev koka*. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2024, 2001-2024. Dostupné také z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rudodrev_koka

Seznam grafů

Graf č.1 – Rozšířenost užívání

Graf č.2 – Riziková místa

Graf č.3 – Rizikové osoby

Graf č.4 – Nebezpečná místa

Graf č.5 – Aktivita vedení města

Graf č.6 – Nejrozšířenější drogy

Graf č.7 – Nejrozšířenější tvrdé drogy

Graf č.8 – Znalost kratomu

Graf č.9 – Znalost HHC